Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Introductiedossier ministerie van **Onderwijs, Cultuur en Wetenschap** | 2024



Inhoud

Welkom bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	3
DIRECTORAAT-GENERAAL FUNDEREND ONDERWIJS	8
Funderend onderwijs: primair en voortgezet onderwijs	10
DIRECTORAAT-GENERAAL HOGER ONDERWIJS, BEROEPSONDERWIJS, WETENSCHAP EN EMANCIPATIE	24
Het vervolgonderwijs	26
Onderzoek en Wetenschapsbeleid	35
Emancipatie	39
DIRECTORAAT-GENERAAL CULTUUR EN MEDIA	42
Erfgoed & Kunsten	44
Media & Creatieve Industrie	49
Internationaal Beleid	56
STAFDIENSTEN	60
Financieel Economische Zaken	61
Wetgeving en Juridische Zaken	63
Kennis en Strategie	65
Communicatie	67
Bestuursondersteuning en Advies	69
Organisatie en Bedrijfsvoering	70
PROGRAMMA'S	71
Programma OCW Open	72
Programma Klimaat en Energie	73
Nationaal Actieprogramma Aanpak Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld	74
Programma tegen discriminatie en racisme	75
UITVOERINGSORGANISATIES, INSPECTIES EN ADVIESRADEN	76
Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)	77
Nationaal Archief (NA)	79
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	81
Inspectie van het Onderwijs	83
Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed	85
Onderwijsraad	86
College voor Toetsen en Examens	87
Raad voor Cultuur	89
Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie	90
Nederlandse Unesco Commissie	91
BIJLAGEN	92
Bijlage 1 - Overzicht zelfstandige bestuursorganen	93

Leeswijzer
Dit introductiedossier is geschreven voor de komst van de nieuwe bewindspersonen van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het bevat feitelijke informatie over de OCW-sectoren, stelsels, werkwijzen, directies en de opbouw van het ministerie van OCW. Dit dossier bevat geen actualiteiten, snel veranderende (politieke) informatie.

Welkom bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

In dit introductiedossier maakt u kennis met het ministerie, onze diensten en onze mensen. Ook leest u meer over de mooie onderwerpen waar we dagelijks aan werken.

Het is belangrijk dat iedereen in Nederland diens unieke talenten kan ontwikkelen. We zetten ons in om de kwalitatief goede leeromgevingen te creëren die daarvoor nodig zijn. Daarnaast bevorderen we erfgoed en cultuur, die met hun verbindende kracht perspectief bieden op verleden, heden en toekomst. Verder stellen we onderzoek en wetenschap in staat om transformerende oplossingen te bieden voor maatschappelijke vraagstukken. Ook maken we ons hard voor vrije en onafhankelijke journalistiek.

Dagelijks werken we aan actuele thema's en uitdagingen. Denk bijvoorbeeld aan het lerarentekort. Of aan de grote maatschappelijke vraag naar goed opgeleid en gekwalificeerd personeel voor bijvoorbeeld de bouw en de zorg. En aan de toegang tot goed onderwijs voor iedereen, ongeacht afkomst, achtergrond of overtuiging.

We doen dit met alle lessen in gedachten die de overheid inmiddels heeft geleerd. Bijvoorbeeld de lessen uit parlementaire enquêtes en van onze hoge colleges van staat, zoals de Nationale Ombudsman. En we nemen alle ambitie mee die OCW heeft. Dat betekent dat we nauw in verbinding blijven met de mensen voor wie we ons werk doen, de professionals die met hen werken, uitvoeringsorganisaties en toezichthouders, medeoverheden en samenwerkingspartners als andere ministeries.

We werken op een open manier. Inclusief naar de samenleving en inclusief binnen onze organisatie. Daarbij betrekken we altijd het lange termijnperspectief en benutten we relevante wetenschappelijke inzichten.

Verschillende uitvoeringsorganisaties, inspecties en adviesraden vallen rechtstreeks onder het ministerie van OCW. Ook over hun taken en werkwijze leest u in dit introductiedossier. Het gaat om de Dienst Uitvoering Onderwijs, het Nationaal Archief, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Inspectie van het Onderwijs, de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, de Onderwijsraad, de Raad voor Cultuur en de Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie.

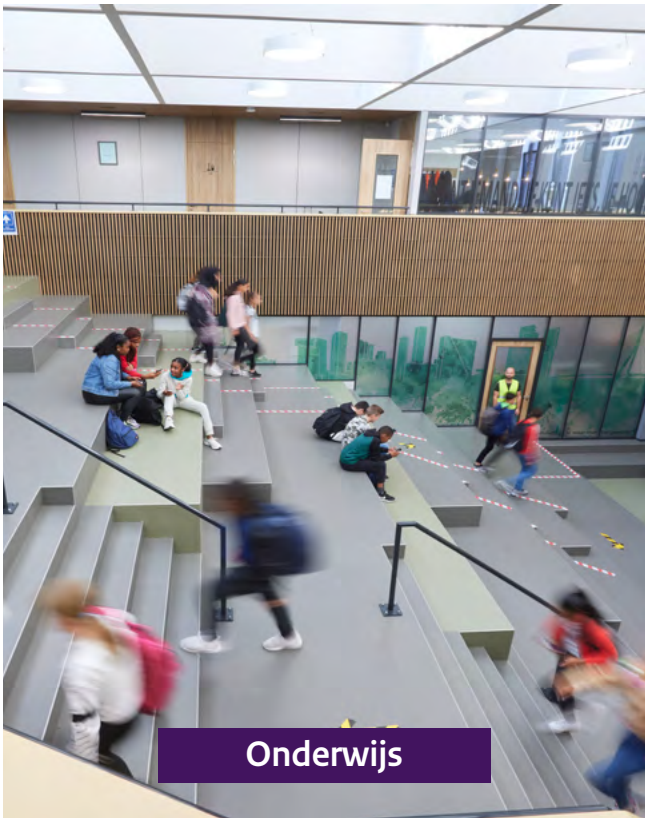
OCW staat klaar om samen met u aan een nieuwe kabinetsperiode te beginnen. Ik kijk uit naar onze samenwerking en ik wens u veel succes als bewindspersoon van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Loes Mulder
Secretaris-generaal




Media


Cultuur


Onderwijs


Wetenschap


Emancipatie

Secretaris-Generaal
Loes Mulder

Plaatsvervangend Secretaris-Generaal[1]
Vacature

DG Funderend Onderwijs (DGFO)
Inge Vossenaar

DG Hoger Onderwijs, Beroepsonderwijs, Wetenschap en Emancipatie (DGHBWE)
Feite Hofman

DG Cultuur en Media (DGCM)
Barbera Wolfensberger

DG Dienst Uitvoering Onderwijs (DGDUO, agentschap)
Harmen Harmsma

Inspecteur-Generaal van het Onderwijs (IGO)
Alida Oppers

Directeur Onderwijspersoneel en Primair Onderwijs (OPO)
Daniëlle Schiet

Directeur Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO)
Henrike Karreman

Directeur Erfgoed en Kunsten (E&K)
Christianne Mattijssen

Directeur Onderwijsprestaties en Voortgezet Onderwijs (OVO)
Timon Verheule

Directeur Hoger Onderwijs en Studiefinanciering (HO&S)
Heidi Boussen

Directeur Media en Creatieve Industrie (M&C)
Youssef Louakili

Directeur Kansengelijkheid en Onderwijsondersteuning (KO)
Martijn Sanders

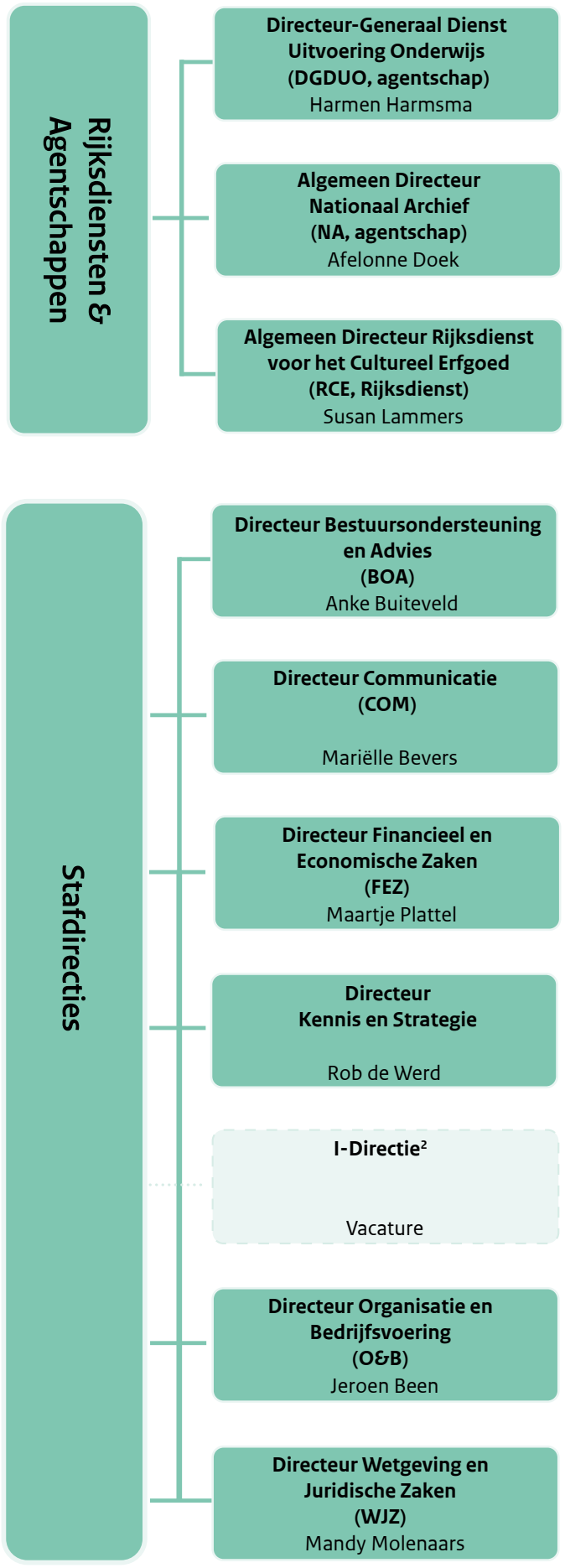
Directeur Onderzoek en Wetenschapsbeleid (OWB)
Oscar Delnooz

Directeur Internationaal Beleid (IB)
Gerbert Kunst

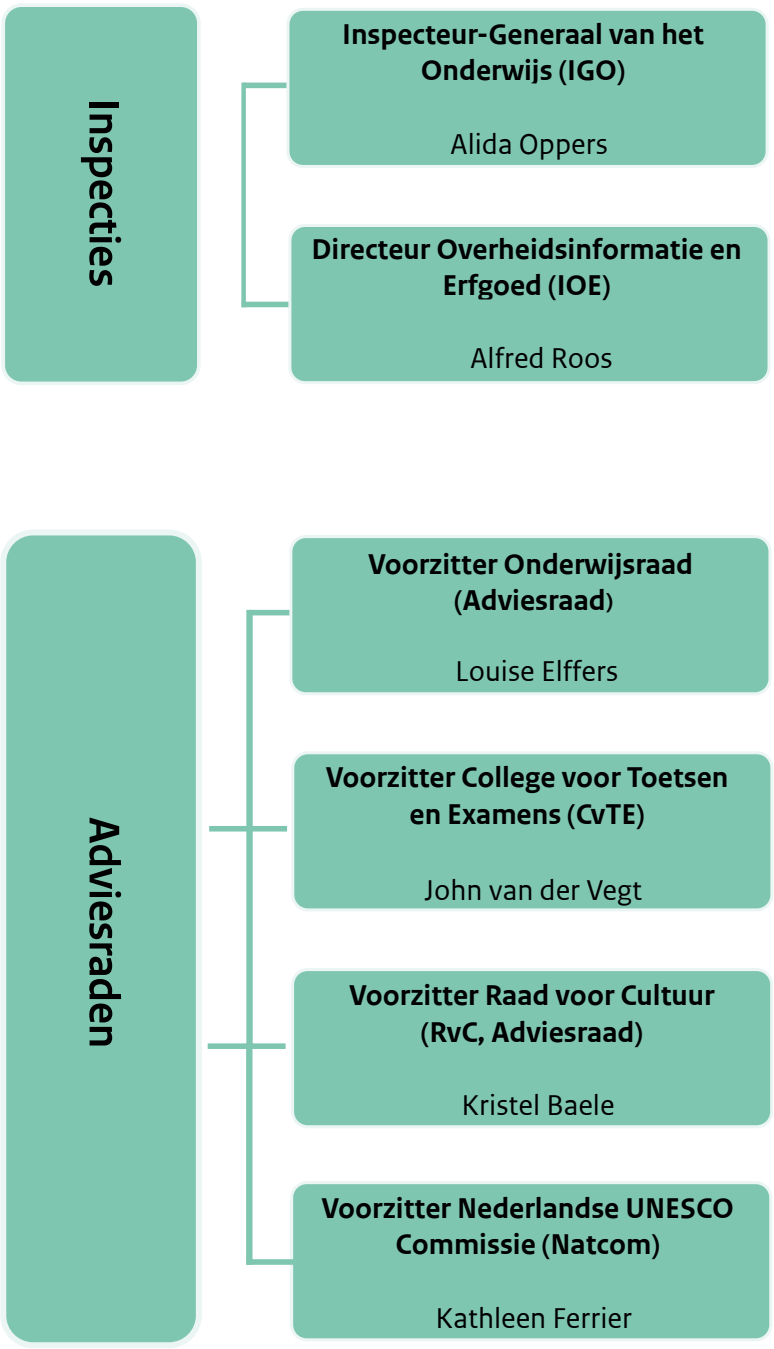
Directeur Maatschappelijke Diensttijd (MDT)
Tasnim van den Hoogen

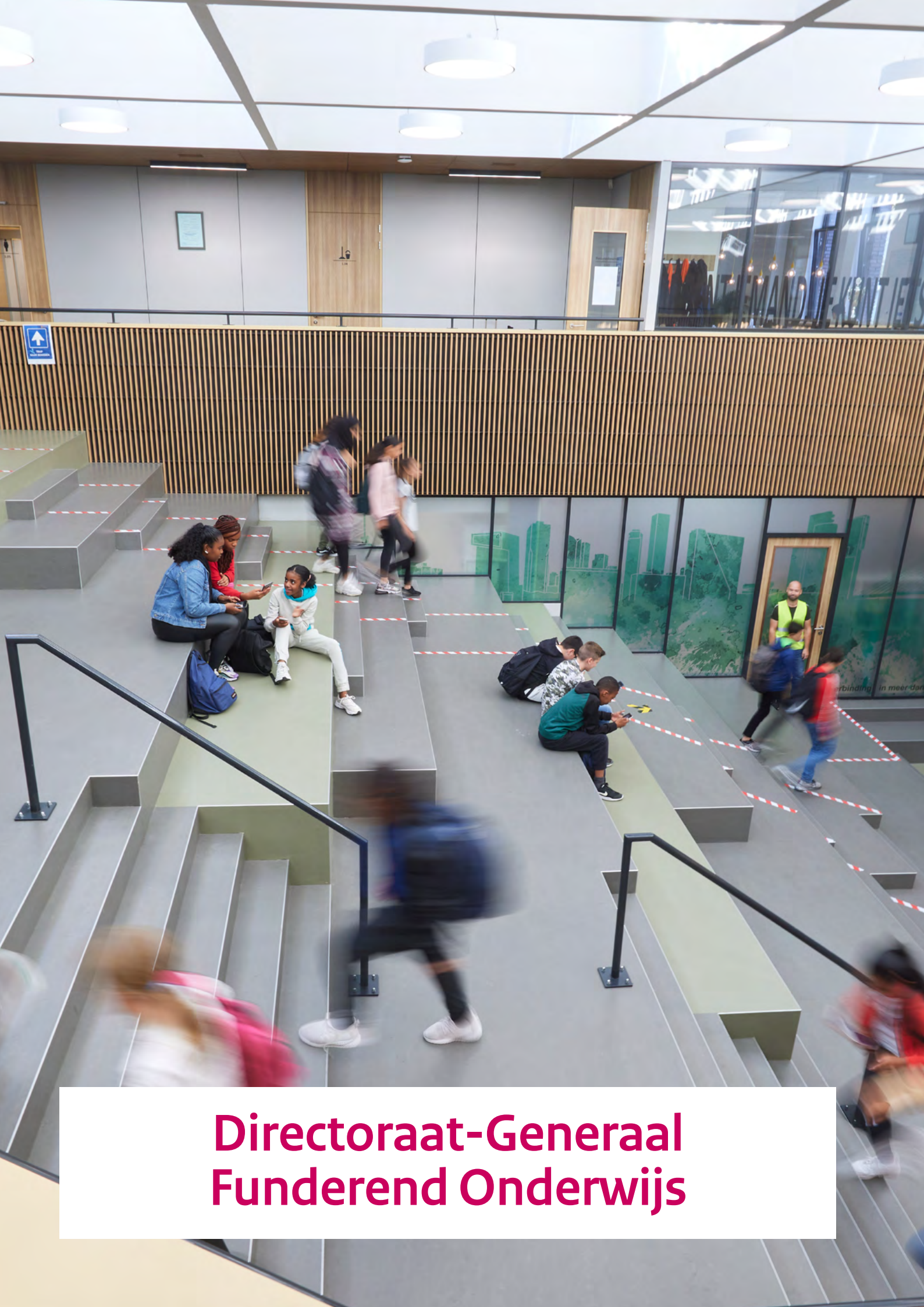
Directeur Emancipatie (DE)
Esther van Dijk

1. Op dit moment wordt kwartier gemaakt voor de komst van een plaatsvervangend SG, zoals alle ministeries die hebben. Als er instemming is van de ondernemingsraad, zal geworven worden.



2.
Vormgeving en inrichting van de i-functie bij OCW is op dit moment in ontwikkeling.


Inspecties
Inspecteur-Generaal van het Onderwijs (IGO)
Alida Oppers
Directeur Overheidsinformatie en Erfgoed (IOE)
Alfred Roos
Adviesraden
Voorzitter Onderwijsraad (Adviesraad)
Louise Elffers
Voorzitter College voor Toetsen en Examens (CvTE)
John van der Vegt
Voorzitter Raad voor Cultuur (RvC, Adviesraad)
Kristel Baele
Voorzitter Nederlandse UNESCO Commissie (Natcom)
Kathleen Ferrier



Directoraat-Generaal Funderend Onderwijs

Het directoraat-generaal Funderend Onderwijs is opgebouwd uit vier directies:

- Directie Onderwijspersoneel en Primair onderwijs (OPO)
- Directie Onderwijsprestaties en Voortgezet onderwijs (OVO)
- Directie Kansengelijkheid en onderwijsondersteuning (KO)
- Programmadirectie Maatschappelijke diensttijd (MDT)

Funderend onderwijs: primair en voortgezet onderwijs

Missie van het onderwijs

De opdracht van het primair en voortgezet onderwijs (het funderend onderwijs) is de kwalificatie, persoonsvorming en socialisatie van leerlingen. Scholen spannen zich ervoor in dat alle leerlingen hun talenten optimaal ontplooien en doorstromen naar vervolgonderwijs dat het beste bij hen past.

Het funderend onderwijs legt zo de basis voor de deelname van leerlingen aan de samenleving.

Soorten funderend onderwijs en doelgroepen

De meeste kinderen in Nederland gaan naar school als ze 4 jaar zijn. Als ze 5 jaar worden, zijn ze leerplichtig en moeten ze naar school. Elk in Nederland wonend kind is leerplichtig tot zijn 16de. Vmbo'ers, havisten, vwo'ers en vso-leerlingen die kunnen uitstromen naar vervolgonderwijs, moeten doorleren totdat ze 18 jaar zijn (kwalificatieplicht) of een havo-, vwo- of mbo 2-diploma of hoger hebben (startkwalificatie).

Primair onderwijs

Het primair onderwijs (po) bestaat uit basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs.[1]
Circa 1,4 miljoen kinderen gaan naar een basisschool, 36.940 kinderen naar een school voor speciaal basisonderwijs en 35.900 kinderen naar een school voor speciaal onderwijs, waarvan 1.400 leerlingen residentieel onderwijs volgen.

Voortgezet onderwijs

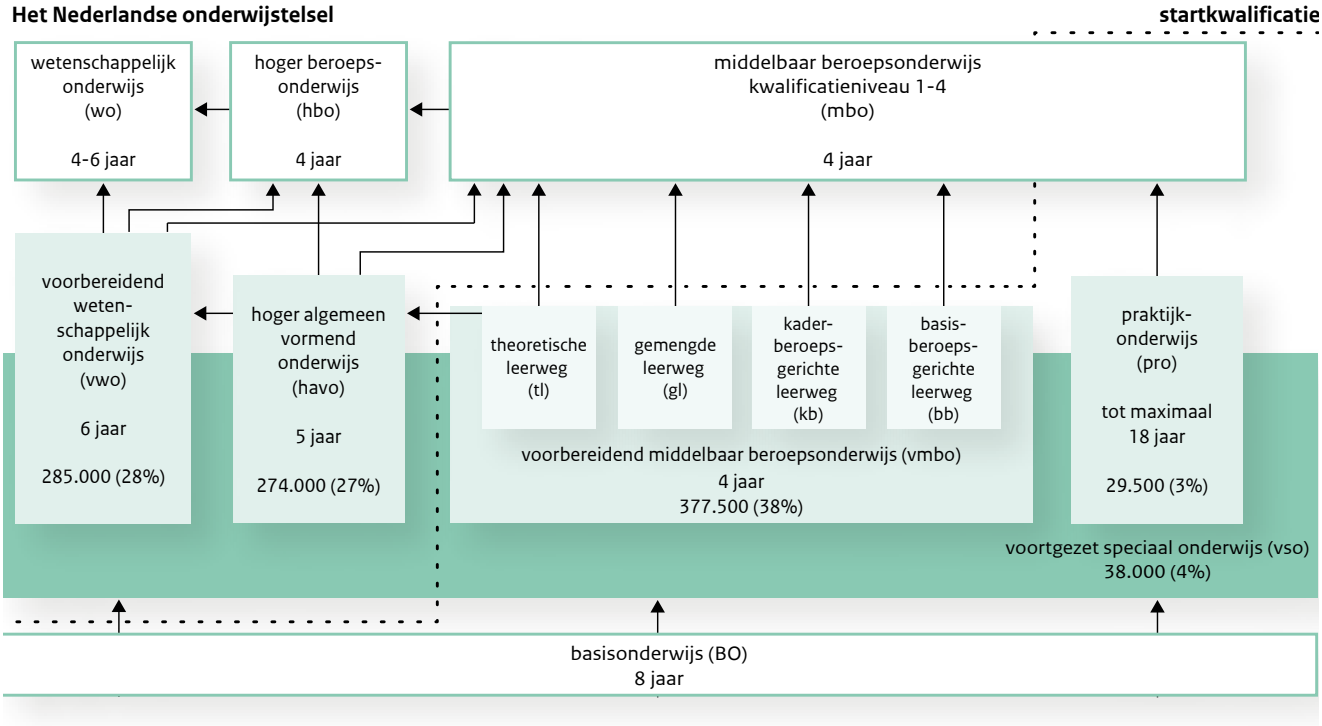
Het voortgezet onderwijs (vo) heeft in totaal circa 1 miljoen leerlingen, waaronder:

- Voortgezet speciaal onderwijs[2] (vso[3]): voor kinderen met beperking, ziekte of gedragsproblemen. Er zijn 39.100 leerlingen, waarvan circa 5.000 leerlingen residentieel onderwijs volgen.
- Praktijkonderwijs (pro): 29.000 leerlingen.
  Voor kinderen die beter leren in de praktijk dan via theorie. Leerlingen worden voorbereid op deelname aan de maatschappij.[4]
- Onderbouw (leerjaren 1 en 2): circa 392.000 leerlingen.
- Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) bovenbouw: circa 191.000 leerlingen.
- Hoger algemeen vormend onderwijs (havo)/ Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs leerjaar 3: circa 93.000 leerlingen.
- Havo/vwo leerjaar 4 en hoger: circa 235.000 leerlingen.

Elke schoolsoort in het vo heeft een eigen doelgroep met een eigen curriculum, opleidingsduur, afsluiting en doorstroommogelijkheden.

In 2022 waren er bijna 6.600 po-scholen (inclusief sbo-scholen en (v)so-scholen) en ongeveer 650 scholen voor vo.

1 Het speciaal basisonderwijs is voor kinderen die zich in het regulier onderwijs niet optimaal ontwikkelen. Ze hebben een lichtere problematiek dan kinderen in het speciaal onderwijs.
2 Het vso kent drie uitstroomrichtingen: 1) dagbesteding, 2) arbeidsmarktgericht en 3) vervolgonderwijs. Daarbinnen bestaat het vso uit vier clusters 1) blinde, slechtziende kinderen, 2) dove, slechthorende kinderen en kinderen met een taal-spraakontwikkelingsstoornis, 3) motorisch gehandicapte, verstandelijk gehandicapte en langdurig zieke kinderen, 4) kinderen met psychische stoornissen en gedragsproblemen.
3 Het budget staat op de begroting van po.
4 Leerlingen behalen naast een schooldiploma praktijkonderwijs ook diploma's van brancheopleidingen. Na het praktijkonderwijs gaat een deel van de leerlingen aan het werk, een deel stroomt door naar het mbo.



Passend onderwijs

Alle leerlingen moeten de kans krijgen om zich optimaal te ontwikkelen. Daarom is in 2014 passend onderwijs ingevoerd. Passend onderwijs betekent dat alle kinderen die een ondersteuningsbehoefte hebben een passend onderwijsaanbod krijgen in hun regio. Wat passend is, verschilt per kind. Soms is er lichte ondersteuning nodig, maar het kan bijvoorbeeld ook gaan om ondersteuning waarbij jeugdhulp nodig is. Scholen hebben een zorgplicht en samenwerkingsverbanden zijn verantwoordelijk voor een dekkend aanbod in de regio. Scholen worden via de lumpsum bekostigd voor basisondersteuning. Daarnaast gaat er financiering naar 151 samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs: 76 in het po en 75 in het vo.

Het uitgangspunt van passend onderwijs is: regulier als het kan, speciaal als het moet. Het streven is dat leerlingen met of zonder ondersteuningsbehoefte naar dezelfde schoollocatie gaan en daarmee samen en dichtbij huis het onderwijs krijgen dat zij nodig hebben. Hun belang en hun ontwikkeling staat daarbij voorop.

Residentieel onderwijs

Jongeren die in een jeugdhulpinstelling of een justitiële jeugdinrichting verblijven, volgen het onderwijs vaak op een (vso-)school die verbonden is aan de instelling. Dat noemen we residentieel onderwijs. De beleids-ontwikkeling van VWS en JenV naar meer kleinschalige locaties en de beweging naar nul gesloten plaatsingen in de jeugdzorg in 2030 heeft directe consequenties voor het onderwijs.

Het stelsel en sturing

Bekostigd en privaat onderwijs

Nederland kent bekostigd onderwijs en privaat onderwijs. Verreweg het merendeel van de scholen valt onder het bekostigde onderwijs. Hieraan kan de overheid regels opleggen. Bij het niet-bekostigde onderwijs gelden minder regels, omdat niet vanuit publieke middelen onderwijs gegeven worden.

Sturingsinstrumenten

Het rijk is verantwoordelijk voor de kwaliteit, de toegankelijkheid en de doelmatigheid van het stelsel van funderend onderwijs. Het ministerie van OCW stelt de juridische en financiële kaders, met wet- en regelgeving en bekostiging. De minister kan de volgende instrumenten inzetten om te sturen op vooral het bekostigde onderwijs:

- wet- en regelgeving
- financiering
  - bekostiging
  - subsidies
  - verantwoording;
  - agenderen en stimuleren van initiatieven en ontwikkelingen;
- beschikbaar stellen van kennis en ondersteuning aan schoolbesturen, scholen, schoolleiders en leraren;
- bestuurlijke afspraken met vertegenwoordigers van bijvoorbeeld schoolbesturen of onderwijspersoneel.

Wetten

De kaders voor het funderend onderwijs zijn vastgelegd in drie sectorwetten:

- de *Wet op het primair onderwijs* (WPO);
- de *Wet voortgezet onderwijs 2020* (WVO 2020);
- de *Wet op de expertisecentra* (WEC), voor scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs.

Daarnaast hebben scholen te maken met de *Wet medezeggenschap op scholen* (WMS), de *Leerplichtwet* (LPW) en de *Wet op het onderwijstoezicht* (WOT). Ook de *Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen* en de *Wet register onderwijsdeelnemers* (WRO) zijn onderwijswetten waar scholen mee te maken hebben.

Autonomie van schoolbesturen
Artikel 23 van de Grondwet regelt dat de zorg voor en toezicht op het onderwijs een taak van de overheid is en dat het geven van onderwijs vrij is. Het biedt scholen vrijheid van stichting, richting en inrichting. Die vrijheid is groot, maar niet onbegrensd.

In het po zijn er bijna 900 schoolbesturen, in het vo bijna 300. Besturen hebben tussen de 1 en 60 scholen onder zich en het aanbod is zeer gevarieerd. Er zijn openbare scholen, bijzondere scholen met een godsdienstige richting en scholen met een pedagogisch-didactisch concept. Deze laatste zogenaamde bijzonder-onderwijsscholen hebben de vrijheid om les te geven vanuit een bepaalde manier van denken over de mens, de samenleving en de wereld. Dat is de vrijheid van richting.

Daarnaast hebben alle scholen de vrijheid van inrichting. Dit betekent dat het schoolbestuur zelf mag beslissen over hoe het zijn scholen organiseert, hoe leraren lesgeven en welke lesmaterialen ze gebruiken. De lumpsumbekostiging die besturen ontvangen, sluit hierbij aan en wordt gekenmerkt door een grote mate van vrijheid binnen enkele kaders. Besturen zijn verantwoordelijk voor de rechtmatige besteding. Bovenstaande maakt dat de overheid bij het voeren van (nieuw) beleid altijd moet afwegen of een eventueel daarmee gepaard gaande inperking van de vrijheid van inrichting en richting legitiem is.

Toezicht
De inspectie houdt toezicht op besturen en hun scholen en op samenwerkingsverbanden. Ze rapporteert op stelselniveau in de jaarlijkse Staat van het Onderwijs. Sinds 2017 legt de inspectie de focus op het toezicht op de schoolbesturen. Dat sluit aan bij de wettelijke verantwoordelijkheid van besturen voor het onderwijs op hun scholen.

De inspectie heeft de afgelopen jaren haar toezicht in het funderend onderwijs versterkt, om het niveau te verhogen van de basisvaardigheden van leerlingen. Daarnaast is er extra aandacht voor sociale veiligheid. De inspectie zal sneller ingrijpen bij achterblijvende kwaliteit en het toezicht op schoolniveau uitbreiden.

Financiering
Het ministerie van OCW besteedt jaarlijks € 15 miljard aan primair onderwijs en € 11 miljard aan voortgezet onderwijs. Het overgrote deel van deze middelen gaat direct naar de schoolbesturen door middel van bekostiging. Een kleiner deel wordt gebruikt voor het stimuleren van specifieke beleidsdoelstellingen met subsidies. De bekostiging is vaak structureel van aard en er kunnen geen specifieke voorwaarden aan worden gesteld. Subsidies zijn tijdelijk van aard, daarbij kunnen wel specifieke voorwaarden worden gesteld. Er wordt een wetsvoorstel uitgewerkt voor 'gerichte bekostiging'. Dat wordt een tussenvorm tussen bekostiging en subsidie, zodat er voor bekostiging in bepaalde gevallen voorwaarden kunnen worden gesteld.

Bekostiging
In het po en het vo wordt per kalenderjaar bekostigd. De bekostiging is vooral gebaseerd op het aantal leerlingen van het voorgaande kalenderjaar. Daarnaast tellen de kenmerken van de leerlingen mee. Omdat de bekostiging ingewikkeld was, is de bekostiging in zowel het po (per 1 januari 2023) als in het vo (per 1 januari 2022) vereenvoudigd.

De lumpsum is bestedingsvrij binnen enkele wettelijke kaders. Dat past bij de vrijheid van inrichting en maakt maatwerk mogelijk. Het grootste gedeelte van de uitgaven van besturen (ongeveer 80%) betreft personeelskosten. Het bestuur moet zijn keuzes wel goed verantwoorden. Sommige scholen krijgen extra geld voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Ook gemeenten krijgen geld voor onderwijsachterstandenbeleid. Het gaat naar voorschoolse educatie, schakelklassen en zomerscholen.

Naast de basisbekostiging kunnen basisscholen aanvullende bekostiging ontvangen voor specifieke schoolkenmerken of doelgroepen. Bijvoorbeeld als er veel asielzoekerskinderen zijn die nog maar kort in Nederland wonen. Ook het voortgezet onderwijs heeft aanvullende bekostigingsregelingen als aanvulling op de basisbekostiging. Voorbeelden zijn bekostiging voor geïsoleerde vestigingen, vestigingen met een breed onderwijsaanbod, onderwijsachterstandsmiddelen (*Regeling onderwijskansen*) en de nieuwkomersbekostiging. Daarnaast kunnen schoolbesturen in po en vo aanvullende bekostiging aanvragen voor uitzonderlijke situaties.

Subsidies
Naast reguliere en aanvullende bekostiging kunnen besturen subsidie ontvangen voor specifieke doelen. Met subsidies kan directer worden gestuurd op resultaten dan bij bekostiging. Over het algemeen geldt namelijk voor subsidies dat ze op aanvraag worden verstrekt voor een bepaald doel en met specifieke voorwaarden, waardoor de inzet van middelen beter geborgd is. Daarbij is vaak sprake van beperkt budget, in de vorm van een subsidieplafond. Subsidies zijn incidenteel van aard. De maximale looptijd is 5 jaar, met een verlengingsoptie.

Verantwoording en reserves
Besturen verantwoorden zich via de jaarverslaggeving. De accountant geeft hierbij een assurancerapport af. Het jaarverslag moet jaarlijks voor 1 juli worden ingediend. De verantwoording van subsidies verloopt in de basis ook via de jaarverslaggeving. Bij specifieke subsidievoorwaarden kunnen er verdiepende steekproeven worden ingezet om de inzet van de middelen te volgen.

Uit de jaarverslaggeving blijkt of besturen reserves hebben. Er zijn grote verschillen tussen de financiële reserves van besturen. De inspectie heeft een signaleringswaarde ontwikkeld die aangeeft hoeveel eigen vermogen een schoolbestuur redelijkerwijs nodig heeft. Het eigen vermogen boven deze waarde wordt als mogelijk bovenmatig gezien.

Binnen samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs is sprake van aanmerkelijke reserves. In 2023 is er daarom een generieke korting van € 31,5 miljoen toegepast op het budget van de samenwerkingsverbanden. Samenwerkingsverbanden zonder bovenmatig eigen vermogen zijn daarvoor gecompenseerd en de overige € 19,9 miljoen is besteed aan hoogbegaafdheid, residentieel onderwijs en expertise- en garantiebekostiging.

Zeggenschap op scholen
De onderwijswetten richten zich tot het bevoegd gezag: dat is het bestuur dat de schoolorganisatie vertegenwoordigt. Het bevoegd gezag is eindverantwoordelijk voor de schoolorganisatie, maar kan besluiten om beslissingen bij leraren of de schooldirecteur neer te leggen.

Onderwijspersoneel, ouders en vo-leerlingen hebben medezeggenschap. Dit is geregeld in de *Wet medezeggenschap op scholen*. Daarin is vastgelegd dat over bepaalde voorstellen van het bevoegd gezag de (gemeenschappelijke) medezeggenschapsraad of ondersteuningsplanraad advies of instemming mag geven.

In 2023 is middels het *Breed gesprek governance en (mede) zeggenschap* onderzocht of het stelsel voor zeggenschap en medezeggenschap aangepast moest worden.
Een belangrijke conclusie uit dit onderzoek is dat het 'goede gesprek' meer aandacht verdient, alsmede de positie van de schoolleider.

Herijking sturing funderend onderwijs
In 2023 is het interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) *Koersen op kwaliteit en kansengelijkheid* gepubliceerd, waarin werd gekeken naar hoe de overheid kan sturen op onderwijskwaliteit en kansengelijkheid.[5] In april 2024 is een Kamerbrief verzonden over de herijking van de sturing in het funderend onderwijs naar aanleiding van het IBO. Hierin wordt gekeken naar de sturing voor bekostiging, zeggenschap en arbeidsvoorwaarden. In de brief is ook aandacht gegeven aan de groei van het aandeel incidentele middelen die scholen ontvangen. Daarbij is de ambitie uitgesproken om structurele taken structureel te financieren, zodat er langjarige plannen kunnen worden gemaakt en vast personeel kan worden aangetrokken.

Niet-bekostigd onderwijs

Particulier onderwijs
Naast door OCW bekostigde scholen zijn er niet-bekostigde, particuliere scholen.[6] Ook bij particuliere scholen kan de leerplicht worden vervuld. Er zijn scholen die basis- of voortgezet onderwijs aanbieden, maar geen examens afnemen. Ze reiken geen diploma's uit, maar de leerlingen kunnen staatsexamens doen.[7] Daarnaast zijn er particuliere scholen die wel zelfstandig eindexamens afnemen en een vo-diploma mogen uitreiken.[8] De inspectie houdt toezicht op de kwaliteit van het particuliere onderwijs.

Hoewel het particuliere onderwijs groeit, is het aandeel nog altijd klein. In 2018 waren er 2.500 leerlingen ingeschreven op een particuliere vo-school[9] en 900 op een particuliere po-school. De omvang varieert van 5 tot 300 leerlingen. Ouders betalen tussen € 3.500 en de € 20.000 per jaar.

Tot het particulier onderwijs behoren ook de particuliere internationale en buitenlandse scholen. Ze scholen vormen een deel van het totale internationale onderwijs in Nederland. Er bestaan namelijk ook bekostigde afdelingen voor internationaal onderwijs binnen reguliere scholen. Naar de particuliere internationale en buitenlandse scholen gaan ongeveer 9.000 leerlingen.[10] De leerplicht kan ook bij deze scholen worden vervuld.

Particuliere internationale scholen staan onder toezicht van een buitenlandse autoriteit of een internationale accreditatieorganisatie. De scholen worden overwegend bezocht door kinderen met een buitenlandse nationaliteit, maar ook door Nederlandse kinderen. De Nederlandse kinderen krijgen ook onderwijs in de Nederlandse taal.

5 Rapport Koersen op kwaliteit en kansengelijkheid IBO Sturing op kwaliteit van onderwijs.
6 Zie artikel 1, onderdeel b, onder 2, 3 en 4, van de Leerplichtwet 1969.
7 Dit type scholen wordt aangeduid met 'B3'.
8 Dit type scholen wordt aangeduid met 'B2'.
9 Ongeveer 1900 leerlingen waren ingeschreven op een B2-school, ongeveer 600 op een B3-school.
10 Dit type scholen wordt aangeduid met 'B4'.

Thuisonderwijs
Ouders kunnen om de volgende redenen een vrijstelling van de leerplicht of inschrijvingsplicht aanvragen:
- De kinderen gaan in het buitenland naar school.
- Kinderen kunnen om lichamelijk of psychische redenen niet op een school toegelaten
- De ouders hebben richtingbezwaren.

Thuisonderwijs is op dit moment niet gereguleerd: er is geen toezicht op de kwaliteit en er zijn geen kwaliteits-eisen. Er is een wetsvoorstel voor thuisonderwijs in consultatie om dat te veranderen.

Onderwijsinhoud en kwaliteit

Curriculum en curriculumbijstelling
De inhoud van het funderend onderwijs – het curriculum – bestaat het volgende:
- kerndoelen (po en vo);
- examenprogramma's met eindtermen (bovenbouw vo);
- het referentiekader taal en rekenen (po, vo en mbo).

Alle scholen moeten aandacht besteden aan die inhoud, die vastligt in wet- en regelgeving.

Het curriculum is een verplichte basis aan kennis, vaardigheden en houdingen. Er is dan ook veel druk om maatschappelijke thema's als financiële educatie, EHBO-lessen en duurzaamheid in het curriculum op te nemen. Elk thema is op zichzelf relevant. Maar om alles te onder-wijzen is bijna het dubbele aan onderwijstijd nodig. Dat vraagt om doordachte keuzes, focus en een heldere koers.

Om de onderwijsinhoud aan te laten sluiten op de behoeften van samenleving en arbeidsmarkt wordt het curriculum momenteel geactualiseerd. Zo wordt voor leraren, leerlingen en de maatschappij duidelijker wat geleerd wordt in het funderend onderwijs. Met de curriculumactualisatie wordt de samenhang binnen het curriculum vergroot en overladenheid tegengegaan.

De bijstelling wordt gefaseerd uitgevoerd door het landelijk expertisecentrum voor curriculum (SLO), samen met leraren en andere onderwijsprofessionals. Er wordt prioriteit gegeven aan de basisvaardigheden. In 2022 is daarom gestart met de bijstelling van de kerndoelen voor Nederlands, rekenen-wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid. Daarnaast wordt sindsdien gewerkt aan de examenprogramma's van Nederlands, wiskunde (havo/vwo), maatschappijleer, moderne vreemde talen en natuurwetenschappelijke vakken. Het referentiekader taal en rekenen wordt hierin meegenomen.

In 2023 is gestart met de bijstelling van de overige kerndoelen. Dit alles resulteert in concepten die moeten worden vastgelegd in wet- en regelgeving. De concepten voor taal, rekenen-wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap zijn inmiddels opgeleverd. Daarna moet het curriculum in het onderwijs worden vertaald naar een nieuw lesprogramma en dat moet landen in de toetsen, methodes en curricula van lerarenopleidingen. Scholen worden gestimuleerd om al voor de wettelijke borging gebruik te maken van de nieuwe kerndoelen.

Verbeteren basisvaardigheden
Goed kunnen lezen, schrijven en rekenen, digitale geletterdheid en burgerschap zijn voorwaarden om volwaardig mee te kunnen doen in de samenleving. Veel leerlingen beheersen de basisvaardigheden onvoldoende. De onderwijsprestaties zijn in de afgelopen jaren achteruit gegaan. De coronapandemie heeft de neergaande trend in de onderwijsprestaties die er al was aanzienlijk versterkt. PISA-2022 bevestigde eind 2023 dit beeld.

Voor de versterking van de onderwijskwaliteit en de basisvaardigheden heeft het vorige kabinet structureel € 1 miljard beschikbaar gesteld. Het grootste deel ervan wordt via het *Masterplan basisvaardigheden* ingezet. Het masterplan is een programma voor de lange termijn, opgesteld met het onderwijsveld. Het richt zich op vier basisvaardigheden: taal, rekenen-wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid. Het streven is dat leerlingen in 2028 aantoonbaar beter presteren op de basisvaardigheden, zodat zij mee kunnen komen in de samenleving en een aansluiting hebben op het vervolgonderwijs. Hiervoor zijn doelen met bijbehorende monitoring opgesteld.

Om de doelen te halen, stellen we scholen financieel in staat om *evidence-informed* te werken. Inmiddels zijn 3.000 scholen aan de slag met de subsidie *Verbetering basisvaardigheden*. Het streven is dat alle scholen vanaf 2027 het extra geld via nieuwe financiering (de gerichte bekostiging) ontvangen. Daarbij ontvangen de scholen die dat nodig hebben ook tijdelijk meer middelen. Vanuit het masterplan krijgen de subsidiescholen ook inhoudelijke ondersteuning van 14 onderwijscoördinatoren van OCW, gebaseerd op evidence-informed onderwijs. Zij helpen scholen met het op orde krijgen van de basisvaardigheden. Prioriteitsscholen (scholen met het inspectieoordeel zeer zwak of onvoldoende) krijgen meerjarige, individuele begeleiding van een onderwijscoördinator. Andere scholen helpen we met begeleide regionale leernetwerken, waarbij 4 tot 6 scholen onder begeleiding van een onderwijscoördinator leren van elkaar en werken aan duurzame onderwijsverbetering.



Verder wordt met het masterplan gewerkt aan:

- Een duidelijke opdracht aan het funderend onderwijs (focus). De actualisatie van kerndoelen en examenprogramma's voor de vier basisvaardigheden zijn hier een onderdeel van.
- Stimuleren evidence-informed werken. Het is van groot belang dat scholen meer gebruik maken van kennis uit onderzoek en die toepassen in de onderwijspraktijk. Samen met het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) (onderdeel van Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)) wordt gewerkt aan praktische informatie en handvatten voor scholen.
- Beter zicht op de prestaties door monitoring. In dit verband wordt gewerkt aan een wetsvoorstel om een leerlingvolgsysteem met genormeerde toetsen ook in de onderbouw van het vo verplicht te stellen.
- Versterken van de taalomgeving van leerlingen, door een grote investering in de bibliotheken en de bibliotheek op school.
- Professionalisering: extra tijd en ruimte voor leraren. Leraren hebben extra tijd gekregen voor professionalisering op het gebied van basisvaardigheden en curriculum.

Nationaal Programma Onderwijs
In februari 2021 is het Nationaal Programma Onderwijs (NP Onderwijs) aangekondigd, met als hoofddoel het herstellen van de door coronapandemie veroorzaakte leervertragingen bij leerlingen en het herstellen van hun welbevinden. Het negatieve effect van de pandemie op de kansengelijkheid van leerlingen is daarbij een belangrijk aandachtspunt. In totaal is dankzij het programma € 8,5 miljard beschikbaar voor het onderwijs, van funderend tot en met hoger onderwijs. Voor het funderend onderwijs is in totaal € 5,8 miljard beschikbaar.
Het programma loopt tot en met schooljaar 2024-2025.

Het meeste geld in het funderend onderwijs gaat direct naar de scholen. Het bedrag dat scholen ontvangen, varieert en is onder andere afhankelijk van de schoolsoort en het aandeel leerlingen met een hoog risico op onderwijsachterstanden. Op basis van een schoolscan, waarmee de omvang en aard van de problematiek op school in kaart is gebracht, hebben scholen een programma opgesteld. Ze konden daarvoor kiezen uit bewezen effectieve interventies.

Verder versterken onderwijskwaliteit
Het maakt voor een leerlingen uit naar welke school ze gaan. De ambitie is om te zorgen dat elke school van hoge kwaliteit is. Het ministerie van OCW draagt er daarom aan bij dat elke school in het funderend onderwijs passende ondersteuning weet te vinden van hoge kwaliteit (*evidence-informed*) voor een redelijke prijs. Het doel: verbeteren, doen wat werkt en een onderzoeks- en verbetercultuur in het DNA van elke school. Het ministerie van OCW stimuleert een *evidence-informed* werkwijze op scholen en werkt aan een wettelijke borging hiervan. OCW draagt bij aan het opzetten van een kennisinstituut voor het onderwijs en is opdrachtgever van het Nationaal Groeifondsprogramma Ontwikkelkracht.

Veel van het beleid van OCW is gericht op duurzame kwaliteitsverbetering van het hele onderwijs, maar er is ook specifieke aandacht voor de laag presterende scholen. Zo krijgen 'zeer zwakke' en 'onvoldoende' scholen en besturen via de sectorale programma's *Goed worden, goed blijven (po) en Leren Verbeteren (vo)* hulp bij het verbeteren van hun onderwijskwaliteit. Dat geldt ook voor scholen die zelf problemen signaleren in hun onderwijskwaliteit of die preventieve ondersteuning zoeken, de 'risicoscholen'. Ook bedienen de programma's sinds vorig jaar besturen die een oordeel 'onvoldoende' krijgen van de inspectie of een herstelopdracht, of die zelf aantoonbare tekorten signaleren in de bestuurlijke kwaliteitszorg.

Aandacht voor praktijkgericht onderwijs en de overgangen van voortgezet onderwijs naar vervolgonderwijs
De helft van de leerlingen in het voortgezet onderwijs volgt een vmbo-opleiding. De arbeidsmarkt schreeuwt om praktisch opgeleide vakmensen.

Het ministerie van OCW werkt samen met de VO-raad, de Stichting Platforms vmbo (SPV) en het Platform Theoretische Leerweg aan een toekomstbestendig vmbo en een betere plek van praktijkgericht onderwijs in het hele funderend onderwijs.

Dat gebeurt op drie manieren:
- Actualisering van de beroepsgerichte programma's in het vmbo (vmbo basis, vmbo kader en vmbo gemengde leerweg).
- Invoering van de praktijkgerichte programma's in de gemengde en theoretische leerwegen in het vmbo. Vanaf schooljaar 2024-2025 is het praktijkgerichte programma een optioneel examenvak in de gemengde en theoretische leerweg van het vmbo. Tegelijkertijd worden praktijkgerichte programma's voor het havo ontwikkeld. De praktijkgerichte programma's zijn onderdeel van een breder traject voor het sterker waarderen van praktijk in het funderend onderwijs. Daarvoor is het nodig om zowel in het curriculum als in toetsing een betere balans te vinden tussen theorie en praktijk en de leerwegen in de onderbouw van het vo te bezien.
- Samenwerking van OCW, VO-raad en MBO Raad voor goed en toegankelijk beroepsonderwijs. De *Wet Doorlopende leerroutes vmbo-mbo* biedt mogelijkheden om het beroepsonderwijs meer als een geheel vorm te geven. Jongeren kunnen bijvoorbeeld vmbo en mbo in één opleiding volgen (doorlopende leerroutes), zoals de geïntegreerde leerroute, waarbij jongeren in 5 jaar een mbo 2-opleiding (inclusief een startkwalificatie) kunnen behalen.

Leraren, schoolleiders en onderwijsondersteunend personeel

In 2023 zijn er in het po ruim 129.000 leraren werkzaam. In het vo zijn dat er 77.000. Voldoende goede leraren en schoolleiders zijn essentieel voor goed onderwijs. De schaarste aan onderwijspersoneel is een risico voor de continuïteit van goed onderwijs. Zo was het tekort in oktober 2023 in het po 9,7% (9.800 fte) en in het vo 5,8% (3.800 fte).[11]

OCW heeft samen met de sectororganisaties, de vak- en beroepsorganisaties, en de lerarenopleidingen in 2022 het werkplan *Samen voor het beste onderwijs* opgesteld. Het doel hiervan is te investeren in goed onderwijs, door te werken aan voldoende leraren, schoolleiders en onderwijsondersteuners die met plezier werken in het onderwijs en hun vak bijhouden.[12] Het werkplan hoort bij het onderwijsakkoord met de zelfde naam, dat ook in 2022 is afgesloten, waarmee structureel € 1,5 miljard is geïnvesteerd in het funderend onderwijs. Het geld is onder andere geïnvesteerd in het dichten van de loonkloof tussen het po en vo, in de aanpak van de werkdruk in het vo en in extra uren voor onderwijspersoneel om zich te professionaliseren en te ontwikkelen. Zo zorgen we ervoor dat werken in het onderwijs een aantrekkelijk perspectief is.

De belangrijkste onderdelen van de aanpak zijn:
- vorming van onderwijsregio's, omdat de aanpak samenwerking vraagt, in plaats van concurrentie;
- verbeteren van de opleidingen;
- optimaliseren van de bevoegdheden;
- ruimte in onderwijstijd.

Daarnaast werken we aan het verbeteren van het strategische personeelsbeleid (wetsvoorstel), het verbeteren van de sturingsinformatie (met het dashboard met sturingsinformatie voor de regio's) en het evalueren van de aanpak, zodat we de ontwikkelingen kunnen volgen en waar nodig bijsturen.

De aanpak van de tekorten overstijgt de individuele schoolbesturen. Daarom is gekozen voor een regionale aanpak waarin schoolbesturen moeten samenwerken, in plaats van met elkaar te concurreren. In 2023 is de Realisatie-Eenheid (RE) van start gegaan en zijn 27 voorloper onderwijsregio's en 2 onderwijsregio's in oprichting gevormd. De RE ondersteunt bij de vorming van onderwijsregio's (zowel gemeenten als schoolbesturen) en zorgt voor kennisdeling.

11 Dat is een combinatie van vacatures en langdurige vervangingen. Het grootste deel bestaat uit 'verborgen tekorten'. Dat betekent dat een niet-wenselijke oplossing is gekozen, zoals een onbevoegde voor de klas of het samenvoegen van klassen.
12 PO-Raad, VO-raad, MBO-Raad, AOb, CNV, FvOv, AVS, PVVVO, VH en UNL.

Bij de Nationale Groeifondscommissie is een aanvraag ingediend en gehonoreerd voor de *Nationale Aanpak Professionalisering Leraren* (NAPL). Met de aanpak wordt een serieuze impuls gegeven aan de verdere professionalisering van leraren. Dat komt de kwaliteit van het onderwijs ten goede en kan het beroep van leraar aantrekkelijker maken.

Sociale veiligheid, kansengelijkheid en onderwijsondersteuning

Sociale veiligheid
Veiligheid is een voorwaarde om te kunnen leren en ontwikkelen. Sinds 2015 hebben scholen een plicht om zorg te dragen voor de veiligheid van leerlingen. Scholen moeten veiligheidsbeleid voeren, de veiligheidsbeleving van leerlingen monitoren en een coördinator anti-pestbeleid aanwijzen en een aanspreekpunt pesten vormen. Scholen krijgen daarbij ondersteuning van Stichting School en Veiligheid (SSV).

Om te zorgen dat scholen blijven werken aan de sociale veiligheid wordt de wet- en regelgeving uitgebreid met het *Wetsvoorstel vrij en veilig onderwijs*. Daarmee wordt de monitoring van de veiligheid van leerlingen en personeel versterkt, komt er meer zicht door de uitbreiding en introductie van registratie- en meldplicht en wordt de positie van de vertrouwenspersoon en het klachtenstelsel versterkt. Ook is sinds het schooljaar 2022-2023 het toezicht op sociale veiligheid geïntensiveerd. Ten slotte wordt met de wegwijzerwebsite jouw veilige school en het Expertisenetwerk Sociale Veiligheid gewerkt aan de verdere ondersteuning van ouders, leerlingen en personeelsleden die vastlopen met een klacht of hulpvraag.

Kansengelijkheid
Kinderen van ouders met een lagere sociaaleconomische status krijgen minder kansen in het onderwijs dan klasgenoten met ouders met een hogere sociaal-economische status, ook als ze dezelfde potentie hebben. De kwaliteit van het onderwijs aan kinderen uit sociaal zwakkere milieus laat ook vaker te wensen over. Leraren op scholen met een diverse populatie en een bovengemiddeld aantal leerlingen met een risico op onderwijsachterstanden staan meer onder druk. Voor deze scholen is het moeilijker om goed personeel te vinden en te behouden.

Kinderen van lager opgeleide ouders krijgen daarnaast veel vaker voortgezet onderwijs onder het niveau dat ze aankunnen. De kansen op een basisschooladvies voor theoretische onderwijsrichtingen en doorstroom in het vo zijn voor kinderen van wo-geschoolde ouders groter dan voor kinderen met mbo-geschoolde ouders, bij gelijke cognitieve capaciteit.

Gemeenten en scholen ontvangen geld voor onderwijs-achterstandenbeleid. Het gemeentelijke budget is bedoeld voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en (boven) schools aanbod als zomerprogramma's en schakelklassen in het po. Het budget voor scholen is onderdeel van de lumpsum en wordt bijvoorbeeld gebruikt voor het verkleinen van de groepsgrootte of extra (taal)onderwijs. Het is belangrijk dat gemeenten en scholen werken aan VVE: investeren in de vroege leeftijd voor het zesde levensjaar rendeert meer dan daarna.

Sinds 2022 kunnen scholen in het programma *School en Omgeving* leerlingen in deze doelgroep ook buitenschools aanbod aanbieden, samen met gemeenten en maat-schappelijke organisaties. Het kan bijvoorbeeld gaan om huiswerkbegeleiding, techniekles of museumbezoek. In 2023 is het programma Schoolmaaltijden gestart en in 2024 voortgezet. Een kwart van de scholen in primair en voortgezet onderwijs doet inmiddels mee, meer dan 300.000 leerlingen ontvangen daardoor maaltijden. Op dit moment is er geen geld voor het programma na 2024.

De Gelijke Kansen Alliantie (GKA) werkt vanuit het ministerie samen met gemeenten, scholen en maat-schappelijke partners aan kansengelijkheid. Het netwerk van de GKA versterkt de lokale samenwerking met kennis, financiële middelen en communicatie.

Voorschoolse educatie
De minister van OCW draagt ook de verantwoordelijkheid voor voorschoolse educatie (ve). Ve is voor peuters van 2,5 tot 4 jaar die baat hebben bij extra ondersteuning in hun ontwikkeling. Doel is het verminderen van ontwikkelingsachterstanden en het spelenderwijs stimuleren van de ontwikkeling van de Nederlandse taal, voorbereidend rekenen, motoriek en sociaal-emotionele vaardigheden. Gemeenten bepalen welke kinderen in aanmerking komen voor ve. Ve wordt gegeven door pedagogisch medewerkers op de kinderopvang. Het *Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie* beschrijft de kwaliteitseisen waar ve aan moet voldoen. In 2021 hebben ongeveer 58.000 peuters tussen de 2,5 en 4 jaar oud een indicatie gekregen voor ve. Dat was 22% van alle peuters in die leeftijd. Hiervan maakten naar schatting ongeveer 48.000 ook gebruik van ve (bron).



Overgang primair naar voortgezet onderwijs
De overgang van primair naar voortgezet onderwijs is een belangrijk schakelpunt voor leerlingen. De basisschool geeft een schooladvies voor het voortgezet onderwijs. Leerlingen in groep 8 maken daarna de doorstroomtoets. Als die hoger uitvalt dan het schooladvies, moet de basisschool het schooladvies bijstellen. Het schooladvies kan alleen 'naar boven' worden bijgesteld. Met het definitieve schooladvies melden alle leerlingen zich tegelijkertijd in de laatste week van maart aan voor een school in het voortgezet onderwijs.

Er is veel aandacht voor kansengelijkheid bij de overgang van po naar vo en de aandacht is versterkt door de coronacrisis. De doorstroomtoets is een belangrijk instrument om te zorgen dat leerlingen met gelijke prestaties gelijke kansen krijgen in het voortgezet onderwijs.

De wet- en regelgeving geeft vo-scholen ruimte om het definitieve selectiemoment uit te stellen, bijvoorbeeld met extra heterogene en verlengde brugklassen. Verdergaand uitstel van de selectie naar onderwijssoorten vraagt aanpassing van de inrichting van de onderbouw van het vo. Dat zou ook gevolgen hebben voor bijvoorbeeld het onderwijsaanbod, de pedagogische-didactische aanpak van het onderwijs en de inrichting van schoolgebouwen. Omdat leerlingen op jonge leeftijd in een onderwijssoort worden ingedeeld, zijn kansrijke advisering, een goede doorstroomtoets in groep 8 en kansrijke plaatsing in de onderbouw van het vo belangrijk voor leerlingen.

Verbeteraanpak passend onderwijs en inclusiever onderwijs
In 2019 en 2020 is het stelsel van passend onderwijs geëvalueerd met kwalitatief onderzoek, adviezen van de Onderwijsraad, de Nationale ombudsman, de inspectie en vooral input uit de praktijk. De hoofdconclusie is dat het ondersteuningsaanbod voor leerlingen op veel plekken beter is geworden, maar dat nog niet is bereikt wat we willen voor leerlingen, leraren en ouders. Namelijk: dat alle leerlingen onderwijs volgen en daarbij de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben om zich te kunnen ontwikkelen.

Samen met vertegenwoordigers van leerlingen, ouders, scholen en samenwerkingsverbanden passend onderwijs is een verbeteragenda met 25 maatregelen afgesproken, waar nu uitvoering aan wordt gegeven. Het gaat om het volgende:

- Op orde brengen van de randvoorwaarden voor passend onderwijs.
- Verduidelijken wat we van iedereen mogen verwachten, vooral van schoolbesturen en samenwerkingsverbanden.
- Waarborgen inbouwen om ervoor te zorgen dat alle partijen doen wat er van hen wordt verwacht.
- Versterken van de positie van leerlingen en ouders, meer maatwerk en onderwijszorgarrangementen, betere ondersteuning van leraren en schoolleiders.

Het verbeteren van passend onderwijs is een stap richting inclusief onderwijs. Het doel is dat leerlingen met en zonder ondersteuningsbehoeften vaker samen dicht bij huis naar dezelfde school kunnen, als het kan in dezelfde klas zitten en elkaar ontmoeten op het schoolplein. Momenteel wordt de *Route naar inclusief onderwijs* in 2035 geconcretiseerd.

Onderwijs en zorg
Samen met het ministerie van VWS wil OCW ervoor zorgen dat kinderen met een aandoening, ziekte of beperking zich optimaal kunnen ontwikkelen. Dat vereist een goede ondersteuningsstructuur op scholen, waarin jeugdgezondheidszorg, ambulante hulp, orthopedagogen en maatschappelijk werkers actief zijn. Zij kunnen in een vroeg stadium problemen signaleren en snel helpen. De brugfunctionaris kan hier een faciliterende rol in spelen.

Daarnaast moeten onderwijs en zorg samenwerken op lokaal, regionaal en landelijk niveau, bijvoorbeeld door meer ruimte te maken voor maatwerk via onderwijs-zorgarrangementen. Daarvoor loopt op dit moment een experiment. De ministeries van OCW en VWS ondersteunen het veld verder onder andere via de onderwijs-(zorg)consulenten, Gedragswerk en het Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE), die een bemiddelende rol hebben.

De samenwerking is complex door de verschillende partijen, niet-aansluitende regionale indelingen tussen onderwijs en zorg, verschillende financiële stromen en doordat de grens tussen zorg en onderwijs niet altijd scherp is. Op dit moment weten we dat 15.000 kinderen niet tot hun recht komen in het onderwijs, doordat de juiste combinatie van passend onderwijs, zorg en ondersteuning ontbreekt. Het gaat bijvoorbeeld om hoogbegaafde kinderen of kinderen met een zeer intensieve zorgbehoefte. Een deel van hen zit huis.

Leerplicht en voortijdig schoolverlaten
Vmbo'ers, havisten, vwo'ers en vso-leerlingen die kunnen uitstromen naar vervolgonderwijs, moeten doorleren tot ze 18 jaar zijn (kwalificatieplicht) of een havo-, vwo- of een mbo 2-diploma of hoger hebben (startkwalificatie). De kwalificatieplicht heeft vooral voor vmbo-leerlingen consequenties. Leerlingen moeten na het vmbo doorstromen naar het mbo of het havo. Jaarlijks vallen bij de overstap van vmbo naar het mbo leerlingen uit, als voortijdig schoolverlaters.[13]

Het ministerie van OCW informeert de Tweede Kamer elk jaar over het verzuim. Per gemeente is zichtbaar hoeveel leerlingen ingeschreven staan en verzuimen, hoeveel leerplichtige kinderen en jongeren niet staan ingeschreven (absoluut verzuim) en hoeveel vrijstellingen van de *Leerplichtwet 1969* er zijn. Vaak is maatwerk nodig om uitval te voorkomen of teruggeleiding naar school mogelijk te maken. Om uitval en thuiszitten te voorkomen, werkt het ministerie van OCW samen met VWS, Ingrado, VO-raad, PO-Raad, MBO Raad, Inspectie van het Onderwijs, VNG, AVS, AOb, SWV-en, LAKS, JongPIT, Ouders & Onderwijs, NJI en de AJN Jeugdartsen Nederland aan de verbeteraanpak passend onderwijs, betere samenwerking tussen onderwijs en zorg, en meer maatwerkmogelijkheden via onder meer de onderwijszorgarrangementen en digitaal afstandsonderwijs.

Nieuwkomersonderwijs
Nieuwkomers zijn alle leerlingen die nieuw zijn in Nederland, zonder Nederlands paspoort. De groep is divers: het kunnen bijvoorbeeld kinderen zijn van expats, arbeidsmigranten, asielzoekers of Oekraïense ontheemden. Het nieuwkomersonderwijs heeft als doel om kinderen die naar Nederland zijn gekomen een goede start te geven in het onderwijs en in de samenleving. In nieuwkomersscholen/taalklassen (po) en internationale schakelklassen (vo) krijgen kinderen intensief taalonderwijs. Ze worden voorbereid op het reguliere onderwijs, om daar zo snel mogelijk en op een bij hen passend niveau in te stromen. In het reguliere onderwijs blijft aandacht nodig voor deze leerlingen om er voor te zorgen dat het Nederlands als tweede taal, hen niet belemmert in hun verdere ontwikkeling. Ook gebeurt het dat nieuwkomers rechtstreeks in een reguliere klas instromen en dan extra ondersteuning krijgen.

Fluctuaties in leerlingaantallen zijn weliswaar inherent aan het nieuwkomersonderwijs, maar door recente gebeurtenissen (zoals de grote instroom vanuit Oekraïne), staat het nieuwkomersonderwijs onder druk. Er is voor noodgevallen wettelijke ruimte, waarmee gemeenten een tijdelijke noodvoorziening kunnen aanvragen, via de minister.

13 Voortijdige schoolverlaters zijn jongeren onder de 23 jaar die geen startkwalificatie hebben en niet naar school gaan.

Randvoorwaarden

Digitalisering in het onderwijs
De digitale transitie van de samenleving heeft ook grote impact op het funderend onderwijs. In elke school wordt inmiddels onderwijstechnologie toegepast: leerlingen gebruiken digitale leermiddelen, leraren monitoren de voortgang van leerlingen met digitale leermanagementsystemen, en er ontstaan nieuwe, door technologie gefaciliteerde, onderwijsvormen.

Digitale technologie kan een bijdrage leveren aan de onderwijskwaliteit. Maar we zien in toenemende mate ook de risico's. Zo staan privacy en autonomie van leerlingen en leraren onder druk.

Het ministerie van OCW ondersteunt en vult randvoorwaarden in, onder meer via de volgende Groeifondsprojecten:

1. Nationaal Onderwijslab AI (ontwikkeling van digitale innovaties)
2. Impuls Open Leermateriaal (aanbod digitale leermiddelen)
3. afsprakenstelsel Edu-V (veilige data-uitwisseling in de leermiddelenketen

Via het *Programma Veilig Digitaal Onderwijs* bevordert OCW de cyberveiligheid op alle scholen.

OCW monitort en stuurt waar nodig bij op de landelijke 'nee-tenzij-afspraak' voor mobiele telefoons in het funderend onderwijs, om zo de leerprestaties, het klasklimaat en het welbevinden van leerlingen te bevorderen. Het in ontwikkeling zijnde Expertisepunt Digitale Geletterdheid ondersteunt scholen bij het zorgen voor digitaal geletterde leerlingen en leraren. OCW zoekt de samenwerking met andere Europese landen bij de ontwikkeling van onderwijsalternatieven voor de producten van *big tech*, die zijn gestoeld op publieke waarden als privacy en autonomie.

Leerlingendaling en instandhouding onderwijsaanbod
Na een krimp van het aantal basisschoolleerlingen groeit hun aantal naar verwachting van 1.367.000 in 2022, naar 1.438.000 in 2032 (5,2%). In het vo daalde het aantal leerlingen de afgelopen 10 jaar met 2,9%. Het aantal leerlingen in het vo krimpt naar verwachting verder: van 942.000 in 2022, naar 893.000 leerlingen in 2032 (-5,2%). Regionaal zijn er grote verschillen: van groei in de vier grote steden tot een daling van soms wel 30% in regio's als Oost-Groningen en de Achterhoek. Ook het effect op de schoolsoorten binnen het vo is niet gelijk. Vooral het vwo, de beroepsgerichte leerwegen in het vmbo en het praktijkonderwijs worden hard geraakt.

OCW helpt schoolbesturen in het vo via regiocoördinatoren een levensvatbaar en goed onderwijsaanbod in stand te houden. Daarbij wordt regionale samenwerking gestimuleerd, onder andere met de *Subsidieregeling incidentele middelen leerlingendaling vo 2020*, voor regionale plannen in de periode 2023-2025.
Daarnaast krijgen vo-scholen in dunbevolkte gebieden structureel extra geld uit de Regeling aanvullende bekostiging geïsoleerde vestigingen vo, die op 1 januari 2022 ingegaan is. De regeling biedt extra bekostiging voor scholen die op meer dan 8 kilometer van vervangend aanbod liggen. Voor het praktijkonderwijs geldt een afstand van 20 kilometer. Het idee is dat er ook in dunbevolkte gebieden onderwijs in de buurt moet zijn.



Het primair onderwijs kent gedifferentieerde opheffingsnormen per gemeente, die worden vastgesteld op basis van de bevolkingsdichtheid. De regionale diversiteit betekent dat de opheffingsnorm in een kleine kern significant lager ligt dan in een stad en dat kleinere scholen in de regio langer in stand kunnen worden gehouden.[14] Daarnaast krijgen alle basisscholen met minder dan 150 leerlingen de kleinescholen toeslag. Er wordt verkend of er verbeteringen mogelijk zijn aan de kleinescholentoeslag in het primair onderwijs door er meer een 'dunbevolktheidstoeslag' van te maken.

Onderwijshuisvesting
Goede onderwijshuisvesting is van belang voor goed onderwijs. Gemeenten en schoolbesturen zijn samen verantwoordelijk voor onderwijshuisvesting. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor nieuwbouw en uitbreiding van schoolgebouwen. Schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor het binnen- en buitenonderhoud van hun schoolgebouwen en de exploitatie(kosten) van het gebouw.

Afgelopen kabinetsperiode zijn OCW, VNG, sectorraden, scholen en gemeenten gestart met het op orde brengen van het huisvestingsstelsel, op basis van de aanbevelingen uit het Interdepartementale Beleidsonderzoek (IBO) Onderwijshuisvesting 2021. Onderdeel daarvan is het verbeteren van de samenwerking tussen gemeenten en schoolbesturen. Daarnaast wordt er gewerkt aan een landelijke aanpak om de sterk verouderde schoolgebouwen in Nederland sneller aan te kunnen pakken. Hierin ligt veel nadruk op het creëren van een beter beeld van de voorraad en het delen van kennis, om te komen tot standaarden en uniformering in aanpakken. Dit leidt bij beschikbaarheid van de noodzakelijke extra middelen tot een kostenefficiënte en grootschalige aanpak van de verouderde schoolgebouwen.

Onderwijs in Caribisch Nederland

Caribisch Nederland bestaat uit Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Er zijn 12 basisscholen op de eilanden. Elk eiland heeft een eigen vo-school. Bonaire heeft daarnaast ook 1 bekostigde mbo-instelling. Verder is er geen vervolgonderwijs op de eilanden aanwezig, los van een dependance van de Universiteit van Curaçao voor een lerarenopleiding op Bonaire.

Het Nederlands is op alle eilanden een officiële taal. Op Bonaire heeft het po Papiaments en Nederlands als instructietaal en het vo Nederlands. In het mbo is Nederlands de instructietaal, maar in sommige gevallen kan ook Papiaments.[15] Op Saba en Sint Eustatius hebben de po- en vo-scholen Engels als instructietaal, maar het Nederlands is een verplicht vak en belangrijk voor de doorstroom naar vervolgopleidingen in Europees Nederland. Het Nederlands is desondanks voor de meeste leerlingen en een grote groep leerkrachten van alle eilanden een vreemde taal. Dat wil zeggen dat het een taal is die buiten school nauwelijks wordt gesproken.

Het po op alle eilanden en de onderbouw van het vo op Bonaire volgen de kerndoelen van het *Kerndoelenbesluit BES*. Het onderwijs op Saba en Sint Eustatius kent de onderwijs- en exameninrichting van de *Caribbean Examinations Council* (CXC) te Barbados. Het gehele CXC-onderwijs is officieel vo-onderwijs, maar er is binnen dit onderwijssysteem wel een equivalent van mbo 1- en mbo 2-opleidingen (CVQ).

14 Ter illustratie: de opheffingsnorm in de gemeente Amsterdam is 194 leerlingen, en in Midden-Drenthe 26 leerlingen.
15 Artikel 7.1.1 Wet educatie en beroepsonderwijs BES.

In 2019 is door de regering herbevestigd dat we in ons Nederlandse beleid streven naar een 'gelijkwaardig effect, met als uitgangspunt een gelijkwaardig voorzieningenniveau binnen de mogelijkheden van de Caribische context'. Dat betekent dat beleid voor scholen in Europees Nederland zich moet richten op een gelijkwaardig resultaat op de eilanden, volgens het *comply or explain*-principe.

Op de eilanden is sinds 2010 een vorm van passend onderwijs, onderwijszorg, die volop in ontwikkeling is. In schooljaar 2019-2020 is de onderwijszorg in Caribisch Nederland geëvalueerd.[16] Uit de evaluatie komt naar voren dat de onderwijszorg zich sinds de invoering positief heeft ontwikkeld, maar dat verbeteringen nodig zijn. OCW werkt daar met de eilanden aan, onder meer met de derde onderwijsagenda: een kwaliteitsagenda waarbij de eilanden en OCW afspraken hebben gemaakt over verdere verbetering van het onderwijs. De onderwijsagenda is in juli 2023 ondertekend voor Saba en Bonaire. In februari 2024 is de derde onderwijsagenda voor Sint-Eustatius ondertekend. Met het oog op de omvang van de eilanden en de unieke geografische situatie, wordt nu gekeken naar een manier om (waar het kan interdepartementaal) voor de maatschappelijke opgaven met de eilanden verder samen te werken.

Maatschappelijke diensttijd

Met maatschappelijke diensttijd (MDT) werken jongeren aan hun talenten, doen zij vrijwillig iets voor een ander en ontmoeten ze mensen buiten hun eigen leefwereld. Zo werken ze aan hun zelfvertrouwen, weten ze beter wat ze willen en doen ze belangrijke vaardigheden op. Wanneer jongeren zich breed en maatschappelijk oriënteren, ontwikkelen ze zich tevens tot kritische en betrokken burgers die zich blijvend (vrijwillig) inzetten. Op termijn leidt dat tot een sterkere en verbonden samenleving.

MDT is een programma van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), in samenwerking met jongeren, maatschappelijke organisaties, scholen, gemeenten en andere ministeries, zoals VWS, SZW, BZK en Defensie.

MDT is er voor alle jongeren in de leeftijd van 12-30 jaar. MDT richt zich op alle onderwijsniveaus: van voortgezet (speciaal) onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs tot hogescholen en universiteiten. MDT is ook bedoeld voor jongeren in een minder kansrijke positie, doordat ze bijvoorbeeld (nog) geen startkwalificatie hebben, zonder werk zitten, te maken hebben met schuldenproblematiek of geraakt zijn door de toeslagenaffaire. MDT bereikt jongeren in de Randstad, maar ook in steden en dorpen in de verschillende provincies.

Inmiddels hebben ruim 100.000 jongeren een MDT-traject succesvol afgerond. Zij hebben zich 6 maanden voor minimaal 80 uur ingezet voor de 3 pijlers van MDT: talentontwikkeling, iets doen voor een ander en het ontmoeten van mensen buiten hun eigen leefwereld.

Het MDT-aanbod is divers en sluit aan op de behoeftes en interesses van jongeren, en op wat er lokaal speelt. Er zijn op dit moment zo'n 200 partnerschappen actief met ruim 2.000 formele samenwerkingspartners. Hiermee beschikt MDT over een groot en divers netwerk, verspreid over heel Nederland.

De maatschappelijke opgaven waar jongeren zich binnen een traject mee bezig houden lopen breed uiteen. Tegelijkertijd is er een aantal maatschappelijke thema's waarop MDT in het bijzonder het verschil probeert te maken. Het zijn de thema's inburgering en integratie, eenzaamheid, kansengelijkheid, mentale gezondheid en sport en bewegen.

MDT is vanaf de start in co-creatie ontwikkeld met jongeren, maatschappelijke organisaties, onderwijs, gemeenten, bedrijven en de rijksoverheid: het MDT-netwerk. Hierdoor sluit het programma goed aan op de behoeften van jongeren en de samenleving. Het MDT-netwerk, en jongeren in het bijzonder, participeren op verschillende manieren bij de doorontwikkeling en uitvoering van het programma. Zo heeft MDT een structureel jongerenpanel, dat gevraagd en ongevraagd advies geeft.

Sinds de start van MDT is het onderwijs een belangrijke partner. Ruim 50% van de deelnemers aan MDT komt er via het onderwijs mee in aanraking. Als MDT binnen het onderwijsprogramma wordt aangeboden, is dat vaak in het kader van burgerschap of loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB).

Subsidie

Organisaties kunnen jaarlijks subsidie aanvragen voor hun MDT-project, voor de duur van 2 of 3 jaar. Subsidie voor MDT kan alleen worden aangevraagd door een partnerschap. In een partnerschap werken verschillende organisaties samen, waaronder maatschappelijke organisaties, scholen en gemeenten. Aanvragen worden op kwaliteit en doelmatigheid beoordeeld door een onafhankelijke beoordelingscommissie, bestaande uit jongeren en professionals.

Naast de hoofdsubsidieregeling zijn er ook MDT-Kort subsidierondes. Die subsidie is bedoeld voor nieuwe partijen, om kennis te maken met MDT voordat ze een aanvraag indienen binnen de hoofdsubsidieregeling. Zo blijft MDT laagdrempelig toegankelijk voor nieuwe organisaties.

Op basis van de subsidieregelingen 2022, 2023 en 2024 is subsidie beschikbaar gesteld voor de periode tot en met 2027, voor circa 330.000 trajecten voor jongeren verspreid door heel Nederland.

16 Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, 35 300 VIII, nr. 208.

Belangrijkste betrokken partijen bij primair en voortgezet onderwijs, kansengelijkheid en onderwijsondersteuning en maatschappelijke diensttijd

Besturenorganisaties

1. PO-Raad
2. VO-raad
3. MBO Raad
4. Sectorraad Praktijkonderwijs
5. Sectorraad Gespecialiseerd Onderwijs
6. Samenwerkingsverbanden passend onderwijs (Netwerk LPO voor po en Sectorraad Samenwerkingsverbanden VO)
7. Vereniging voor Onderwijsbestuurders (VvOB)

Schoolleiders

8. Po: Algemene Vereniging van Schoolleiders (AVS)
9. Vo: Netwerk van Schoolleiders (NvS)
10. Schoolleiders VO

Lerarenorganisaties

11. Algemene Onderwijsbond (AOb)
12. CNV Onderwijs
13. Federatie van Onderwijsvakorganisaties (FvOv)
14. Platform Vakinhoudelijke Verenigingen Voortgezet Onderwijs (Platform VVVO)

Ouders

15. Ouders & Onderwijs
16. Balans
17. Stichting Voor Werkende Ouders (StVWO)

Leerlingen en jongeren

18. Landelijk Aktie Komitee Scholieren (LAKS)
19. Leerlingenbelang VSO (LBVSO)
20. Stem van de vso-leerling
21. JongPit
22. Nationale Jeugdraad (NJR)
23. MDT-Jongerenpanel

Gemeenten

24. Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
25. G4

26. Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV)



DIRECTORAAT-GENERAAL HOGER ONDERWIJS, BEROEPSONDERWIJS, WETENSCHAP EN EMANCIPATIE

Het directoraat-generaal Hoger onderwijs, Beroepsonderwijs, Wetenschap en Emancipatie is opgebouwd uit vier directies:

- Directie Middelbaar beroepsonderwijs (MBO)
- Directie Hoger onderwijs en studiefinanciering (HO&S)
- Directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid (OWB)
- Directie Emancipatie (DE)

Het vervolgonderwijs

Algemeen

Het vervolgonderwijs bestaat uit het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), hoger beroepsonderwijs (hbo) en het wetenschappelijk onderwijs (wo) en wordt derhalve vormgegeven door de directies MBO en HO&S.

Circa 1,3 miljoen studenten studeren in het vervolgonderwijs, waarvan 483.500 in het mbo, 476.000 in het hbo en 345.000 in het wo. In 2024 waren er in het mbo 48.000 fte, in het hbo 43.000 fte en in het wo 46.000 fte.

De doelen van het vervolgonderwijs zijn:
- voorbereiding op de arbeidsmarkt
- persoonlijke ontplooiing
- maatschappelijk functioneren

In totaal zijn er 56 bekostigde mbo-instellingen (regionale opleidingscentra (roc's) en beroepscolleges), 36 bekostigde hogescholen en 18 universiteiten. Hiernaast is er – vooral voor het mbo en hbo – een groot aan niet-bekostigde instellingen (nbi's), zoals NCOI, LOI en Schoevers. De niet-bekostigde instellingen zijn meestal lid van de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO).

Er is ook mbo op Bonaire, met 1 bekostigde school (748 studenten in schooljaar 2022-2023). Daarnaast is er cvq-onderwijs (*Caribbean Vocational Qualification*)[17] op de Bovenwinden, waar OCW de bekostiging voor verstrekt. Daarnaast is er 1 niet-door-OCW-bekostigde school op Bonaire, met 60 studenten.

Alle publiek bekostigde instellingen hebben een college van bestuur, een raad van toezicht[18] en een systeem van centrale en decentrale medezeggenschap, waarin zowel studenten als personeel zijn vertegenwoordigd. Ze zijn bedoeld als tegenmacht (*countervailing powers*).

Kenmerken

Het mbo heeft een sterke relatie met het bedrijfsleven en kent een grote variëteit aan studenten, opleidingen en onderwijsniveaus. Het mbo biedt opleidingen op 4 niveaus met een opleidingsduur van 1 tot 4 jaar.[19] De meeste studenten uit het mbo volgen een niveau 3 of 4-opleiding (respectievelijk 22% en 58%). Verder volgt 17% een opleiding op niveau 2 en 3% op niveau 1.

Ongeveer een derde van de studenten in het bekostigde mbo is nog leer- en kwalificatieplichtig. Een essentieel onderdeel van een mbo-opleiding is de beroepspraktijkvorming (bpv). De bpv vindt plaats in een stage van gemiddeld 1 dag per week voor studenten in de beroepsopleidende leerweg (bol) en als leerbaan van gemiddeld 4 dagen in de week voor studenten in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). De bpv vindt plaats bij een van de 257.000 leerbedrijven die erkend zijn door Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB).

Vanaf 2006 kennen de hogescholen het *associate-degreeprogramma* (ad), dat sinds 2018 een zelfstandige praktijkgerichte opleiding van 2 jaar is, en qua niveau ligt tussen mbo 4 en hbo-bachelor. De graad is vooral bedoeld voor afgestudeerde mbo 4-studenten en mensen met een aantal jaren werkervaring. Zij vergroten hun kansen op de arbeidsmarkt ermee.

Het hbo is een theoretische en praktische voorbereiding op de beroepspraktijk. Het wo leidt op tot de zelfstandige beoefening van de wetenschap en de beroepsmatige toepassing van wetenschappelijke kennis. Vanaf 2002 is, volgens internationale afspraken, de bachelor-masterstructuur ingevoerd, met de graden *bachelor* (4-jarig hbo en 3-jarig wo) en *master* (een wo- of hbo-opleiding van 1, 2 of 3 jaar). Daarnaast kunnen universiteiten de graad van *doctor* (of PhD) verlenen, op grond van promotie.

Iedere bachelor- en masteropleiding is of beroepsgericht of wetenschappelijk gericht. Hbo-bachelors en -masters en wo-bachelors en -masters hebben dus hetzelfde niveau, maar een verschillende oriëntatie. Een aantal hogescholen neemt – sinds 2023 – deel aan de pilot *Professional Doctorate* (PD). Het PD is een onderzoekstraject in het hbo met een zelfstandige praktijkgerichte identiteit. OCW verkent het toevoegen van de PD als nieuwe wettelijke graad in de Wet op het hoger onderwijs en *wetenschappelijk onderzoek* (WHW).

17 Saba en Sint Eustatius hanteren in het voortgezet onderwijs niet de reguliere Europees Nederlandse onderwijsinrichting en examens, maar volgen de onderwijsinrichting en examens van de *Caribbean Examinations Councel* (CXC). Binnen die CXC-context is de *Caribbean Vocational Qualification* (CVQ) het beroepsgerichte uitstroomprofiel.

18 Leden van de raad van toezicht van de openbare universiteiten en van openbare UMC's worden door de minister van OCW benoemd.

19 Entreeopleiding (niveau 1, duur: 1 jaar), basisberoepsopleiding (niveau 2, duur: 1-2 jaar), vakopleiding (niveau 3, duur: 3 jaar), middenkaderopleiding (niveau 4, duur: 3 of 4 jaar) en specialistenopleiding (niveau 4, duur: 1 jaar).

Demografie
Door demografische ontwikkelingen en wijzigend keuzegedrag van studenten (doorstroom binnen het onderwijs) zal het aantal mbo-studenten de komende jaren naar verwachting teruglopen naar ruim 438.000 studenten in 2035. Er zijn sterke verschillen per regio, onderwijstype en niveau. Het aantal studenten in het hbo en wo nam de afgelopen decennia toe, zowel in absolute aantallen als in percentage van de bevolking.

Volgens de *Referentieraming 2024* zal het aantal studenten in het hbo de komende jaren dalen, tot minder dan 400.000 studenten in 2040. Dat komt doordat het aantal jonge mensen in Nederland afneemt. De deelname aan wo in absolute aantallen groeit de komende jaren licht: naar ruim 348.000 in 2032 studenten in 2030. De lichte groei van het wo komt vooral door internationale studenten. Na 2032 neemt het aantal studenten in het wo naar verwachting af: tot ruim 340.000 in 2040.

Wettelijke grondslag
Het mbo is wettelijk geregeld in de *Wet Educatie en beroepsonderwijs* (WEB). Het hbo en het wo zijn wettelijk geregeld in de *Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek* (WHW). De wetgeving voor beroepsonderwijs en educatie in Caribisch Nederland is op hoofdlijnen vergelijkbaar met die in Europees Nederland. Er zijn wel verschillen in wet- en regelgeving. De verschillen hebben te maken met zaken als arbeidsmarkt, taal, kleinschaligheid van het onderwijs en de daarmee gepaard gaande kosten.

Groeifondsprogramma's
In 2022 en 2023 zijn 3 Groeifondsprogramma's van start gegaan die impact hebben op het hoger onderwijs.
In 2022 zijn de programma's *Npuls* (voor digitalisering in het mbo, hbo en wo, € 560 miljoen) en de *LLO-katalysator* (voor leven lang ontwikkelen in het mbo, hbo en wo, € 392 miljoen) gestart. In 2024 is het programma *Nationale Aanpak Professionalisering Leraren* gestart (voor doorlopende professionalisering van leraren in het po, vo en mbo, € 160 miljoen). De programma's zijn meerjarig.



Leven lang ontwikkelen
Om volwassen werkenden en werkzoekenden te ondersteunen bij hun leerloopbaan, ontwikkelt het ministerie van OCW met SZW en EZK beleid voor een *leven lang ontwikkelen* (LLO). De directie MBO heeft de verantwoordelijkheid om leven lang ontwikkelen te bevorderen, met HO&S en de ministeries van SZW en EZK. Belangrijke onderdelen daarvan zijn het doorontwikkelen van het *Leeroverzicht* (een nationaal platform voor scholingsaanbod en financieringsmogelijkheden) en de ontwikkeling van een *skillstaal*, om fijnmaziger in beeld te brengen wat iemand al beheerst en nodig heeft.

Sectorspecifieke informatie

Middelbaar beroepsonderwijs
Het mbo heeft een landelijke kwalificatiestructuur met 440 beroepsgerichte kwalificaties, beschreven in 185 kwalificatiedossiers, en ruim 1.000 keuzedelen. Een kwalificatiedossier beschrijft de eisen (kennis en vaardigheden) waaraan studenten moet voldoen om een diploma te halen. Een dossier kan 1 of meer kwalificaties omvatten, die elk tot een diploma leiden.

Een kwalificatiedossier bestaat uit een basisdeel en 1 of meer profieldelen. Het basisdeel is verplicht voor alle mbo-opleidingen en bevat generieke onderdelen, zoals algemene beroepskennis, Nederlands, rekenen, loopbaanoriëntatie en -begeleiding en burgerschap. Op mbo-niveau 4 is daarnaast Engels onderdeel van het basisdeel. De profieldelen bevatten specifieke beroepskennis en -vaardigheden. De keuzedelen komen bovenop de kwalificatie en kunnen verdiepend, verbredend, remediërend (bijspijkeren van basiskennis, alleen voor niveau 1 en 2) zijn, of gericht op doorstroom. De kwalificatie en 1 of meer keuzedelen vormen samen de mbo-opleiding.

Kwalificaties worden ontwikkeld en onderhouden door de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). Belangrijk daarbij is dat het opleidingsaanbod doelmatig is en dat opleidingen arbeidsmarktperspectief bieden. Mbo-opleidingen die door de instellingen worden aangeboden, mogen alleen gericht zijn op de door de minister vastgestelde kwalificaties uit het Centraal Register Beroepsonderwijs (Crebo).

Basisvaardigheden in het mbo
In het mbo zijn de basisvaardigheden (taal, rekenen en burgerschap) onderdeel van de drievoudige kwalificatie, omdat ze nodig zijn voor het uitoefenen van een beroep, het actief en betrokken meedoen in de samenleving en om succesvol door te kunnen stromen naar vervolgonderwijs. Tegelijkertijd is er sprake van een dalende trend voor wat betreft de beheersing van de basisvaardigheden onder jongeren. Voor het mbo is er daarom een aanpak basisvaardigheden mbo ontwikkeld, gericht op de versterking van de kwaliteit van docenten en onderwijs op de middellange termijn. Op de korte termijn ligt er ook een extra en acute opdracht voor het mbo om ervoor te zorgen dat de basisvaardigheden van elke student op het vereiste niveau worden gebracht, totdat de basis op orde is gebracht in het voortgezet onderwijs.

Wettelijk gezien is het bestuur verantwoordelijk voor de kwaliteit. Het mbo kent bestuursgericht toezicht, waarbij de inspectie elke 4 jaar onderzoekt of een bestuur voldoende controle heeft over de kwaliteit van de opleidingen. Op basis van risico's kijkt de inspectie ook bij enkele opleidingen naar de kwaliteit van onderwijs en examinering. Doordat de inspectie door middel van het bestuursgericht toezicht momenteel geen landelijk representatief beeld kan geven over de kwaliteit van opleidingen in het mbo doet ze sinds begin 2024 steekproefsgewijze kwaliteitsonderzoeken bij opleidingen. Als onvoldoende kwaliteit niet op tijd hersteld wordt, kan de onderwijs- of examenlicentie van een opleiding worden afgenomen.

Bekostiging
Op de rijksbegroting stond in 2023 ongeveer € 5,5 miljard voor het mbo. Daarvan is € 4,2 miljard rijksbijdrage (lumpsum) voor de bekostigde instellingen en opleidingen voor mbo en volwassenenonderwijs (vavo).

Naast de rijksbijdrage is er structureel € 540 miljoen voor de bekostigde instellingen, in de vorm van kwaliteitsafspraken. Daarvan is € 200 miljoen resultaatafhankelijk. Daarnaast is er ongeveer € 260 miljoen voor organisaties die bbl-studenten in dienst hebben. Tot slot is er circa € 400 miljoen voor overige beleidsdoelstellingen en wettelijke taken als laaggeletterdheid, de wettelijke taken van SBB en educatie.

Het landelijke budget voor beroepsonderwijs wordt verdeeld in een budget voor entreeopleidingen en een budget voor de niveaus 2 tot en met 4. Het budget voor de entreeopleidingen wordt verdeeld over de instellingen naar rato van het aantal ingeschreven studenten.
Het budget voor de niveaus 2 tot en met 4 wordt verdeeld naar rato van het aantal ingeschreven studenten en het aantal afgegeven diploma's van elke instelling.
De mate waarin een student meetelt, is afhankelijk van de leerweg (bol of bbl) en de kosten van de opleiding.
De mate waarin een diploma meetelt, is afhankelijk van het niveau en of de student al eerder een mbo-diploma haalde. Voor entreeopleidingen ontvangen instellingen verhoudingsgewijs meer budget dan niveau 2 tot en met 4, omdat er intensievere begeleiding is voor kwetsbare jongeren. Studenten worden bekostigd zolang ze mbo-onderwijs volgen, er is geen beperking van de verblijfsduur.
De *Regeling kwaliteitsafspraken* regelt dat instellingen een kwaliteitsagenda moeten opstellen met studenten, docenten en partners, zoals de beroepskolom en bedrijven. De agenda bevat doelstellingen die nagestreefd worden uit de *Werkagenda mbo* en hoe er wordt ingespeeld op uitdagingen in de regio. De kwaliteitsafspraken bestaan uit een investeringsbudget en een resultaatafhankelijk budget. Het budget van de kwaliteitsafspraken is ongeveer € 528 miljoen per jaar.

Hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs

Van oudsher hebben de hogescholen en universiteiten veel autonomie. Ze zijn zelf verantwoordelijk voor het vormgeven en de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek. OCW is verantwoordelijk voor het functioneren van het stelsel, en bewaakt en bevordert dat de publieke taak van het hoger onderwijs wordt gerealiseerd.
Per domein en vakgebied bepalen hbo en wo zelf de eindkwalificaties en stemmen ze af met het beroepenveld en de wetenschap. De uitkomsten van het beleid voor de stelseldoelen kwaliteit, doelmatigheid en toegankelijkheid en zijn in grote lijnen positief.

Kwaliteit
Alle opleidingen worden periodiek beoordeeld door commissies van onafhankelijke deskundigen (*peerreview*). Getoetst wordt of opleidingen voldoen aan de basiskwaliteit: dat wat redelijkerwijs en volgens internationale standaarden verwacht mag worden van een opleiding. Op basis daarvan worden de opleidingen geaccrediteerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). De inspectie houdt in principe geen toezicht op de kwaliteit van individuele opleidingen, alleen op de naleving van wet- en regelgeving door instellingen. De inspectie bewaakt en bevordert ook de kwaliteit van het stelsel als geheel.

Doelmatigheid
Er zijn uitdagingen in de macrodoelmatigheid van opleidingen. Enerzijds moeten die beter inspelen op de grote arbeidsmarktkrapte in met name onderwijs, zorg en techniek. Anderzijds moeten kleine opleidingen met grote maatschappelijke relevantie blijven bestaan. Iedere nieuwe opleiding moet daarom een macrodoelmatigheidstoets doorlopen om voor bekostiging in aanmerking te komen. De toets wordt uitgevoerd door de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO), die de minister adviseert op basis van de *Regeling macrodoelmatig opleidingsaanbod hoger onderwijs*.

Toegankelijkheid
Tegelijkertijd is het uitgangspunt dat studenten moeten kunnen kiezen voor een studie die het beste bij hun talenten, capaciteiten en motivatie past en die binnen een redelijk termijn kunnen afronden. Ons hogeronderwijsstelsel is één van de meest toegankelijke stelsels in Europa. Met een mbo-diploma kunnen jongeren doorstromen naar het hbo. Met een havo- of een vwo-diploma kunnen jongeren doorstromen naar het hbo of het wo.

Een aantal opleidingen in hbo en wo selecteert, zoals conservatoria, geneeskunde of university colleges. Doel van selectie is het toelaten van de meest geschikte kandidaten tot de hbo- of wo-opleiding. Uit onderzoek blijkt dat sommige studenten minder kans maken om een selectieprocedure door te komen, zoals eerstegeneratiestudenten, studenten met een migratieachtergrond of studenten met een functiebeperking.[20]

Bekostiging
Universiteiten en hogescholen ontvangen een rijksbijdrage voor onderwijs, onderzoek (wo) en ontwerp en ontwikkeling (hbo). Het bedrag dat op de begroting beschikbaar is voor de rijksbijdrage, wordt jaarlijks via een verdeelsleutel toegekend als lumpsum. Instellingen beslissen dus zelf hoe ze het geld besteden voor het onderwijs. Daarnaast ontvangen universiteiten en hogescholen geld voor kwaliteitsafspraken. In 2024 ontvangen de instellingen in het hbo € 4,3 miljard en in het wo € 7,0 miljard bekostiging van OCW. Daarnaast ontvangen de instellingen collegegeld van studenten.

Het bekostigingsmodel voor hbo en wo heeft een vast en een variabel deel. Het variabele deel wordt verdeeld op basis van indicatoren als het aantal inschrijvingen, diploma's en promoties. Het vaste deel is historisch bepaald en kan per instelling verschillen. De globale verhouding is in het hbo 80% inschrijvingen en graden, en 20% vaste voet. In het wo is de verhouding 45% inschrijvingen, graden en promoties, en 55% vaste voet.

Het bekostigingsmodel is een verdeelmodel. Het is dus geen kostprijsmodel om de kosten van onderwijs en onderzoek te bepalen en te financieren. In maart 2021 kreeg de Kamer een aantal bekostigingsonderzoeken,[21] onder meer van PwC. Belangrijkste conclusie was dat het macrobudget voor het wo niet toereikend was voor de kosten. Het tekort was € 600 miljoen structureel en € 300 miljoen incidenteel. Bovendien was structureel € 200 miljoen nodig voor de ambitie van kleinschaliger onderwijs. In het hbo was het budget wel toereikend voor de kosten van het onderwijs, maar was structureel € 200 miljoen nodig voor de ambities voor praktijkgericht onderzoek. Naar aanleiding van dit onderzoek heeft het kabinet-Rutte IV fors geïnvesteerd in hoger onderwijs en onderzoek.

Bij de invoering van het studievoorschot (de afschaffing van de basisbeurs) in 2015 is afgesproken dat het vrijgekomen geld naar de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs zou gaan. Dat zijn de kwaliteitsafspraken. Om ervoor in aanmerking te komen, stelde iedere instelling een plan op met de studenten, docenten, medezeggenschaporganen en interne toezichthouders.

Het kabinet-Rutte IV heeft besloten de kwaliteitsafspraken na 2024 niet voort te zetten. Er is voor gekozen om de studievoorschotmiddelen vanaf 2025 structureel toe te voegen aan de (vaste voet van de) lumpsum, met het vertrouwen dat de instellingen (in afstemming met de medezeggenschap) het geld inzetten voor de kwaliteit van het onderwijs. Er loopt een wetswijziging om de grondslag voor kwaliteitsbekostiging af te schaffen.

Studiefinanciering

Studiefinanciering is bedoeld om het onderwijs financieel toegankelijk te maken. Het idee is dat overheid, ouders en de student bijdragen aan studiekosten en levensonderhoud.

Herinvoering basisbeurs
Sinds september 2023 is de basisbeurs opnieuw ingevoerd in het hbo en wo – acht jaar nadat de beurs is afgeschaft ter vervanging van het studievoorschot, beter bekend als het leenstelsel. Met de herinvoering van de basisbeurs is de bijdrage van de overheid aan studeren weer groter geworden.

Als gebaar voor het niet-ontvangen van een basisbeurs is er een tegemoetkoming voor leenstelselstudenten (€ 1.436 bij een nominale studie van 4 jaar). Ook zijn de studievoorschotvouchers voor omgezet in een financiële tegemoetkoming van € 1.836. Het is een tegemoetkoming voor de cohorten 2015-2016 tot en met 2018-2019, omdat zij niet hebben kunnen profiteren van de kwaliteitsinvesteringen na het afschaffen van de basisbeurs. Beide tegemoetkomingen worden vanaf 2025 uitgekeerd.

Daarnaast zijn andere maatregelen doorgevoerd voor het mbo: harmoniseren terugbetaalvoorwaarden, afschaffen bijverdiengrens, verlengen 1-februariregeling doorstromers mbo-hbo en het terugdringen van niet-gebruik van de aanvullende beurs. Om middeninkomens tegemoet te komen, zijn de inkomensgrenzen verruimd voor de aanvullende beurs in hbo en wo.

20 Inspectie van het Onderwijs (2023). Selectie in het hoger onderwijs: criteria, instrumenten en de borging van kansengelijkheid.
21 PwC (2021).



Prestatiebeurssystematiek
Studiefinanciering wordt (deels) uitgekeerd als prestatiebeurs. Daarvoor moet de student binnen 10 jaar een diploma halen. De studiefinanciering wordt eerst als lening versterkt. Als het diploma gehaald is, wordt de lening (deels) omgezet in een gift. De prestatiebeurssystematiek geldt niet voor mbo-studenten aan een opleiding niveau 1 of 2.
Zij ontvangen studiefinanciering in de vorm van een gift en een eventuele lening.

Studiefinanciering mbo, hbo en wo
Studenten vanaf 18 jaar die een beroepsopleidende leerweg (mbo-bol) volgen, kunnen studiefinanciering krijgen. Tot 18 jaar betalen ze geen lesgeld en krijgen hun ouders kinderbijslag en eventueel kindgebonden budget. Studenten van de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) krijgen geen studiefinanciering, omdat ze salaris krijgen van het leerbedrijf. Studenten onder de 30 die zijn ingeschreven aan een geaccrediteerde duale of voltijdsopleiding in het hbo of wo, kunnen ook in aanmerking komen voor studiefinanciering. Voor hen geldt geen minimumleeftijdsgrens van 18 jaar. Studiefinanciering bestaat uit (zie tabel 1 voor bedragen):

- *Basisbeurs*. De basisbeurs is voor alle studenten beschikbaar, er wordt onderscheid gemaakt tussen thuis- en uitwonende studenten. De basisbeurs voor uitwonenden (mbo, hbo en wo) is in studiejaar 2023-2024 tijdelijk verhoogd met € 164,30 (koopkrachtmaatregel).
- *Aanvullende beurs*. Studenten met ouders met een laag- tot middeninkomen kunnen een aanvullende beurs krijgen. Het bedrag hangt onder andere af van het inkomen van de ouders.
- *Lening*. De basislening is het deel dat alle studenten kunnen lenen. Het deel van de aanvullende beurs waar een student geen recht op heeft, kan ook geleend worden.
- *Collegegeldkrediet (alleen hbo en wo)*. Met het krediet kunnen studenten hun collegegeld bij DUO lenen. Het krediet is naar rato van het maandelijkse bedrag aan collegegeld. Studenten van private opleidingen of opleidingen in het buitenland kunnen meer collegegeldkrediet krijgen, omdat ze meer collegegeld betalen.
- *Studentenreisproduct*. Studenten mogen in het weekend of doordeweeks vrij reizen en in de andere perioden met korting. De waarde van de kaart is ongeveer € 115 per maand. Minderjarige mbo-studenten hebben wel recht op een studentenreisproduct.
- *Toeslag éénoudergezin*. De toeslag is bedoeld voor studenten zonder partner die een kind verzorgen van onder de 18.
- *Levenlanglerenkrediet*. Dit krediet is er voor studenten die geen recht (meer) hebben op reguliere studiefinanciering en stimuleert leven lang ontwikkelen. Het levenlanglerenkrediet bedraagt hoogstens 5 keer de hoogte van het les- of collegegeld.
  De leenmogelijkheid is bedoeld voor mensen in de leeftijd van 30 tot 56 jaar (vanaf studiejaar 2024-2025 57 jaar) voor bij-, na- of omscholing. Het krediet moet binnen 15 jaar worden terugbetaald.

Tabel 1: Bedragen studiefinanciering studiejaar 2023/24

	Mbo		Hbo en wo	
	Thuiswonend	Uitwonend	Thuiswonend	Uitwonend
Basisbeurs	€ 100	€ 326	€ 121	€ 302
Basislening	€ 218	€ 218	€ 294	€ 294
Maximaal aanvullende beurs/aanvullende lening	€ 408	€ 434	€ 458	€ 458
Toeslag een oudergezin	€ 305	€ 305	€ 305	€ 305

Terugbetalingsvoorwaarden

- Het stelsel kent meerdere terugbetalingsregimes. Mbo-studenten die vanaf studiejaar 2023-2024 zijn gestart en hbo- en wo-studenten die vanaf studiejaar 2015-2016 zijn gestart vallen onder SF-35. Daarvoor geldt het volgende:
  - De rente is 2,56%. De rente is gebaseerd op de rente die de overheid betaalt.
  - Er wordt terugbetaald in 35 jaar. Sneller of extra aflossen mag zonder restricties, wat de student rente bespaart.
  - Studenten betalen terug naar draagkracht. Oud-studenten die minder dan het minimumloon verdienen, betalen niet terug. Bij een inkomen boven het minimumloon betalen studenten nooit meer dan 4% ervan.
  - Oud-studenten mogen tijdelijke terugbetalingspauzes inlassen met 'jokerjaren' (maximaal 5 jaar). Na 35 jaar wordt de eventuele restschuld kwijtgescholden.
- Het regime SF-15 geldt voor mbo-studenten die voor studiejaar 2023-2024 zijn gestart met studeren, of hbo- en wo-studenten die voor 2015 (invoering leenstelsel) zijn gestart. Voor SF-15 geldt het volgende:
  - De rente is 2,95%. De rente is gebaseerd op de rente die de overheid betaalt.
  - Er wordt terugbetaald in 15 jaar. Sneller aflossen mag.
  - Oud-studenten lossen maximaal 12% van hun inkomen boven bijstandsniveau af.
  - Er kunnen maximaal 5 'jokerjaren' ingezet worden. Na 15 jaar wordt de restschuld kwijtgescholden.

WTOS

Meerderjarige leerlingen in het voortgezet (speciaal) onderwijs en in het volwassenenonderwijs (vavo) kunnen een vergoeding krijgen volgens de *Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten* (WTOS). Net als voor studiefinanciering is de uitwonendentoelage voor studiejaar 2023-2024 verhoogd met € 164,30.

Studiefinanciering voor internationale studenten

Internationale studenten kunnen onder voorwaarden ook recht krijgen op studiefinanciering. Het gaat daarbij om:

- Personen die al vijf jaar of langer rechtmatig in Nederland verblijven.
- Personen die op grond van verdragen gelijkgesteld worden aan Nederlanders op het terrein van studiefinanciering. Dan gaat het onder meer om studenten uit een land uit de Europese Economische Ruimte (EER) of Zwitserland, die gekwalificeerd worden als migrerend werknemer of van wie de ouders of partner als zodanig kwalificeren. Een student moet hiervoor (in principe) 32 uur per maand werken.
- Personen die op grond van het *Besluit studiefinanciering 2000* worden gelijkgesteld met Nederlanders, zoals vluchtelingen met een status.

Het is in het hbo en wo niet toegestaan om studiefinanciering te ontvangen van Nederland en een ander land. Dat geldt voor zowel Nederlandse als internationale studenten. Het is voor studenten onder voorwaarden mogelijk om Nederlandse studiefinanciering mee te nemen voor een opleiding in het buitenland.

Belangrijkste partners

De directies MBO en HO&S staan in nauwe verbinding met het veld en werken samen met onderwijsinstellingen, bedrijfsleven, vakbonden, studenten en hun vertegenwoordigers.

Belangenbehartigers

- De *MBO Raad* behartigt de belangen van alle mbo-instellingen, biedt diensten aan en onderneemt gezamenlijke activiteiten.
- De *Vereniging Hogescholen (VH)* vertegenwoordigt alle 36 bekostigde hogescholen.
- Bij *Universiteiten van Nederland (UNL)* zijn 14 universiteiten aangesloten.
- De *Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU)* vertegenwoordigt de acht samenwerkende umc's in Nederland.
- De *Nederlandse Raad voor Training en opleiding (NRTO)*, de brancheorganisatie voor private onderwijsinstellingen, opleidings- en trainingsbureaus. De NRTO telt ruim 900 leden. Tientallen daarvan bieden wettelijk erkende mbo-opleidingen aan. De opleidingen zijn vooral bedoeld voor volwassenen. Voor de opleidingen gelden dezelfde wettelijke eisen als voor bekostigde instellingen. Ze vallen onder het toezicht van de inspectie.
- De *Beroepsvereniging Opleiders MBO (BVMBO)* is de beroepsvereniging van opleiders in het mbo. De leden zijn docenten, onderwijsondersteuners en instructeurs.
- De *gemeenten, de Vereniging voor Nederlandse Gemeenten (VNG)* en *Ingrado*. Leerplichtambtenaren zijn betrokken bij de aanpak van voortijdig schoolverlaten (vsv) en het beleid voor kwetsbare jongeren. Regionale partners hebben ruimte om een regionale aanpak te kiezen en ontvangen daarvoor bekostiging van OCW.
- *VNO-NCW* en *MKB-Nederland* werken als vertegenwoordigers van het bedrijfsleven nauw samen met het mbo. De samenwerking is deels formeel vastgelegd in wet- en regelgeving. Zo is het bedrijfsleven vertegenwoordigd in het bestuur en de sectorkamers van SBB, waar het meebeslist over kwalificatiedossiers, kwalificaties, keuzedelen en de kwalificatie-eisen, en dus de leerdoelen.
- De *Algemene Onderwijsbond (AOb), CNV Onderwijs, FNV Overheid* en *UNIENFTO/FvOv* vertegenwoordigen de werknemers in het mbo. De AOb is de grootste bond in het mbo. De sector sluit zelf een cao af, OCW heeft daarbij geen rol. In juni 2023 hebben de sociale partners ingestemd met het onderhandelaarsakkoord. De *cao mbo 2023-2024* is (met terugwerkende kracht) per 1 juni 2023 in werking getreden. De looptijd is tot 1 juni 2024.

Studentenorganisaties

- De *Jongerenorganisatie beroepsonderwijs (JOB)* vertegenwoordigt de studenten in het mbo. Jaarlijks wordt een nieuw bestuur gekozen, dat bestaat uit studenten. De JOB-monitor is een tevredenheidsonderzoek onder mbo-studenten en een belangrijke informatiebron voor studenttevredenheid.
- Het *Interstedelijk Studenten Overleg (ISO)* vertegenwoordigt de studenten. Het ISO heeft 42 lidorganisaties; de centrale medezeggenschapsraden en -partijen.
- De *Landelijke Studentenvakbond (LSVb)* vertegenwoordigt de studenten. De LSVb heeft 10 lidorganisaties; de lokale studentenvakbonden.

Accreditatie en toezicht

- De *Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)* is een kwaliteitszorgorganisatie die de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen borgt en bevordert. Zij accrediteert bestaande en nieuwe opleidingen en beoordeelt de kwaliteitszorg van instellingen in het hoger onderwijs.
- De *Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO)* adviseert de minister over de doelmatigheid van het bekostigde hogeronderwijsaanbod.
- De *Inspectie van het Onderwijs* (IvhO) bevordert de kwaliteit van het ho-stelsel als geheel (inclusief accreditatiestelsel), houdt toezicht op financiële rechtmatigheid, doelmatigheid en continuïteit en op naleving van wettelijke voorschriften. In het mbo houdt de inspectie toezicht op het borgen van de onderwijskwaliteit en de inzet financiële middelen door middel van bestuursgericht toezicht. Daarnaast doet ze steekproefsgewijze kwaliteitsonderzoeken om een representatief beeld te krijgen van kwaliteit van opleidingen.
- *Stichting Kwaliteitsnetwerk mbo* is een (bijna) dekkend netwerk van instellingen in het mbo dat zicht richt op de kwaliteitszorg in de sector. Met het Referentiewaardenmodel van het netwerk wordt momenteel gewerkt aan een kwaliteitszorgsystematiek dat alle instellingen moet helpen de borging van onderwijskwaliteit op orde te krijgen.
- *Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)* is een zelfstandig bestuursorgaan dat wettelijke taken uitvoert voor het mbo, zoals het erkennen en begeleiden van leerbedrijven, het onderhouden van de *kwalificatiestructuur mbo*, het verzorgen van arbeidsmarktinformatie, beroepspraktijkvorming en doelmatigheid van het opleidingsaanbod.

Overige partners

- Met het *ministerie van SZW* werkt OCW nauw samen voor LLO, de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt, het Stagepact, met onder andere het uitbannen van stagediscriminatie en kwetsbare groepen in het mbo, en – in samenwerking met het *ministerie van JenV* – op (sociale) veiligheid. Met het *ministerie van EZK* werken we samen op tekortsectoren, innovatie en publiek-private samenwerking (pps), en met het *ministerie van VWS* voor de (mentale) gezondheid van studenten en jongeren met multiproblematiek. Ook met andere vakdepartementen werkt OCW samen voor wettelijke beroepsvereisten.

1. *Regisseur Studenten Reisrecht (RSR)* heeft de wettelijke taak om in opdracht van de ov-bedrijven de digitale administratie van het studentenreisproduct te voeren.
2. *Landelijk Centrum Studiekeuze* biedt ondersteuning bij een passende studiekeuze in het hoger onderwijs en beheert Studiekeuze123.nl
3. *SURF* is een coöperatie van Nederlandse onderwijs- en onderzoeksinstellingen, waarin wordt samengewerkt om digitale diensten in te kopen of te ontwikkelen, en om kennisdeling te stimuleren door innovatie.

- *Nuffic* is de Nederlandse organisatie voor internationalisering in het onderwijs (van primair en voortgezet onderwijs tot mbo, hbo en wo, en volwasseneducatie).
- *Expertisecentrum inclusief onderwijs (ECIO)* ondersteunt hogescholen en universiteiten en het mbo bij het inclusiever maken van het onderwijs.
- De *Onderwijsraad* geeft onafhankelijk advies over onderwijsbeleid en -wetgeving aan de regering en de Eerste en Tweede Kamer.
- Het *Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO)* coördineert en financiert onderwijsonderzoek en maakt de onderzoeksresultaten toegankelijk en bruikbaar voor de onderwijspraktijk en het onderwijsbeleid.



Onderzoek en Wetenschapsbeleid

Het ministerie van OCW is verantwoordelijk voor het onderzoek- en wetenschapsbeleid in Nederland. Ons land heeft een sterk wetenschapsstelsel dat ook internationaal goede prestaties levert. Onderzoek wordt verricht door universiteiten, universitair medische centra (umc's), hogescholen, wetenschappelijke instituten, rijkskennis-instellingen, organisaties voor toegepast onderzoek en bedrijven. Er zijn 14 universiteiten, 36 hogescholen en 8 umc's.

Het wetenschapsbeleid kent drie hoofddoelen, die in de Beleidsbrief hoger onderwijs en wetenschap van 17 juni 2022 uiteen zijn gezet.

- **Een gezond en sterk fundament**

Met een gezond en sterk fundament kan ons stelsel voor hoger onderwijs en wetenschap de maatschappij blijven voorzien van baanbrekend onderzoek, kwalitatief hoogstaand onderwijs en duurzame brede welvaart. Een sterk stelsel met goede onderzoeksfaciliteiten helpt onze onderzoekers om met topwetenschappers uit andere landen samen te werken aan wetenschappelijke en maatschappelijke uitdagingen.

- **Ruimte geven aan divers talent**

Vanuit de basis van een gezond en sterk fundament, moet het talent van studenten, docenten en onderzoekers de volle ruimte krijgen: van jong tot ervaren, met verschillende achtergronden, perspectieven en loopbaan-paden. Het gaat daarbij ook om het aantrekken en vasthouden van internationaal toptalent. Met extra aandacht voor het welzijn en de ontwikkeling van talent wordt Nederland een aantrekkelijke bestemming en kunnen we onze internationale toppositie in de wetenschap vasthouden en versterken.

- **Vergroten van de maatschappelijke impact van hoger onderwijs en onderzoek**

De maatschappelijke impact van ons stelsel van hoger onderwijs en wetenschap en de publieke erkenning ervan moeten blijven groeien. De wetenschap heeft een belangrijke rol in het aangaan van de grote maatschappelijke uitdagingen van nu, zoals klimaat, energie, stikstof, wonen, gezondheid, veiligheid, kansen-gelijkheid en de gespannen arbeidsmarkt.

Investeringen van kabinet-Rutte IV in onderzoek en wetenschap

Met het coalitieakkoord *Omzien naar elkaar*, vooruitkijken naar de toekomst is een grote investering gedaan in het wetenschappelijk onderzoek en het hoger onderwijs. De investeringen zijn gedaan langs de bovenstaande drie hoofddoelen, als antwoord op een onderzoek van PwC naar de bekostiging uit 2021. De onderzoekers concludeerden dat de bekostiging in het wo ontoereikend was en dat meerjarig en structureel extra budget nodig was voor universiteiten.

Het geld is verdeeld in een structurele reeks voor vervolg-opleidingen en onderzoek van jaarlijks € 700 miljoen en een fonds voor onderzoek en wetenschap, van € 5 miljard voor 10 jaar (van 2022 tot 2031).

Per hoofddoel van OWB staan hieronder de belangrijkste instrumenten:

- *Een gezond en sterk fundament*. Starters- en stimulerings-beurzen voor onderzoekers (€300 miljoen totaal), startersbeurzen (€ 156 miljoen gefinancierd uit structurele reeks), sectorplannen voor profilering en discipline-specifieke samenwerking tussen universiteiten (€ 200 miljoen uit structurele reeks), praktijkgericht onderzoek aan hogescholen (€50 miljoen in structurele reeks, € 50 miljoen uit het fonds), de financiering van wetenschappelijke infrastructuren (€ 50 miljoen uit fonds) en de matching van projectfinanciering uit *Horizon Europe* (€75 miljoen uit fonds).
- *Ruimte geven aan divers talent*. Middelen uit het fonds voor beurzen in de open competitie (€ 60 miljoen) en voor toponderzoek (€ 20 miljoen), beide via NWO. Ook het beleid voor kennis- en sociale veiligheid (€9 miljoen) wordt hieruit gefinancierd.
- *Vergroten van de maatschappelijke impact van hoger onderwijs en onderzoek*. Uit het fonds worden gefinancierd: Europese partnerschappen (€ 50 miljoen) en open science (€ 20 miljoen).

Voor OWB is de doelenboom een belangrijk hulpmiddel bij het monitoren en evalueren van de voortgang van het onderzoek- en wetenschapsbeleid. De doelenboom toont de instrumenten en activiteiten van het onderzoek- en wetenschapsbeleid (middelen en activiteiten), de directe resultaten die op korte termijn hieruit worden verwacht (prestaties) en de middel- en langetermijneffecten. De effecten zijn ondergebracht in beleidsthema's en de 3 hoofdambities van het beleid (beoogde impact). Meer toelichting staat in de bijlage over de aanpak van monitoring en evaluatie bij de 'Voortgangsbrief bestuursakkoord en beleidsbrief hoger onderwijs en wetenschap'.

Er rapporteren en adviseren diverse partijen over onderzoeks- en wetenschapsbeleid. De AWTI (zie ook Adviesraden) heeft een wettelijke adviestaak op dit terrein. Daarnaast zijn ook het Rathenau Instituut en de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) belangrijk. Belangrijke rapportage is de voortgangsrapportage Totale investeringen in wetenschap en innovatie (TWIN) van het Rathenau instituut.

Wettelijke basis

Wet op het hoger onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (WHW).
De minister is verantwoordelijk voor het stelsel van hoger onderwijs en voor het onderzoek- en wetenschapsbeleid. De WHW regelt de academische vrijheid en de rechten en plichten van instellingen voor wetenschappelijk onderzoek. Daarin staan onder andere de rollen van universiteiten, hogescholen, de KNAW en de KB:

- De *Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen* (KNAW) moet kennisdeling bevorderen tussen haar leden en andere wetenschapsbeoefenaars. Ze moet de minister adviseren (gevraagd of ongevraagd) en wetenschap beoefenen.
- De *Koninklijke Bibliotheek* (KB) moet zorgen voor de nationale bibliotheekverzameling, nationale voorzieningen bevorderen en in stand houden, en de afstemming bevorderen met de andere wetenschappelijke bibliotheken.

Wet op de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (Wet op het NWO)
NWO heeft 4 wettelijke taken:

1. Bevorderen van de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek;
2. Toewijzen van budget aan onderzoekers;
3. Bevorderen van kennisoverdracht;
4. Bewaken en bevorderen van coördinatie van het universitaire onderzoek.

Wet Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI-wet)
De AWTI adviseert de regering en de Kamers over wetenschap, technologie en innovatie in nationaal en internationaal verband.

Instellingsbesluit Rathenau Instituut
Het Rathenau Instituut draagt bij aan het maatschappelijk debat en aan de politieke oordeelsvorming over wetenschappelijke of technologische vraagstukken en de implicaties ervan. Verder moet het instituut inzicht vergroten in de werking van het wetenschapssysteem en er gevraagd en ongevraagd informatie over verschaffen aan het kabinet, de Kamers en andere betrokken partijen in de wetenschap.

Bekostiging

Wetenschappelijk onderzoek aan de universiteiten en praktijkgericht onderzoek aan hogescholen worden via 3 geldstromen gefinancierd:

1e geldstroom voor onderzoek (€ 3,1 miljard)
Universiteiten krijgen € 3,0 miljard rechtstreeks voor onderzoek. Daarnaast krijgen hogescholen € 151 miljoen jaarlijks voor praktijkgericht onderzoek. Ze krijgen het als lumpsum en mogen dus zelf bepalen hoe ze het besteden voor hun wettelijke taken.

2e geldstroom (€ 1,4 miljard)

- NWO geeft ongeveer € 1,2 miljard aan subsidies voor wetenschap. Daarvan gaat ook geld naar de 9 NWO-instituten, de hoofdorganisatie en onderzoek op het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden. Geld voor onderwijsonderzoek wordt besteed via het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.
- Het nationaal Regieorgaan SIA voor praktijkgericht onderzoek (onderdeel van NWO) verzorgt de 2e geldstroom voor het praktijkgericht onderzoek, omvang van € 76 miljoen.
- Het budget voor de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen is € 105 miljoen.
- De Koninklijke Bibliotheek besteedt € 62 miljoen aan onderzoek.

3e geldstroom (totale omvang onbekend, inkomsten universiteiten voor onderzoek € 2 miljard)
Deze geldstroom bevat onderzoeksprojecten die worden gefinancierd door ministeries, provincies, gemeenten, het Europese Kaderprogramma voor onderzoek en innovatie en andere non-profitorganisaties en bedrijven.

Publieke kennisorganisaties
Naast de bovenstaande geldstromen krijgt een aantal publieke kennisorganisaties subsidie van de overheid. Dit geldt voor de NWO-instituten, de instituten voor toegepast onderzoek (TO2-instellingen), rijkskennis-instellingen (zoals RIVM en KNMI), KNAW-instituten, het *Biomedical Primate Research Center* (BPRC), Naturalis, stichting AAP, Vereniging voor science centers, STT en het *Delta Climate Center*.

Buiten de drie geldstromen besteden bedrijven ook geld aan onderzoek en ontwikkeling. Ze financieren iets meer dan de helft van de R&D in Nederland: € 13 miljard (2021). De overheid stimuleert private R&D met fiscale faciliteiten.

Financiering en samenwerking in Europa en multilaterale gremia
OCW vertegenwoordigt Nederland in de Raad voor Concurrentievermogen, om van Europa een dynamische en concurrerende kenniseconomie te maken. De Europese doelstelling is om 3% van het bbp te besteden aan onderzoek en ontwikkeling. Het Nederlandse percentage schommelt rond de 2,3%.

Samenwerking gaat via Europese kaderprogramma's voor onderzoek en innovatie. Het negende kaderprogramma *Horizon Europe* heeft een omvang van ruim € 95,5 miljard. Doelen zijn de versterking van wetenschappelijke excellentie, samenwerking en aanpak van maatschappelijke uitdagingen. Het ministerie van OCW deelt de verantwoordelijkheid voor Horizon Europe met het ministerie van EZK. Nederland is nettobetaler voor de Europese Unie, maar dat geldt niet voor onderzoek en innovatie. Nederland haalt uit Horizon een retourpercentage van 9%, wat betekent dat deelname van Nederland aan Horizon Europe meer geld oplevert dan het kost.

Nederland gebruikt ook internationale organisaties als de OESO, Unesco en de G20 om belangrijke beleidsthema's verder te brengen, zoals de academische vrijheid, *open science*, excellentie, meer diversiteit en inclusie, en het breder erkennen en waarderen van onderzoekers.

Overig

Intergouvernementele organisaties en grootschalige faciliteiten
Voor complex onderzoek zijn soms grootschalige wetenschappelijke faciliteiten nodig, die te duur zijn voor een enkel land. Daarom is Nederland lid van intergouvernementele organisaties (jaarlijkse bijdrage: € 116 miljoen) als de *European Organization for Nuclear Research* (CERN), *European Southern Observatory* (ESO), *European Space Agency* (ESA), *European Molecular Biology Laboratory* (EMBL), EMBC en *Square Kilometre Array Observatory* (SKAO). Daarnaast kent Nederland verschillende grootschalige onderzoeksfaciliteiten die zijn verbonden aan instituten of universiteiten en hebben Nederlandse onderzoekers toegang tot Europese faciliteiten.

Kennisveiligheid
Voor hoger onderwijs en wetenschap van wereldklasse zijn internationalisering en de open uitwisseling van resultaten, data en onderzoekers essentieel. Daarom zetten Nederland en OWB zich daar zeer actief voor in, op allerlei verschillende dossiers.

Tegelijk zijn er belangrijke geopolitieke verschuivingen gaande en wordt Nederland in toenemende mate geconfronteerd met statelijke dreigingen.
Ook Nederlandse kennisinstellingen vormen een doelwit, waardoor maatrelen om onze kennis te beschermen essentieel zijn. Daarom zoekt het kennisveiligheidsbeleid van het ministerie van OCW en het Rijk een balans tussen *promote & protect*.
De afgelopen jaar zijn hier grote vorderingen in gemaakt. Zo is een kennisveiligheidsdialoog op gang gebracht met alle kennisinstellingen. Daarnaast is er een loket voor vragen over kennisveiligheid. Het loket heeft inmiddels meer dan 350 vragen beantwoord. Afsluitend wordt er nu gewerkt aan een screeningswet, om onderzoekers uit landen buiten de EU te screenen die sensitief onderzoek gaan doen. Met de screening wordt ongewenste kennis- en technologieoverdracht naar andere landen voorkomen.

Sociale veiligheid
Iedereen binnen het hoger onderwijs en onderzoek moet zich optimaal kunnen ontwikkelen. Dat kan alleen als instellingen een veilige, toegankelijke en inclusieve omgeving bieden voor studenten en medewerkers.
Er zijn te veel incidenten en mechanismen die ervoor zorgen dat niet iedereen zichzelf kan zijn en zich veilig kan voelen. Daarom is sociale veiligheid een prioriteit van OCW. Op 8 juni 2023 heeft de minister van OCW zijn integrale aanpak sociale veiligheid in hoger onderwijs en wetenschap naar de Tweede Kamer gestuurd.

Betrokken partijen

Interdepartementale samenwerking
De ministers van OCW en EZK coördineren de publieke kennisinfrastructuur. OCW doet dat vanuit het onderzoeks-, wetenschaps- en onderwijsbeleid. EZK coördineert vanuit technologie- en innovatiebeleid. Het gaat om de samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen, overheid en maatschappelijke organisaties. Ook het beleid voor maatschappelijke impact en valorisatie maakt er deel van uit. De samenwerking vindt onder meer plaats binnen de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) en het *Kennis- en Innovatieconvenant* (KIC).

Ook andere ministeries zijn betrokken bij onderzoek, onder andere via kennisinstituten als het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (IenW), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (VWS) en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum Criminaliteit (JenV). Voor kennisveiligheid werkt het ministerie van OCW nauw samen met de ministeries van EZK, JenV (NCTV), BZ, BZK (AIVD en MIVD) en DEF. Het ministerie van LNV voert de regie over het dierproevenbeleid in de Transitie Proefdiervrije Innovaties (TPI). OCW is verantwoordelijk voor de wetenschap en de transitie naar minder proeven met apen.

Externe partijen
De volgende partijen zijn verenigd in de Kenniscoalitie (belangenplatform):

- Voorzitter Kenniscoalitie: Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk onderzoek (NWO)
- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW)
- Vereniging van Nederlandse Universiteiten (VSNU)
- Vereniging van Hogescholen (VH)
- Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU)
- VNO-NCW
- MKB-Nederland
- TO2-federatie: Nederlandse organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO), Deltares, Wageningen University & Research, MARIN, NLR

Buiten de Kenniscoalitie wordt veel samengewerkt met onder andere:

- De Jonge Akademie (DJA): platform van jonge topwetenschappers
- PostdocNL
- Promovendi Netwerk Nederland (PNN)
- Landelijk Netwerk van Vrouwelijke Hoogleraren (LNVH)
- Biomedical Primate Research Center (BPRC)
- Regieorgaan Open Science NL
- SURF, ICT-samenwerkingsorganisatie voor onderwijs en onderzoek
- Vereniging van Science Centra (VSC), waaronder onder andere NEMO Science Museum en Naturalis Biodiversity Center

Emancipatie

Het doel van het emancipatiebeleid is een volwaardige, gelijke, en veilige deelname aan de samenleving voor mannen, vrouwen en lhbtiq+ personen. Daarbij wordt iedereen gelijk behandeld en heeft iedereen de keuzevrijheid en zelfbeschikking om het leven in te richten zoals diegene dat zelf wil (rekening houdend met de rechten van anderen).

Het realiseren van dit doel is belangrijk voor de deelname aan de samenleving, en daarmee de bestaanszekerheid en het welzijn van individuele burgers. Het draagt bij aan de brede welvaart van de samenleving. Om dit te bereiken maakt de overheid wet- en regelgeving, richt zij voorzieningen in, verleent zij subsidies en opdrachten en stelt zij de norm van volwaardige, gelijke en veilige deelname voor iedereen onomwonden aan de orde.

De Nederlandse overheid is verplicht om zich in te zetten voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen (gendergelijkheid), en gelijkheid voor lhbtiq+ personen. Deze verplichting vloeit voort uit de *Grondwet*, de *Algemene wet gelijke behandeling*, en diverse verdragen en bindende richtlijnen van de Europese Unie (EU), Raad van Europa, en de Verenigde Naties (VN). Ieder departement is verantwoordelijk voor het meenemen van gendergelijkheid binnen het eigen reguliere beleid.

De bewindspersoon van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is coördinerend bewindspersoon voor het emancipatiebeleid van de rijksoverheid, en verantwoordelijk voor het aanjagen en ondersteunen van het emancipatieproces. In de *Emancipatienota* van een nieuw kabinet staat wat de inzet van de minister en de departementen wordt voor de komende kabinetsperiode.

Er zijn drie hoofdthema's:
- veiligheid en -acceptatie
- gelijke behandeling
- gelijkheid op de arbeidsmarkt

In opdracht van het ministerie van OCW verschijnt 2-jaarlijks de Emancipatiemonitor. Ook verschijnt elke 2 jaar de LHBT-monitor. Daarnaast worden jaarlijks andere onderzoeken uitgezet voor het emancipatiebeleid.



Veiligheid en acceptatie
Alle mensen moeten zich (sociaal) veilig voelen en de ruimte krijgen om te worden wie ze willen zijn. Daarom werken we aan de aanpak tegen discriminatie en geweld in de openbare ruimte, politiek, thuis, op het werk, online, de media, de sport, het onderwijs, de wetenschap en de zorg. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

- Het aanpakken van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, gendergerelateerd geweld, schadelijk praktijken en femicide.
- Het tegengaan van discriminatie in de sport van lhbtiq+ personen.
- Het vergroten van sociale veiligheid in het onderwijs.
- Het stimuleren van gelijke kansen voor meisjes in het onderwijs.
- Representatie van gender in de media.

Gelijke behandeling
Burgers moeten hun identiteit vorm kunnen geven zonder opgelegde gendernormen, stereotypering en ongelijke behandeling. Hiervoor werken we aan:

- Het versterken van wet- en regelgeving voor gelijke behandeling en het bestrijden van genderdiscriminatie.
- Gelijke behandeling in en toegang tot de gezondheidszorg, ongeacht gender, seksuele gerichtheid, genderidentiteit, genderexpressie en seksekenmerken.
- Het beperken van onnodige sekseregistratie.

Gelijkheid op de arbeidsmarkt
Er moet een gelijk speelveld zijn voor mannen, vrouwen en non-binaire personen op het gebied van arbeid en inkomen. Hiervoor wordt nauw samengewerkt met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Veel van de wetgeving komt van het ministerie van SZW, met uitzondering van de *Topvrouwenwet*, waar het ministerie van OCW samen met het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) voor verantwoordelijk is. Voor dit thema ligt de focus op onderwerpen als:

- financiële onafhankelijkheid en arbeidsdeelname van vrouwen;
- betere doorstroming van vrouwen naar hogere en besluitvormende functies;
- bestrijden van de loonkloof tussen mannen en vrouwen;
- verbeteren van de zorg-werkverdeling (door verlofregelingen en kinderopvang);
- verbetering van de positie van lhbtiq+ personen, vooral van transgenderpersonen, op de arbeidsmarkt.

Coördinatie en *mainstreaming*

De coördinerende taak van de minister van Emancipatie bestaat uit agendering en ondersteuning, en uit het geven van input op gender- en lhbtiq+-aspecten bij wetsvoorstellen en beleidsnota's. De directie Emancipatie helpt andere departementen bij het halen van hun doelstellingen, zodat hun beleid bijdraagt aan gendergelijkheid en een betere positie van lhbtiq+ personen (*gender mainstreaming*).

Elk departement is in principe verantwoordelijk voor het mainstreamen van zijn beleid. De coördinerende minister stimuleert dat. Dat gaat op de volgende manieren:

- In de *Emancipatienota* staan de plannen van elk departement op emancipatiegebied. In de jaarlijkse voortgangsrapportages wordt duidelijk wat de stand van zaken is.
- In het *Beleidskompas* staat de centrale werkwijze voor het maken van beleid en regelgeving bij de overheid vastgelegd. Onderdeel hiervan is de kwaliteitseis voor effecten op gendergelijkheid (de gendertoets). Hiervoor is elk departement zelf verantwoordelijk. De coördinerende minister stimuleert de uitvoering ervan, kan erbij helpen, en betrekt de kwaliteitseis bijvoorbeeld bij de inbreng in de ministerraad of de onderraden.
- De directie Emancipatie werkt voor de prioriteiten van het Emancipatiebeleid samen met de departementen SZW, JenV, Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS), Financiën (FIN), Buitenlandse Zaken (BZ), en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Fundamentele waarden als gendergelijkheid, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) en gelijke rechten voor lhbtiq+ personen, staan wereldwijd en in de EU onder groeiende druk. De minister van OCW coördineert met BZ de inzet van Nederland voor het bereiken en behouden van gendergelijkheid, SRGR en gelijke rechten voor lhbtiq+ personen in de EU en de afzonderlijke lidstaten. De bewindspersoon van OCW heeft daarnaast een coördinerende rol bij de Nederlandse inzet voor deze waarden in VN-verband. Zo neemt de bewindspersoon van OCW deel aan de jaarlijkse sessies van de VN-*Commission on the Status of Women in New York*.

Bekostiging

Subsidies

- Op basis van de Subsidieregeling gender- en lhbtiq+-gelijkheid 2022-2027 zijn met ingang van 2023 voor 5 jaar nieuwe strategisch partnerschappen aangegaan. Dit betreft 8 allianties en 2 instellingssubsidies voor de bibliotheken en erfgoed.
- De Sociaal-Economische Raad (SER) krijgt een instellingssubsidie (op basis van de kaderregeling) voor het faciliteren en monitoren van bedrijven die streefcijfers opstellen en realiseren voor de doorstroom van vrouwen naar de (sub)top.
- Instellingen kunnen projectsubsidie krijgen voor projecten die bijdragen aan gender- of lhbti+-gelijkheid.
- Enkele Europese koepelorganisaties voor Europese lhbtiq+-organisaties ontvangen subsidie voor hun inzet op gelijke rechten voor lhbtiq+ personen op EU-niveau en in afzonderlijke lidstaten.

Decentralisatie-uitkeringen

- In het programma *Regenboogsteden* draagt OCW bij aan de verbetering van sociale acceptatie en sociale veiligheid van lhbtiq+ personen.
  De 55 Regenbooggemeenten ontvangen hiervoor een financiële bijdrage uit het Gemeentefonds, voor de periode 2023 – 2026.
- In het programma *Veilige Steden* draagt OCW bij aan de veiligheid van meisjes en vrouwen in de openbare ruimte en tijdens het uitgaan. De 20 Veilige Steden krijgen daarvoor een financiële bijdrage uit het Gemeentefonds voor de periode 2023 – 2026.

Opdrachten

Het geld voor opdrachten voor gender- en lhbtiq+-gelijkheid wordt besteed aan onderzoek, verkenningen, evaluaties en symposia.

Betrokken partijen

- Samenwerkingspartners SER, Atria, Rutgers, Movisie, Consortium Zelfbeschikking, LCC+, de Nederlandse Vrouwen Raad, Stem op een Vrouw, Women INC., Bureau Clara Wichman, Het Potentieel Pakken, WO=Men, COC Nederland, Transgender Netwerk Nederland, NNID en Bi+ Nederland, *Femmes For Freedom*, Nederlandse Jeugdraad, Emancipator, *Colored Qollective*, Stichting School en Veiligheid en VHTO.
- Departementen: SZW, JenV, VWS, FIN, BZ en BZK.
- Regeringscommissaris Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag en Seksueel Geweld.
- Gemeenten.
- Internationaal: Raad van Europa, EU, VN, ILGA Europe, ILGYO, TGEU.

Onderzoek

In opdracht van het ministerie van OCW verschijnt tweejaarlijks de Emancipatiemonitor. Ook verschijnt elke twee jaar de LHBT-monitor. Daarnaast worden jaarlijks andere onderzoeken uitgezet voor het emancipatiebeleid.



DIRECTORAAT-GENERAAL CULTUUR EN MEDIA

Het directoraat-generaal Cultuur en Media is opgebouwd uit de volgende directies:

- Directie Erfgoed en Kunsten
- Directie Media en Creatieve Industrie
- Directie Internationaal Beleid

Verder vallen onder verantwoordelijkheid van het directoraat-generaal Cultuur en Media:

- Het Nationaal Archief
- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Het bureau van de Raad voor Cultuur
- Het bureau van de Nationale Unesco Commissie

Het directoraat-generaal Cultuur en Media is onder andere verantwoordelijk voor de volgende wetten:

- Erfgoedwet
- Wet op het specifiek cultuurbeleid
- Archiefwet 1995
- Mediawet 2008
- Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

Erfgoed & Kunsten

De directie Erfgoed en Kunsten (E&K) is verantwoordelijk voor het beleid voor de volgende zaken:
- Podiumkunsten
- Beeldende kunst
- Erfgoed (monumenten, archeologie en musea)
- Cultuurbeoefening
- Internationaal cultuurbeleid

Daarnaast heeft de directie een coördinerende rol voor thema's als kwaliteit van de leefomgeving, diversiteit en inclusie, arbeidsmarkt en slavernijverleden. De directie coördineert de subsidiecyclus voor de basisinfrastructuur, en zet in verduurzaming van de cultuursector.

Er zijn drie afdelingen:
- Algemeen Beleid (AB)
- Sectoraal Beleid (SB)
- Arbeidsmarkt, Podiumkunsten, Beeldende Kunst (AMPKBK)

De rijksoverheid zet zich in voor de kwaliteit, toegankelijkheid, geografische spreiding en pluriformiteit van het aanbod, de onafhankelijkheid van makers en de bescherming van erfgoed. Dat staat in de *Wet op het specifiek cultuurbeleid*, de *Erfgoedwet* en de *Omgevingswet*. Zij vormen het uitgangspunt voor de bewindspersoon.

Cultuur is van belang voor de aantrekkelijkheid van onze leefomgeving, voor kennis en historisch besef en voor onze identiteit en ons welzijn. Cultuur heeft een intrinsieke, maatschappelijke en economische waarde. Cultuur is van en voor iedereen. Daarom is cultuur belangrijk voor een land dat creatief en innovatief wil zijn, en is het belangrijk dat iedereen in aanraking komt met cultuur.

Het culturele aanbod varieert van grote, internationaal gewaardeerde cultuurinstellingen tot kleine culturele organisaties met amateurs. Het cultureel erfgoed bestaat uit onder meer collecties van musea, monumenten, cultuurlandschap en archeologie. De culturele en creatieve sector zijn goed voor 3,4% van het bbp en 4,3% van de werkgelegenheid. Dan gaat het om alle culturele en creatieve sectoren: kunsten en erfgoed, media en creatieve zakelijke dienstverlening. Zo'n 9 op de 10 Nederlanders van 6 jaar en ouder bezoeken jaarlijks minstens 1 keer een culturele voorstelling, tentoonstelling, evenement of instelling. Ruim de helft van alle Nederlanders van 6 jaar en ouder beoefent cultuur in de vrije tijd.

Basisinfrastructuur en fondsen

De *Wet op het specifiek cultuurbeleid* (1993) vormt de basis voor rijkssubsidies voor cultuur. De rijksoverheid zorgt voor een kwalitatief hoogstaand, over het land gespreid, divers en toegankelijk aanbod. De door de rijksoverheid gesubsidieerde culturele instellingen en fondsen vormen de culturele basisinfrastructuur (bis).

De bis kent een vierjarige subsidie-cyclus, ook wel cultuurnotaperiode genoemd. In de bis zitten instellingen van nationaal en internationaal belang, die direct door OCW gesubsidieerd worden. Het zijn instellingen uit verschillende culturele disciplines of instellingen die een bepaalde functie vervullen. De disciplines zijn: theater, dans, muziek, beeldende kunst, cultureel audiovisueel aanbod, ontwerp en letteren. Voorbeelden zijn het Koninklijk Concertgebouworkest, Eurosonic / Noorderslag, de *Dutch Design Week*, Toneelgroep Maastricht en het Internationaal Filmfestival Rotterdam. Te onderscheiden functies zijn onder meer educatie, talentontwikkeling en ondersteuning van de sector.

Daarnaast kent de rijksoverheid 6 rijkscultuurfondsen die onderdeel zijn van de bis. Ze stimuleren dynamiek, experiment en vernieuwing met projectsubsidies en éénjarige en meerjarige subsidies. De rijksoverheid besteedt in de periode 2025-2028 circa € 563 miljoen per jaar aan de bis, waarvan de fondsen € 310 miljoen uitgeven.

Procedure 2025-2028
In 2024 worden de voorbereidingen getroffen voor de subsidieperiode 2025-2028. Uitgangspunten voor deze periode zijn rust, ademruimte en vertrouwen. Dit betekent dat de lijn uit 2021-2024 wordt voortgezet, met ruimte voor publieksactiviteiten van regionale musea en nieuwere genres. Mede op verzoek van de sector zijn geen grote beleidsmatige wijzigingen aangebracht. Aanvragen zijn begin van het jaar ingediend bij OCW en de fondsen. Begin juli maakt de Raad voor Cultuur zijn adviezen over de bis-aanvragen openbaar.

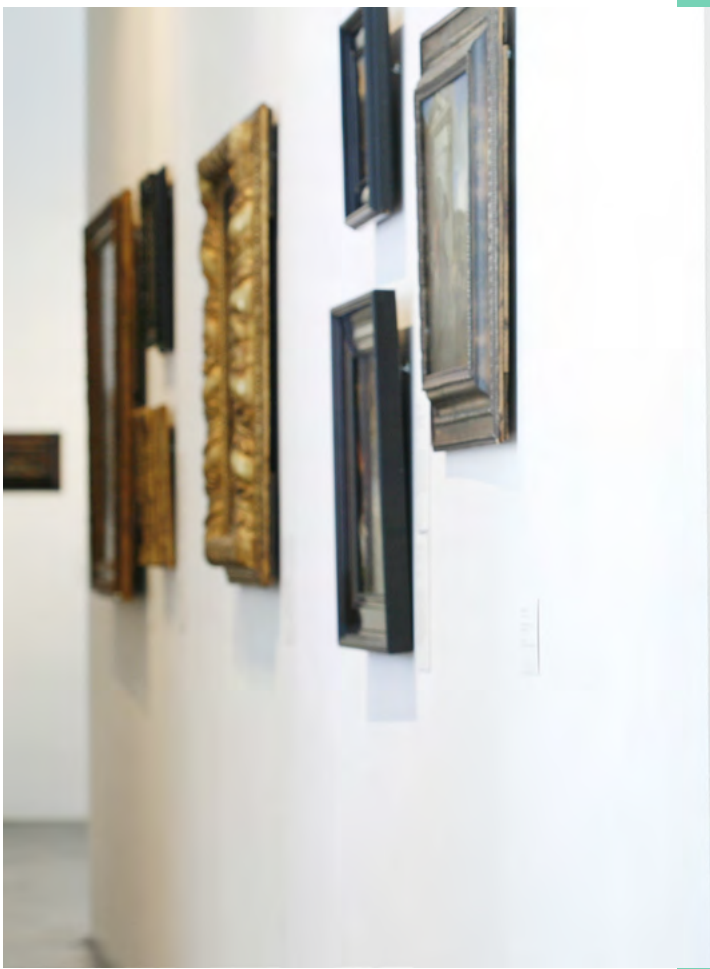
Cultuurnotaperiode 2029 en verder
Er is een traject voor vernieuwing van het cultuurbestel gestart. Het huidige bestel wordt door minder gevestigde disciplines niet als toegankelijk ervaren en de taakverdeling tussen rijksoverheid, provincies en gemeenten kan duidelijker. De Raad voor Cultuur heeft hierover op 26 januari 2024 het advies "Toegang tot cultuur" uitgebracht. Mede op basis van het advies wordt een wijziging van het bestel per 2029 voorbereid.

Betrokken partijen

- De Raad voor Cultuur adviseert de regering en de Tweede Kamer. De overheid heeft geen artistiek, inhoudelijk oordeel over kunst. Daarom gaat aan subsidiebesluiten van de bewindspersoon een advies van de raad vooraf.
- In de publieke uitgaven voor cultuur heeft de rijksoverheid een aandeel van ongeveer 30%, gemeenten 65% en provincies 5%. De andere overheden zijn dus belangrijke partners. De taakverdeling tussen overheden is vastgelegd in het *Kader interbestuurlijke verhoudingen*. Elke 4 jaar worden cultuurconvenanten gesloten met verschillende overheden. Er is regelmatig bestuurlijk overleg, onder andere met de G9 en de cultuurregio's, soms in combinatie.
- Culturele instellingen hebben, naast subsidies, andere bronnen voor hun inkomsten: kaartverkoop, andere publieksinkomsten, sponsoring en giften.
- Ook grote en kleine particuliere fondsen financieren de cultuursector. Bekende namen zijn bijvoorbeeld het VSB-fonds, het Cultuurfonds, Vereniging Rembrandt en de VandenEnde Foundation;

Cultuurregio's:

Nederland kent 19 cultuurregio's: samenwerkingsverbanden van provincies en gemeenten. De regio's verschillen in grootte, visie, ambitie en bestaansduur. De cultuurregio's zijn gericht op onderlinge samenwerking en versterking van de lokale culturele infrastructuur, op een manier die past bij de lokale context. De cultuurregio's zijn geen formele bestuurslaag en worden niet betrokken bij verdeling van geld voor de basisinfrastructuur.





Thema's

Arbeidsmarkt
De inkomens van werkenden in de culturele en creatieve sector zijn lager dan gemiddeld en de toegang tot voorzieningen als scholing, verzekeringen en pensioen is beperkt. Het grootste deel in de sector werkt als zzp'er. OCW steunt de sector onder meer via het Platform Arbeidsmarkt Culturele en Creatieve Toekomst. Het platform faciliteert de sociale dialoog, heeft een kennisfunctie en ondersteunt werkenden op het gebied van scholing, arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en pensioen. Ook helpt het werkgevers bij het bieden van (vaste) aanstellingen.

Vanaf 2025 is *Fair Pay* een verplichting voor gesubsidieerde instellingen, doordat instellingen zich verbinden aan collectieve tariefafspraken.

Internationaal cultuurbeleid
Het internationale cultuurbeleid van de ministers van Buitenlandse Zaken (BZ) en OCW heeft drie doelen voor 2021-2024:

1. Een sterke positie van de Nederlandse culturele sector in het buitenland.
2. Cultuur als ondersteuning van de Nederlandse relaties met het buitenland.
3. Inzet van culturele en creatieve sectoren voor de *sustainable development goals* (SDG's).

Hiervoor is per jaar € 22,5 miljoen beschikbaar, verdeeld over de rijkscultuurfondsen, culturele instellingen, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Nationaal Archief, en onze ambassades in het buitenland, die het beleid daar uitvoeren.

Cultuureducatie met kwaliteit
Cultuuronderwijs is van belang voor de ontwikkeling van jonge mensen tot creatieve, kritische volwassenen. De rijksoverheid wil dat cultuuronderwijs een stevige plek krijgt in het curriculum van po, vo en mbo. Via het programma *Cultuureducatie met Kwaliteit* (CmK) stelt het ministerie van OCW met gemeenten en provincies geld beschikbaar. Het programma richt zich op samenwerking tussen scholen en culturele instellingen, en op de deskundigheid van (vak)leerkrachten. In 2021 namen er 3764 po-scholen en 200 vo- en mbo-scholen deel aan CmK. Belangrijke partijen zijn het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst.

Cultuurkaart en MBO Card
Voor leerlingen in het vo is er de Cultuurkaart. De rijksoverheid stelt hiervoor jaarlijks € 5,50 per leerling beschikbaar. De stichting CJP zorgt voor organisatie en uitvoering van de kaarten.

Scholen worden gestimuleerd het bedrag te matchen tot € 16,50. Ongeveer 77% van de vo- leerlingen doet mee. Op dit moment loopt binnen het mbo een pilot *MBO Card met budget*. In de zomer van 2024 wordt een evaluatie van de pilot verwacht. Op basis daarvan wordt besloten over de voortzetting ervan.



Cultuurparticipatie
OCW, LKCA en FCP werken binnen het Programma Cultuurparticipatie aan de samenwerking tussen cultuur, zorg en welzijn te stimuleren. Verder verlaagt het programma drempels voor cultuurdeelname en versterkt het de deelname aan cultuur. OCW steunt het programma in 2021-2024 met € 5 miljoen per jaar. In 2024 wordt bekeken hoe het programma doorontwikkeld kan worden.

OCW werkt ook samen met andere ministeries, bijvoorbeeld met het ministerie van VWS op het terrein van mentale gezondheid en met Financiën, via een open oproep voor kinderen die getroffen zijn door de toeslagenaffaire.

Immaterieel erfgoed
Immaterieel erfgoed is het erfgoed van alledag, dat mensen zelf maken en beoefenen. Het gaat om gewoonten, sociale praktijken, feesten en ambachten. Immaterieel erfgoed is essentieel voor onze identiteit, het geeft uitdrukking aan wie we zijn. Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland helpt namens de rijksoverheid bij de zorg ervoor. Op de internationale lijst van het Unesco-verdrag staan vanuit Nederland het ambacht van molenaar, de corsocultuur en de valkerij.

Diversiteit en inclusie
Kunst en cultuur zijn belangrijk voor iedereen. Daarom is een toegankelijke sector voor zowel publiek als makers een voorwaarde. Een breed en divers aanbod is noodzakelijk voor de herkenning ervan, ongeacht leeftijd, opleiding, inkomen of herkomst. Om hierop te sturen, heeft de sector de code Diversiteit & Inclusie opgesteld. Het Rijk steunt dit initiatief door bij het verstrekken van subsidie uit de basisinfrastructuur te vragen hoe invulling wordt gegeven aan de code.

Cultureel erfgoed
De overheid beschermt cultureel erfgoed en stimuleert de ontwikkeling ervan, bijvoorbeeld door herbestemming van gebouwen die hun oorspronkelijke functie verloren hebben. Daarnaast zet de overheid zich in voor de toegankelijkheid.

Rijkscollectie en de Collectie Nederland
De Erfgoedwet vormt de basis voor de omgang met de rijkscollectie en de bescherming van cultureel erfgoed. In de Erfgoedwet staat wat tot ons cultureel erfgoed behoort, wie waarvoor verantwoordelijk is en hoe het toezicht is geregeld.

Erfgoedwet en musea
Er zijn 29 rijksmusea die onder de Erfgoedwet een wettelijke taak hebben om de rijkscollectie te beheren. Voorbeelden zijn het Rijksmuseum, Huis Doorn en het Zuiderzeemuseum. Via de Erfgoedwet ontvangen musea subsidie voor publieksactiviteiten, collectiebeheer en huisvesting. Het totale budget daarvoor is € 260 miljoen.

Daarnaast zijn er circa 460 geregistreerde musea in Nederland. Die worden niet gesubsidieerd uit de Erfgoedwet. De meeste worden gesubsidieerd door gemeenten, enkele door provincies. Voor aankopen van nationale betekenis kunnen alle musea een beroep doen op het Nationaal Aankoopfonds. Het fonds bevat in 2024 circa € 37 miljoen, waarvan € 15 miljoen geldt als permanente begrotingsreserve voor de indemniteitsregeling. De facto is dus circa € 22 miljoen beschikbaar voor aankopen.

Collectiemobiliteit
Het bevorderen van collectiemobiliteit heeft als doel dat publieke collecties zo vaak mogelijk zichtbaar zijn voor het publiek. Een manier om dit te doen is het (langdurig) bruiklenen van stukken die anders in een depot zouden blijven. In de cultuurconvenanten met andere overheden wordt opgeroepen om een ruimhartig bruikleenverkeer mogelijk te maken.

Restitutie cultuurgoederen Tweede Wereldoorlog
Cultuurgoederen die tussen 1933 en 1945 zijn geroofd, geconfisqueerd of onder dwang verkocht, moeten worden teruggegeven aan de erfgenamen. De onafhankelijke Restitutiecommissie adviseert hierover. Daarnaast onderzoekt de RCE objecten in de rijkscollectie die na de Tweede Wereldoorlog door de geallieerden naar Nederland zijn teruggebracht, en informeert hij mogelijke rechthebbenden.

Omgang koloniale collecties
De onafhankelijke Commissie Koloniale Collecties adviseert over teruggaveverzoeken van landen van herkomst. Een bijdrage aan het herstel van onrecht is hierbij uitgangspunt. Daarnaast zet het ministerie van OCW met het ministerie van BZ in op het versterken van de internationale museale samenwerking.

Bij musea betrokken partijen

- De Museumvereniging (MV), brancheorganisatie waarbij zo'n 470 musea zijn aangesloten.
- De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (IOE) houdt toezicht op beheerders van de rijkscollectie en collecties waarvoor het Rijk verantwoordelijkheid is.
- De RCE verzamelt en verspreidt kennis, beheert een grote collectie en leent objecten uit.
- Het Mondriaan Fonds voert subsidieregelingen uit voor de minister van OCW.

Verantwoordelijkheid voor monumenten
Veel erfgoed is in particuliere handen. Rijksoverheid, gemeenten en provincies zijn samen verantwoordelijk voor de zorg voor monumenten. Via de RCE ondersteunt de rijksoverheid eigenaren met kennis, subsidies en leningen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor vergunningen, toezicht en handhaving. Provincies zijn verantwoordelijk voor restauratiesubsidies en toezicht op gemeentelijke monumententaken. Voor Caribisch Nederland geldt de *Monumentenwet BES*. Het totale budget voor de monumentenzorg is € 160 miljoen en wordt ingezet voor instandhouding en herbestemming, archeologie en de fysieke leefomgeving.

Rijksmonumenten
Rijksmonumenten zijn gebouwen en archeologische terreinen van nationaal belang, die we willen behouden om hun schoonheid en cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis. Nederland heeft ongeveer 63.000 gebouwde en 1.400 archeologische rijksmonumenten. De RCE wijst namens de minister van OCW rijksmonumenten aan. De rijksoverheid bezit ongeveer 2.000 rijksmonumenten.
Budget voor instandhouding en herbestemming
De rijksoverheid steunt eigenaren van een rijksmonument bij de instandhouding ervan, met subsidies en voordelige leningen. Mede daardoor is ongeveer 90% van de rijksmonumenten in goede tot redelijke staat van onderhoud. De RCE verleent namens de minister van OCW subsidies voor instandhouding en herbestemming. Provincies verdelen subsidies voor restauraties. Het Nationaal Restauratiefonds verstrekt leningen.

Nationaal restauratiefonds
Het Nationaal Restauratiefonds (NRF) verstrekt leningen met lage rente voor de restauratiekosten van rijksmonumenten. Ook voor de verduurzaming van monumenten kan bij het NRF worden geleend. Het fonds is gevuld met geld van OCW. De middelen die het fonds als aflossing ontvangt worden opnieuw uitgezet als leningen. Daardoor circuleert het geld in dit fonds.

Archeologie
Op veel plekken liggen overblijfselen uit het verleden in de grond, bijvoorbeeld fundamenten van Romeinse forten. Meer dan 1.400 van deze terreinen zijn rijksmonument. Ze bevinden zich in de bodem of onder water, zoals scheepswrakken. Namens de minister van OCW wijst de RCE archeologische rijksmonumenten aan en verleent de dienst subsidies voor onderhoud.

Betrokken partijen monumentenzorg en archeologie
De Federatie Instandhouding Monumenten (FIM) behartigt de belangen van monumentenorganisaties. Het Groot Reuvensoverleg (GRO) behartigt de belangen van de archeologie.

Erfgoed en leefomgeving
Cultureel erfgoed is onderdeel van de *Omgevingswet* (1 januari 2024) en een van de 21 nationale belangen in de *Nationale Omgevingsvisie*. Erfgoed is zo van betekenis bij veranderingen in de leefomgeving als de energietransitie, de woningbouwopgave en klimaatadaptatie.
Een voorbeeld van investeringen van OCW met andere partijen is de *Erfgoed Deal*.

Verduurzaming
De monumentensector is via de *Routekaart verduurzaming monumenten* onderdeel van de doelstellingen van het *Klimaatakkoord*. Het gaat om energiebesparing en -opwekking in gebouwde monumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten en in wijken. De RCE adviseert en ontwikkelt samen met andere partijen kennis en ondersteunt duurzaamheidsonderzoeken voor monumenteneigenaren. De rijksmusea ontvangen vanaf 2024 extra subsidie om hun panden te verduurzamen.

Werelderfgoed
Erfgoed dat bijzonder is voor de hele wereld, staat op de *Werelderfgoedlijst* van de Unesco. Enkele voorbeelden zijn de grachtengordel van Amsterdam, Willemstad in Curaçao en de Hollandse Waterlinies. Werelderfgoed krijgt voorrang bij verdeling van instandhoudingssubsidies.

Slavernijverleden
Er is steeds meer aandacht voor verhalen over het Nederlandse slavernijverleden: vanuit archieven, in tentoonstellingen in musea en door voorstellingen. De rijksoverheid geeft een structurele subsidie aan het Nationaal Instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis (NiNsee), voor het organiseren van de Nationale Herdenking Slavernijverleden op 1 juli. Daarnaast draagt de overheid bij aan de komst van een Nationaal Slavernijmuseum in Amsterdam.

Verdrag van Faro
Nederland heeft in januari 2024 het Verdrag van Faro ondertekend. Samen met BZ bereidt OCW nu de ratificatie voor. Het verdrag benadrukt de maatschappelijke waarde van erfgoed. Het stelt de mens centraal in de erfgoedzorg. Het verdrag gaat over meedoen en meebeslissen over erfgoed, over erfgoed verbinden aan sociaal-maatschappelijke doelen en openstaan voor ieders kijk op wat erfgoed is. Deze kerndoelen zijn richtinggevend voor het erfgoedbeleid.

Media & Creatieve Industrie

De directie Media & Creatieve Industrie (M&C) is verantwoordelijk voor het beleid voor de volgende zaken:

- lokale, regionale en landelijke publieke omroepen;
- commerciële omroepen;
- journalistiek en onderzoeksjournalistiek;
- cultureel AV-aanbod, ontwerp en digitale cultuur;
- bibliotheken, leesbevordering en letteren;
- overheidsinformatie en Archiefwet;
- mediawijsheid.

Daarnaast heeft de directie een coördinerende rol voor thema's als digitalisering en auteursrecht. Er zijn drie afdelingen en een team:

- mediabeleid (MB);
- informatie- en bibliotheekbeleid (IB);
- cultureel AV-aanbod en ontwerp(CAVAO);
- financiën en control (F&C).

Het overheidsbeleid bevordert de onafhankelijkheid, kwaliteit, verscheidenheid, spreiding, innovatie en toegankelijkheid van het aanbod.

Met uitzondering van de publieke omroepen (landelijk, regionaal en lokaal) is de mediasector privaat georganiseerd en gefinancierd. Het gaat om commerciële omroepen, video-on-demanddiensten, kranten, tijdschriften en internetplatforms. Voor cultureel AV-aanbod, architectuur, design en boeken is subsidie (via bijvoorbeeld een rijkscultuurfonds en de publieke omroep) cruciaal voor de productie. Bibliotheken en archiefdiensten zijn publieke diensten. De *Archiefwet* richt zich op alle circa 1.600 overheidsorganisaties.

Cultuur en media moeten voor iedereen zo gelijkwaardig en toegankelijk mogelijk zijn, een evenwichtige afspiegeling van de samenleving vormen en ruimte bieden aan verschillende verhalen.

Media: publieke omroepen, commerciële omroepen, journalistiek en onderzoeksjournalistiek

Nederland heeft publieke en commerciële omroepen. De landelijke, regionale en lokale publieke omroepen hebben bijzondere wettelijke rechten en plichten, geregeld in de Mediawet.

Voor commerciële televisie geldt een lichter regime. Dat is gebaseerd op de minimumstandaarden uit de AV-richtlijn van de EU voor reclame en sponsoring, promotie van Europees en onafhankelijk product en bescherming van de jeugd. De *Telecommunicatiewet* garandeert dat er etherfrequenties zijn voor radio en televisiezenders van publieke omroepen. De Mediawet regelt dat alle pakketaanbieders via kabel, ether en satelliet (Ziggo, KPN) een basispakket aanbieden van minstens 30 televisiezenders, waaronder de publieke zenders.

De overheid stimuleert de journalistieke sector via 2 fondsen. Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek is er voor innovatie en versterking van de journalistieke infrastructuur en voor onderzoeksjournalistiek.
Het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten steunt onderzoeksjournalistieke projecten en talentontwikkeling van onderzoeksjournalisten. Er geldt een laag btw-tarief voor digitale en printmedia.
Het project *PersVeilig* is meldpunt voor agressie en traint journalisten. Er zijn afspraken met politie en OM die prioriteit geven aan agressie richting journalisten. Het ministerie van OCW financiert het project met het ministerie van JenV en werkgevers.

M&C ondersteunt het Netwerk Mediawijsheid. Met meer dan 1.000 partners zet het netwerk zich in voor een mediawijze samenleving. Het gaat om kennis, vaardigheden en bewustzijn om volwaardig mee te kunnen doen aan de digitale en gemedialiseerde samenleving. In 2024 loopt daarnaast een project om het bewustzijn over de waarde van journalistiek te vergroten, in het kader van de versterking van persvrijheid en persveiligheid.

Publieke omroep
De *Mediawet* is in 2020 herzien om het toekomstperspectief van de landelijke publieke omroep te versterken.

De landelijke publieke omroep bestaat uit organisaties die samen programmering verzorgen, vanuit een onderscheidend profiel. De huidige stand is:
- Zelfstandige omroepverenigingen met leden: EO.
- Samenwerkingsomroepen met leden: AVROTROS-PowNed, BNNVARA, VPRO-HUMAN, MAX-WNL en KRO-NCRV.
- Taakomroepen: NOS (onafhankelijk nieuws) en NTR (maatschappij en educatie). Deze taakomroepen zijn onlangs een intensieve samenwerking begonnen.
- 2 aspirant-omroepen: Omroep Zwart en Ongehoord Nederland.

De Nederlandse Publieke Omroep (NPO) is verantwoordelijk voor de coördinatie van het aanbod. Op 1 januari 2022 is de huidige concessieperiode voor de landelijke publieke omroep ingegaan, die loopt tot en met 2026. Voor deze periode heeft de NPO met de omroepen een concessiebeleidsplan opgesteld. Op basis daarvan is een prestatieovereenkomst afgesloten tussen OCW en de NPO.

Naast de landelijke omroepen heeft Nederland 13 regionale publieke omroepen. De Stichting Regionale Publieke Omroep (RPO) is op basis van de Mediawet het samenwerkings- en coördinatieorgaan op regionaal niveau.

De ruim 200 lokale publieke omroepen vallen onder de stelselverantwoordelijkheid van de minister van OCW, maar worden gefinancierd door de gemeenten, vanuit het Gemeentefonds. OCW subsidieert wel de Stichting Nederlandse Lokale Publieke Omroepen (NLPO). Op dit moment wordt gewerkt aan professionalisering van de lokale omroepen en aan overheveling van de huidige financieringsverantwoordelijkheid van gemeenten naar het Rijk. Dit naar aanleiding van het coalitieakkoord van het kabinet-Rutte IV.

Er is steeds meer samenwerking tussen de landelijke, regionale en lokale publieke omroepen.

Belangrijkste sturingsinstrumenten
Het (minimum)budget voor de landelijke publieke omroep wordt conform de Mediawet iedere nieuwe concessieperiode vastgelegd. Voor 2024 bedraagt de bekostiging € 923 miljoen, waarvan € 129 miljoen aan reclame-inkomsten via de Stichting Ether Reclame (Ster). Het rijksbudget voor de regionale publieke omroepen bedraagt circa € 175 miljoen. Het wordt aangevuld met reclame-inkomsten. In het Gemeentefonds is circa € 12 miljoen beschikbaar voor de lokale publieke omroepen. Zij halen daarnaast aanvullende financiering op uit de markt en uit extra subsidies.

De onafhankelijkheid van de media is in de Grondwet geborgd. De onafhankelijkheid wordt versterkt door een *Europese Mediavrijheid Verordening*, die in de komende anderhalf jaar van toepassing wordt. Sturing door de overheid is dan ook niet inhoudelijk, maar gaat over de taak, de organisatie en de financiering van de publieke omroep.

Het Commissariaat voor de Media houdt toezicht op de naleving van de Mediawet (ook door commerciële omroepen en pakketaanbieders) en op de rechtmatigheid van de uitgaven door publieke media-instellingen. Er is geen voorafgaand toezicht op de inhoud van de programma's.

Belangrijkste betrokken partijen:
- Stichting Nederlandse Publieke Omroep (NPO)
- De omroeporganisaties (zie hierboven)
- College van Omroepen
- Stichting Ether Reclame
- Commissariaat voor de Media
- Stichting Regionale Publieke Omroep (RPO)
- Stichting Nederlands Lokale Publieke Omroepen (NLPO)
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid
- Nederlands Instituut voor de Classificatie van Audiovisuele Media (NICAM)
- Stichting Omroep Muziek
- Commerciële mediapartijen
- Journalistieke beroepsgroep
- Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ)
- PersVeilig
- Raad voor de Journalistiek
- Genootschap van hoofdredacteuren
- Stimuleringsfonds voor de Journalistiek
- Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten
- Netwerk Mediawijsheid
- Raad voor Cultuur

Creatieve Industrie

De creatieve industrie is een kennis- en arbeidsintensieve sector in het brede werkgebied van ontwerp en (content) productie. De sector ontwikkelt fysieke, virtuele en systemische interventies en toepassingen. De creatieve industrie is een snelgroeiende en impactrijke sector die bekend staat om haar innovatievermogen en haar verbinding met andere sectoren. De creatieve industrie gaf in 2022 werkgelegenheid aan 390.000 banen, dat is 4.2% van de Nederlandse beroepsbevolking.
De werkgelegenheid steeg in het recente verleden met 2,9% per jaar (ten opzichte van 1,6% landelijk), vooral in de steden. De toegevoegde waarde aan de Nederlandse economie in 2022 bedroeg € 20,7 miljard. De creatieve industrie is dan ook 1 van de 9 topsectoren in de Nederlandse economie. Samen met het ministerie van EZK ondersteunt OCW het Topteam Creatieve Industrie.

Het ministerie van OCW voert beleid voor de volgende disciplines:

- cultureel AV-aanbod (films, documentaires, series)
- architectuur en stedenbouw
- ontwerp en mode
- digitale cultuur, waaronder gaming

Belangrijkste sturingsinstrumenten en betrokken partijen
De creatieve industrie is 1 van de 9 topsectoren in de Nederlandse economie. Samen met het ministerie van EZK ondersteunt OCW het Topteam Creatieve Industrie.

Uit de cultuurbegroting (de basisinfrastructuur 2021-2024) worden de volgende instellingen gefinancierd:

- het Filmfonds;
- Eye Filmmuseum;
- 4 filmfestivals: NFF, IFFR, IDFA, Cinekid;
- het Stimuleringsfonds voor de Creatieve Industrie;
- het Nieuwe Instituut;
- 11 instellingen voor ontwerp: Dutch Design Week, State of Fashion, Waag Society, Gogbot, Tetem, Textiellab Tilburg, Europees Keramisch Werkcentrum, Internationale Architectuur Biënnale, MU, Next Nature Network, Bio Art Laboratories.

Investeringsverplichting internationale platforms
In 2024 is de investeringsverplichting voor grote streamingsdiensten in werking getreden. Op basis van deze bepaling in de Mediawet moeten streamers met een omzet boven € 10 miljoen 5% van hun in Nederland gegenereerde omzet investeren in Nederlands cultureel AV-aanbod. Daarvan moet minimaal 2,5% bestaan uit films, series en documentaires.

Verbeeldings- en ontwerpkracht

Het potentieel van verbeeldingskracht en ontwerpend denken en handelen wordt nog te weinig gebruikt voor de grote maatschappelijke opgaven. Op kleine schaal zijn er wel veel goede voorbeelden van vernieuwende effectieve aanpakken. Denk aan thema's als woningnood tot klimaatverandering.

Naar aanleiding hiervan is het programma De Publieke Ontwerppraktijk (PONT) ontwikkeld. Tot 2026 vormt PONT een brug tussen de publieke sector en de ontwerpsector. Beide kunnen beter in positie gebracht worden om antwoorden te formuleren op complexe maatschappelijke vraagstukken. Samen met creatieve professionals en organisaties in de brede ontwerpsector kunnen nieuwe vergezichten en concrete oplossingsrichtingen voor maatschappelijke uitdagingen worden ontwikkeld. OCW speelt een rol als verbinder naar andere departementen, gemeenten, provincies en overige organisaties.

Nationaal groeifonds

Het ministerie start rond januari 2025 met het project *Creative Industries Immersive Impact Coalition* (CIIIC).
Dit project moet de creatieve industrie en contentmakers in staat stellen om de potentiële groei van content voor *immersive experiences* in Nederland te realiseren. Immersive experiences worden gezien als een van de motoren achter de derde grote digitale transitie, die een grote weerslag zal hebben op ons dagelijks leven, werken, leren en recreëren. Het Nationaal Groeifonds investeert maximaal € 200 miljoen in het project, waarvan € 102 miljoen definitief is toegekend voor de eerste jaren en € 97,7 miljoen nog voorwaardelijk is toegekend.

Openbare bibliotheken

In 2022 waren er 137 bibliotheekorganisaties, met circa 1.200 vestigingen en 3,4 miljoen leden, waarvan 2,2 miljoen jeugdleden en 1,2 miljoen volwassen leden.

In de *Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen* (Wsob) staan de taken van bibliotheken en de verantwoordelijkheden van de overheidslagen. De lokale fysieke bibliotheek is een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Gemeenten bekostigen ze met eigen geld. Het Rijk bekostigt de taken voor het stelsel via de Koninklijke Bibliotheek (KB). De taken zijn:

- de landelijke digitale bibliotheek;
- voorzieningen voor personen met een leeshandicap;
- ondersteuning van het netwerk van lokale openbare bibliotheken.

De provincies zijn verantwoordelijk voor de ondersteuning van de lokale bibliotheken.

Belangrijkste sturingsinstrumenten
Het belangrijkste sturingsinstrument is de Wsob. De wet werkt goed. De bibliotheken hebben hun maatschappelijke taken verbreed, maar het aantal fysieke vestigingen is over een langere periode afgenomen. Daardoor is de bibliotheek niet voor iedereen beschikbaar.

Op grond van het coalitieakkoord van 2021 wordt het bibliotheeknetwerk in de periode 2023-2025 gerepareerd en versterkt. De bibliotheek kan terugkomen of worden verbeterd, waar dat het hardste nodig is. Daarvoor is er een uitkering voor gemeenten. Aan de Wsob wordt een zorgplicht voor gemeenten toegevoegd om de bibliotheken als essentiële maatschappelijke voorziening voor de langere termijn beschikbaar en bereikbaar te houden. Voor deze versterking van het bibliotheeknetwerk is structureel € 54 miljoen beschikbaar.

De wijziging van de Wsob zal in 2026 ingaan. Onderdeel van de wijziging is een auteursrechtelijke vergoeding voor het uitlenen van boeken via schoolbibliotheken.
In een bibliotheekconvenant hebben de bibliotheken en de overheden inhoudelijke hoofdthema's bepaald.
De hoofdthema's zijn:
- de geletterde samenleving
- digitale participatie
- leven lang ontwikkelen

Naast het budget uit het onderzoeks- en wetenschapsbeleid draagt OCW vanuit Cultuur en Media per jaar € 55 miljoen bij aan de KB voor de openbare bibliotheken. De gemeenten dragen per jaar € 500 miljoen bij aan lokale bibliotheken. Provincies bekostigen het leenverkeer tussen bibliotheken. In 2018 hebben alle betrokken partijen afspraken gemaakt over het uitlenen van e-books.

Belangrijkste betrokken partijen:
- Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB)
- Koninklijke Bibliotheek (KB)
- VNG
- IPO
- Uitgevers

Leesbevordering en letteren

Het ministerie van OCW stimuleert leesplezier en leesvaardigheid. Dat is een belangrijke opgave, blijkt uit veel onderzoeken. Vanuit het *masterplan basisvaardigheden* is in totaal € 73,9 miljoen beschikbaar voor de schooljaren 2023-2024 tot en met 2025-2026, voor de samenwerking tussen bibliotheken en scholen, via de *Bibliotheek op school* en *BoekStart* in de kinderopvang. De letterensector draagt bij aan leesbevordering met inspirerend literair aanbod, evenementen, campagnes, onderzoek en kennis.

Voor de boekenmarkt heeft de rijksoverheid wetgeving (vaste boekenprijs, auteursrecht, laag btw-tarief) en subsidies, vooral via het Nederlands Letterenfonds. De *Wet op de vaste boekenprijs* bevordert een breed en divers aanbod van boeken in het Nederlands en in het Fries, die via geografisch gespreide boekhandels het publiek bereiken. Het Commissariaat voor de Media houdt toezicht op de naleving. Het is gebruikelijk dat OCW de wet om de 4 jaar evalueert. De evaluatie vindt in 2024 plaats. Sinds 1 januari 2020 geldt voor boeken, e-books, kranten, tijdschriften en digitale varianten ervan een btw-tarief van 9%. Voorheen bestonden er 2 btw-tarieven: 6% voor fysieke publicaties en 21% voor digitale.

Het Nederlands Letterenfonds draagt bij aan een belezen, intelligente en creatieve samenleving, waarin de rol van de letteren, schrijvers en vertalers wordt erkend en gewaardeerd. Dat doet het Letterenfonds voor het Nederlands en het Fries, evenals voor het Papiaments en de Nederlandse Gebarentaal (NGt).

Belangrijkste betrokken partijen:
- Nederlands Letterenfonds
- Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten
- Literatuurmuseum (inclusief Kinderboekenmuseum)
- Stichting Lezen
- Schrijverscentrale
- De Schoolschrijver
- International Literature Festival Utrecht (ILFU)
- Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (koepel van uitgevers en boekverkopers)
- Groep Algemene Uitgevers
- Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB)

Overheidsinformatie en archiefinstellingen

OCW is verantwoordelijk voor de *Archiefwet*. De wet geeft de algemene regels voor goed informatiebeheer bij alle 1.600 overheidsorganisaties van Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en publiekrechtelijke organisaties. Goed informatiebeheer is een randvoorwaarde voor betrouwbare uitvoering en democratische controle. De Archiefwet is daarvoor een van de belangrijkste funderende wetten.

Voor OCW is overheidsinformatie daarnaast belangrijk als bron voor burgers, journalistiek, wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijk erfgoed. Archiefdiensten beheren historische archiefcollecties die maatschappelijk en wetenschappelijk zeer waardevol zijn.

Belangrijkste sturingsinstrumenten
De belangrijkste sturingsinstrumenten zijn de *Archiefwet*, het *Archiefbesluit* en de *Archiefregeling*. De Archiefwet heeft raakvlakken met de *Wet open overheid* (Woo) de *Algemene verordening gegevensbescherming* (AVG) en de Wet hergebruik overheidsinformatie. Voor de BES-eilanden is OCW het verantwoordelijke ministerie voor de *Archiefwet-BES*.

OCW heeft een aantal taken in de Woo voor het *Meerjarenplan Openbaarheid en Informatiehuishouding 2024-2025* en voor benoemingen van het Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding.

In 2024 wordt € 56,6 miljoen beschikbaar gesteld aan het Nationaal Archief en € 33,6 miljoen voor archieven, inclusief de Regionale Historische Centra.

Belangrijkste betrokken partijen:
- de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed
- de algemene rijksarchivaris
- het Nationaal Archief
- ministerie van BZK /CIO Rijk
- ministerie van BZK/ CZW
- Regionale Historische Centra
- VNG
- IPO
- Unie van Waterschappen
- Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland (KVAN).
- Universiteit van Amsterdam (archiefopleidingen)
- Hogeschool van Amsterdam (archiefopleidingen)
- Programma Open Overheid (gecoördineerd door BZK)
- Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding (ACOI)
- Regeringscommissaris Informatiehuishouding
- OCW Open
- diverse interdepartementale afstemmingsgremia

Modernisering archiefwetgeving
De Archiefwet stamt uit 1995 en houdt nauwelijks rekening met digitaal informatiebeheer. Daarom wordt ze gemoderniseerd. Het ontwerp ligt al in de Tweede Kamer. De behandeling zal waarschijnlijk in kwartaal 2 of 3 van 2024 voortgezet worden. OCW moderniseert ook de lagere regelgeving: het Archiefbesluit, de Archiefregeling en het *Statuut van het Nationaal Archief*. De bedoeling is dat het hele pakket in werking treedt op 1 januari 2026.

De modernisering van de archiefwetgeving is dringend noodzakelijk, omdat het digitale informatiebeheer door overheidsorganisaties decennia lang verwaarloosd wordt. Dit bleek onder andere bij de toeslagenaffaire en opnieuw bij de implementatie van de *Wet open overheid*.

Daarom is na inwerkingtreding van de nieuwe Archiefwet een meerjarig implementatieprogramma nodig en wordt de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed versterkt. Belangrijk is ook de modernisering van het archiefonderwijs.

Programma Open Overheid
Naar aanleiding van de Parlementaire ondervragingscommissie kinderopvangtoeslag (POK) heeft het kabinet-Rutte III toegezegd de openbaarheid en informatiehuishouding bij het Rijk te versterken. Dit krijgt vorm via het *Programma open overheid*, dat wordt gecoördineerd door het ministerie van BZK. OCW draagt op verschillende manieren bij aan dit programma.

Regionale Historische Centra (RHC)
De Tweede Kamer is geïnformeerd over het voornemen om, als de gemoderniseerde Archiefwet in werking treedt, uit de gemeenschappelijke regelingen voor de RHC's te treden. De RHC's beheren de archieven in de provinciale hoofdsteden van diverse overheden. Na het uittreden wordt de samenwerking tussen OCW en de RHC's voortgezet. De RHC's blijven het beheer van papieren en gedigitaliseerde rijkscollecties uitvoeren. Het Rijk zal bekostiging verstrekken voor deze taak. Betrokkenheid, inhoudelijke afstemming en financiering door het Rijk worden hiermee voortgezet.

Koloniale archieven, oorlogsarchieven en Caribische gebied
Speciale aandacht gaat uit naar deze archieven vanwege hun grote maatschappelijk en historische belang. Digitalisering van historische bronnen speelt hierbij een belangrijke rol.

In 2024 brengt de Raad voor Cultuur advies uit over omgang met koloniale archieven. In 2025 wordt het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging openbaar, het grootste en meest opgevraagde oorlogsarchief uit de collectie van het Nationaal Archief. Caribisch Nederland en de landen in het Caribisch gebied moeten hun basisinfrastructuur voor digitalisering en archivering op orde krijgen, zodat het Caribisch gebied op gelijkwaardige wijze kan meedraaien met het nationale beleid.

Digitale transformatie

Digitalisering biedt kansen voor grotere toegankelijkheid en publieksbereik, voor nieuwe vormen van creatie en presentatie, en voor behoud, beheer en gebruik van digitaal erfgoed. Om de kansen van digitalisering te benutten, is het van belang dat de sector zoveel mogelijk samen stappen zet. OCW ondersteunt de sector bij de digitale transformatie door gezamenlijke kennis te stimuleren en door te investeren in infrastructuur en innovatie.

Belangrijkste sturingsinstrumenten en betrokken partijen
Het digitale transformatiebeleid krijgt vorm door projectsubsidies en via de culturele basisinfrastructuur. DEN, kennisinstituut cultuur & digitalisering, is een belangrijke aanjager van digitale transformatie. Andere instrumenten zijn Cultuurloket DigitALL en een scholingsregeling voor vaardigheden en deskundigheid van organisaties.

De *Nationale Strategie Digitaal Erfgoed* heeft als doel de houdbaarheid, bruikbaarheid en zichtbaarheid van digitale collecties te vergroten. Het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) voert de strategie uit en krijgt daarvoor subsidie van OCW. De *Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur* (DERA) is een belangrijk kader voor de uitvoering van de nationale strategie. De DERA is van OCW en wordt ook beheerd door OCW. Betrokken partijen binnen de basisinfrastructuur zijn Podiumkunst.net en Netwerk Archieven Design en Digitale cultuur (NADD).



Auteursrecht

Actoren en samenwerking
Op het vlak van het auteursrecht werkt OCW samen met de ministeries van JenV en EZK. Binnen deze samenwerking is JenV eerstverantwoordelijk voor wetgeving, OCW beleidsverantwoordelijk en nauw betrokken bij de betreffende wetgeving. EZK wordt waar nodig betrokken.

Wetsvoorstel Wet versterking auteurscontractenrecht
OCW heeft een bijzondere verantwoordelijkheid voor de Wet versterking auteurscontractenrecht. Het wetsvoorstel, dat een aanscherping van de *Wet auteurscontractenrecht* is, moet de creatieve prestaties van makers en uitvoerend kunstenaars beter beschermen. Het versterkt de onderhandelingspositie van makers en uitvoerende kunstenaars (schrijvers, fotografen, componisten, muzikanten en acteurs) ten opzichte van exploitanten (producenten, omroepen en uitgevers).

Video on demand (VOD)
Filmmakers en uitvoerend kunstenaars zijn in onderhandeling over het maken van collectieve contractuele afspraken met filmproducenten en exploitanten over een passende vergoeding voor video on demand. De eerlijke vergoeding moet in verhouding staan tot hoe vaak een filmwerk wordt gestreamd. De afspraken worden door de minister voor Rechtsbescherming en de bewindspersoon voor cultuur met wetgeving en beleid ondersteund.

Platform Arbeidsmarkt Culturele en Creatieve Toekomst (Platform ACCT)
Platform ACCT is een netwerkorganisatie voor het versterken van de arbeidsmarkt van de culturele en creatieve sector en het verbeteren van de (inkomens) positie van werkenden. Naar voorbeeld van het programma fairPACCT, dat betere arbeidsvoorwaarden en collectieve afspraken via 'ketentafels' stimuleert, worden ook via Platform ACCT auteursrechttafels opgezet. De uitvoering en begeleiding van de auteursrechttafels zal worden gedaan door de Federatie Auteursrechtbelangen.

Hierbij moet worden aangetekend dat de subsidiëring van Platform ACCT tot eind 2024 loopt en dat momenteel gekeken of en hoe het platform kan worden voortgezet. Daarvoor is een subsidiegrondslag opgenomen in de Regeling op het specifiek *cultuurbeleid*, gericht op het verbeteren van de arbeidsmarkt in de sector.

Internationaal Beleid

De directie Internationaal Beleid (IB) coördineert de internationale inzet en (beleids)activiteiten van het ministerie van OCW, in nauwe samenwerking met de beleidsdirecties en andere departementen. Zo wordt de inzet op de beleidsterreinen van OCW verrijkt en versterkt door internationale samenwerking en het leren van *best practices* in andere lidstaten.
De medewerkers van de directie vertegenwoordigen OCW bij internationale, Europese en rijksbrede vergaderingen en adviseren de ambtelijke en politieke top van het departement op internationaal terrein. De internationale verantwoordelijkheden van OCW volgen uit internationale afspraken en de beleidsinhoudelijke agenda van het kabinet. Activiteiten worden afgestemd met het ministerie van Buitenlandse Zaken, andere departementen, de ambassades, Permanente Vertegenwoordigingen en consulaten-generaal.

De directie Internationaal Beleid bestaat uit de afdelingen Mondiaal/Caribisch Gebied en Europa.

Verantwoordelijkheden

Europese Unie
Prioritaire EU-thema's uit de *Strategische Agenda* van de Europese Raad en het programma van de Commissie-Von der Leyen (2019-2024) zijn klimaatverandering, de digitale transitie, de *Recovery* and *Resilience Facility* (RRF), digitaliseringsbeleid, de sociale pijler van de EU en de Conferentie over de toekomst van Europa.

De directie Internationaal Beleid coördineert de OCW-brede voorbereidingen en beïnvloeding van de agenda voor de nieuwe zittingsperiode van de Europese Commissie 2024-2029, en de nieuwe Strategische Agenda van de Europese Raad. Het nieuwe werkprogramma van de Commissie en de Strategische Agenda volgen na de Europese Verkiezingen in juni 2024.

Thema's in de EU op OCW-terrein zijn samenwerking op onderwijs- en wetenschappelijk gebied, zoals de realisering van de Europese Onderwijsruimte in 2025 en de Europese Onderzoeksruimte, uitwerking en uitvoering van de nieuwe programma's voor gebalanceerde leermobiliteit (*Erasmus+*), onderzoekssamenwerking (*HorizonEurope*) en kennisveiligheid. Daarnaast wordt gewerkt aan culturele samenwerking (het programma *Creative Europe*) en wetgevingsdossiers met gevolgen voor onderwijs en wetenschap (AI-verordening), mediabeleid (*Digital Services Act* en *European Media Freedom Act*) en voor emancipatie (*Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld*).

OCW stelt in de EU de volgende prioriteiten, waarbij IB als coördinerende directie nauw samenwerkt met de beleidsdirecties:
- digitalisering;
- mobiliteit en erkenning diploma's funderend onderwijs;
- kennisveiligheid;
- gebalanceerde studentenstroom;
- een robuust EU-kaderprogramma voor onderzoek (Horizon Europe);
- vaardigheden groene en digitale transitie;
- gendergelijkheid, seksuele reproductieve gezondheid en rechten, gelijke rechten van lhbtiq+ personen;
- mediavrijheid en -pluralisme;
- digitalisering culturele en creatieve sectoren;
- erfgoed (ook digitalisering), creatieve sectoren en ruimtelijk beleid;
- *New European Bauhaus*.

Bovendien wordt er OCW-breed ingezet op digitalisering, de klimaattransitie, het beschermen en bevorderen van fundamentele waarden en de herziening van het Meerjarig Financieel Kader van de EU.

Tot slot biedt de EU een platform voor het uitwisselen van goede voorbeelden van verschillende landen op uiteenlopende beleidsterreinen. Met die goede voorbeelden uit het buitenland kan de Nederlandse beleidsvorming versterkt en verrijkt worden.

De bewindspersonen van OCW nemen deel aan de volgende bijeenkomsten:
- Raad Onderwijs, Jeugdzaken, Cultuur en Sport (OJCS), samen met bewindspersonen van het ministerie van VWS, ongeveer 3 keer per jaar. Onderwijs en cultuur en media zijn gescheiden sessies.
- Raad voor Concurrentievermogen (RvC), met bewindspersonen van het ministerie van EZK. Hier worden onderzoek en innovatie besproken.
- Incidenteel wordt het ministerie van OCW uitgenodigd voor de Raad voor Werkgelegenheid, Sociaal Beleid, Volksgezondheid en Consumentenzaken (EPSCO). Dit gebeurt wanneer er onderwerpen op de agenda staan rond emancipatiebeleid of beroepsonderwijs.
- Het ministerie van OCW coördineert daarnaast de Nederlandse inzet voor gendergelijkheid, seksuele en reproductieve gezondheid, en rechten en gelijke rechten voor lhbtiq+ personen in de EU.

UNESCO
Unesco, de VN-organisatie met het mandaat voor onderwijs, wetenschap, cultuur, communicatie en informatie, is voor OCW de belangrijkste VN-organisatie, aangezien ze werkt op alle beleidsterreinen van OCW. De minister van OCW is coördinerend bewindspersoon en verantwoordelijk voor de Nederlandse inzet binnen Unesco.

Unesco moet het begrip tussen verschillende culturen en vrije uitwisseling van gedachten stimuleren door internationale samenwerking te bevorderen. Eén keer per twee jaar nemen de lidstaten besluiten over het programma en budget tijdens de algemene conferentie. De eerstvolgende vindt plaats in november 2025. Tot die tijd zet Nederland zich in voor de veiligheid van wetenschappers, de kandidatuur van het Koninkrijk voor het Werelderfgoedcomité, de onderwijskwaliteit wereldwijd, de positie van *Small Island Developing States* (SIDS) en de bescherming van fundamentele waarden en vrijheden. Dit doen we met de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de Unesco in Parijs, het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Nederlandse Unesco Commissie, die gevraagd en ongevraagd adviseert over de Nederlandse inzet.

Sustainable Development Goals (SDGs)
In 2015 zijn in VN-verband afspraken gemaakt over de *Sustainable Development Goals*, die in 2030 wereldwijd gehaald moeten zijn. De doelen geven een realistisch beeld van wat nodig is voor een duurzame, rechtvaardige, inclusieve en vreedzame samenleving.

OCW staat aan de lat voor het bereiken van SDG4 (kwaliteitsonderwijs en een leven lang ontwikkelen voor iedereen) en SDG5 (emancipatie en gendergelijkheid). Ook is een aantal SDG-subdoelen voor cultuur, erfgoed, wetenschap, persvrijheid relevant voor de beleidsinzet van OCW. De SDGs worden als richtinggevend kader meegenomen in de beleidsvorming bij OCW.

Overige multilaterale organisaties en samenwerkingsverbanden als G20, *Asia-Europe Meeting* en ASEM worden benut om de internationale doelstellingen van OCW verder te brengen.

Emancipatie
OCW zet zich in nauwe afstemming met BZ in voor de uitvoering van het feministisch buitenlandbeleid in alle internationale optredens van OCW. De minister van OCW is daarnaast coördinerend minister voor het *VN-verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen* (CEDAW). De minister neemt deel aan de jaarlijkse sessies van de *VN-Commission on the Status of Women* (CSW) in New York.

Raad van Europa
De Raad van Europa is de multilaterale organisatie die zich richt op mensenrechten, rechtsstaat en democratie en is hoeder van het Europees Verdrag, het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Europees Sociaal Handvest. Nederland hecht aan het belang van de Raad van Europa voor het beschermen van de Europese waarden.

De activiteiten van de Raad van Europa raken aan veel OCW-beleidsterreinen en OCW neemt mede daarom actief deel aan de initiatieven op zijn beleidsterreinen. De Raad werkt aan kennisuitwisseling en normstelling op onderwijs, media, cultuur, cultureel erfgoed, landschap en emancipatie. De eerste conferentie van onderwijsministers vond plaats in Den Haag in 1959, en in het verleden werd jaarlijks of tweejaarlijks bijeengekomen. De frequentie is de afgelopen jaren verminderd tot eens in de drie à zes jaar. De laatste conferentie van onderwijsministers vond plaats in juni 2023.

De Taalunie
De Taalunie is een internationale verdragsorganisatie in Den Haag. De Taalunie ontwikkelt en stimuleert beleid voor het Nederlands in Nederland, Vlaanderen en Suriname en ondersteunt het Nederlands in de wereld.

Eén Nederlandse bewindspersoon voor onderwijs en één voor cultuur hebben met hun Vlaamse counterparts zitting in het Comité van Ministers van de Taalunie, dat 2 keer per jaar samenkomt.

Bilaterale samenwerking
De bewindspersonen van OCW stimuleren internationale samenwerking door relaties aan te halen, overeenkomsten te sluiten, het voortouw te nemen in onderwijsmissies of deel te nemen aan handelsmissies, regeringsconsultaties, staatsbezoeken of internationale evenementen.
In bepaalde gevallen kan bilaterale samenwerking ook benut worden voor het vergroten van de Nederlandse invloed in multilateraal verband, zoals bij de G20 of in EU-verband. Binnen Europa ligt de focus op buurlanden Duitsland, Frankrijk en België/Vlaanderen en het VK. Buiten Europa ligt de nadruk op de samenwerking met de Brazilië, China, India, Indonesië, Japan, de Verenigde Staten, Zuid-Afrika en Suriname.

Voor cultuur focust Nederland binnen het *Beleidskader internationaal cultuurbeleid* (ICB) op samenwerking met 23 landen en op thema's als internationale erfgoed-samenwerking, Europa en de sustainable development goals. De ministeries van BZ en OCW zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het ICB. Daarnaast is vanwege de coördinerende rol van OCW bij het Herdenkingsjaar het thema slavernijverleden een belangrijk aandachtsgebied in de relatie met verschillende landen, vooral die waar koloniale banden mee zijn.

Voor hoger onderwijs en wetenschap is de *Internationale Kennis- en Talentstrategie* (IKT) de leidraad. De IKT wordt verder ontwikkeld, met nu ook meer aandacht voor het mbo. In het kader van de strategie is OCW in 2021 begonnen met het uitzenden van onderwijs- en wetenschapsattachés (OWA's) naar focuslanden. De strategie richt zich op sterkere positionering van Nederlands onderwijs en Nederlandse wetenschap in het buitenland, en het bijdragen aan oplossingen voor mondiale uitdagingen.

Naast het netwerk van OWA's kent de IKT meer instrumenten, waaronder kennismissies. In 2022 en 2023 reisden 20 Nederlandse kennisinstellingen onder leiding van de minister van OCW naar Indonesië en Zuid-Afrika. Ze deden dat om bestaande samenwerkingen te bestendigen, nieuwe samenwerkingsverbanden te stimuleren en de zichtbaarheid en kansen voor het Nederlandse veld te vergroten.

Binnen de internationale samenwerking op onderwijs en wetenschap zijn belangrijke thema's studenten- en stafmobiliteit, kennisveiligheid, erkennen en waarderen, talentontwikkeling, aansluiting op de arbeidsmarkt, academische vrijheid, *open science*, vrouwen in de wetenschap en *future skills*. Met sommige landen wordt gewerkt binnen de kaders van een *Memorandum of Understanding* (MoU) of verdrag. De samenwerking met Suriname krijgt vorm aan de hand van een onderwijsagenda.

De OWA's, en andere naar het buitenland uitgezonden OCW'ers, zijn gekoppeld aan de directie Internationaal Beleid, waarbij het de rol van de directie is om hen beleidsmatig bij het departement aan te sluiten.

Internationalisering in het onderwijs
Internationalisering in het onderwijs betreft zaken als mobiliteit van leerlingen, studenten, docenten, kennis van moderne vreemde talen, wereldburgerschap, *international classrooms*, virtuele internationale samenwerking en de verengelsing van het onderwijs.

OCW heeft de afgelopen jaren veel gewerkt aan versterking van internationalisering in het onderwijs, vooral via Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationalisering in onderwijs. Het Nationaal Agentschap Erasmus+, verantwoordelijk voor de uitvoering en beheer van *Erasmus+* in Nederland, valt onder Nuffic. OCW zet zich in EU-verband in voor meer balans in de mobiliteit van studenten in het hoger onderwijs.

OCW stimuleert gebalanceerde mobiliteit door optimaal gebruik te maken van het Europese financieringsprogramma Erasmus+ en door de erkenning en waardering van diploma's soepel te laten verlopen. In toenemende mate spelen ook digitale oplossingen een rol bij de erkenning van studieresultaten en bij de veilige uitwisselen van studentengegevens.

Er is steeds meer oog voor de balans tussen de kansen en de risico's van mobiliteit, zoals ongewenste kennisoverdracht.

Horizontale IB-dossiers
Digitalisering wordt een steeds grotere opgave. Ontwikkelingen in het digitale domein (zoals generatieve AI) zijn vaak niet aan een nationale context gebonden en maken een internationaal georiënteerde aanpak nodig. Door kennisuitwisseling en Europese financiering kunnen sneller stappen worden gezet in het ontwikkelen van publieke alternatieven voor de producten van de dominante big tech-aanbieders en om de privacy van leerlingen te beschermen. Daarnaast biedt het kansen voor het stimuleren van innovatieve (leer)middelen om docenten te ontlasten, en om leerlingen en studenten voor te bereiden op een steeds digitalere wereld. Kennisveiligheid is een horizontale prioriteit voor IB waarbij we, in samenwerking met de beleidsdirecties, werken met een specifieke inzet in de EU en breder internationaal. We trekken hierbij proactief op met belangrijke internationale partners en via multilaterale gremia om te werken aan o.a. een gelijk speelveld, een gedeeld beeld van kansen en risico's van internationale samenwerking in hoger onderwijs en wetenschap, en om te leren van elkaar.

Caribisch deel van het Koninkrijk
Sinds 10 oktober 2010 zijn Bonaire, Sint Eustatius en Saba (samen Caribisch Nederland) openbare lichamen die als "bijzondere gemeenten" functioneren binnen Nederland. De bewindspersonen van OCW zijn verantwoordelijk voor het beleid op alle OCW-terreinen, waarbij de meeste aandacht tot nog toe is uitgegaan naar het onderwijs.

Het onderwijs in Caribisch Nederland is onderdeel van het Nederlandse onderwijsstelsel, maar met afwijkende wet- en regelgeving. Gelet op de kwetsbare kwaliteit van het onderwijs op en de bijzondere positie van de eilanden, wordt eens in de 4 jaar met de eilanden een onderwijsagenda afgesproken, gericht op duurzame kwaliteitsverbetering. De derde onderwijsagenda is recent ondertekend en loopt tot 2027. Daarnaast wordt met de eilanden intensief samengewerkt aan de onderwijshuisvesting, op basis van een gezamenlijke wettelijk verantwoordelijkheid. Onder meer wordt geïnvesteerd in de vervanging van oude schoolgebouwen.

De culturele samenwerking met de eilanden is de afgelopen jaren geïntensiveerd. Ook op cultureel terrein is in 2022 een convenant afgesloten met de drie openbare lichamen. Momenteel wordt gewerkt aan de uitwerking van het convenant in drie cultuuragenda's, voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het ministerie van OCW zet zich daarnaast in voor het bevorderen van emancipatie en wetenschappelijk onderzoek. Dat gebeurt in Den Haag, maar ook in de OCW-kantoren op Bonaire en Sint Eustatius.

OCW werkt samen met de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Jaarlijks is er een ministerieel Vierlandenoverleg. Het voorzitterschap rouleert en in 2024 is Aruba voorzitter. In het overleg wordt de voortgang besproken van werkgroepen voor onderwijs en cultuur, die de besluiten van de ministers uitvoeren. Onder verantwoordelijkheid van BZK zijn met de landen afzonderlijke afspraken gemaakt, in 'landspakketten'. Die zijn flankerend aan de door Nederland verleende coronasteun. In de landspakketten staan ook afspraken om het onderwijs te hervormen. De onderwijsinspecties van de landen hebben, met de inspectie van Nederland, een doorlichting uitgevoerd van het onderwijs in elk van de landen. De landen werken samen met Nederland aan het oppakken van de aanbevelingen uit de doorlichting.

Betrokken partijen:
Europese Commissie, Europees Parlement, EU Raadsvoorzitterschappen, Unesco, Permanente Vertegenwoordiging bij Unesco, Nederlandse Unesco Commissie, Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), Raad van Europa, De Taalunie, Nuffic (inclusief het Nationaal Agentschap Erasmus+), Asia-Europe Meeting ASEM, Universiteiten van Nederland (UNL), Vereniging Hogescholen (VH), MBORaad, PO-raad, VO-raad, DUO, digitaliseringsorganisaties (SURF, Kennisnet, MBO digitaal), Fondsen voor Cultuur, BeNeLux-secretariaat, VNO-NCW, grensregio's (gemeenten, provincies, Euregio's), grote steden (vestigingsklimaat), Neth-ER (belangenbehartiging onderwijs- en kennisorganisaties in Brussel), SBB, CINOP, NWO, KNAW, Nederlandse ambassades, Permanente Vertegenwoordigingen bij multilaterale organisaties, consulaten-generaal en ambassades van prioritaire landen in Nederland, Rijksdienst Caribisch Nederland, openbare lichamen.



STAFDIENSTEN

Financieel Economische Zaken

Taken

De directie Financieel Economische Zaken (FEZ) is verantwoordelijk voor de voorbereiding, uitvoering en verantwoording van de begroting. FEZ zorgt voor een ordelijk en departementaal afgewogen begrotingsproces, waarbij de begrotingsregels een gelijk speelveld en een integrale afweging garanderen. Extern behartigt FEZ de budgettaire belangen van het ministerie van OCW bij andere departementen, vooral bij het ministerie van Financiën.

Daarnaast is de directie verantwoordelijk voor de planning- en controlcyclus van het ministerie van OCW. Met haar financiële expertise ondersteunt FEZ bij beleid en bedrijfsvoering. FEZ beoordeelt beleidsvoornemens en adviseert de ambtelijke leiding en de bewindspersonen over doelmatigheid, doeltreffendheid, rechtmatigheid, budgettaire inpasbaarheid, bekostigings- en financierings-systematiek, financieel beheer, financiële informatie-voorziening en beleidsvorming.

De directie is verder verantwoordelijk voor de beleids-ontwikkeling voor arbeidszaken, de eigenaarsadvisering van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), het Nationaal Archief (NA) en de zelfstandige bestuursorganen (zbo's).[22]

Afdelingen

De directie heeft de volgende 4 afdelingen:

1. DG-control (DGc) ondersteunt en adviseert DG's over budgettaire processen en vraagstukken.
2. Begroting en Concern (B&C) is verantwoordelijk voor alle besluitvorming en advisering binnen de departementale en de rijksbrede begrotingscyclus, *control* op de apparaatskosten, eigenaarsadvisering van DUO, het NA en de zbo's, en jaarverslaggeving van instellingen.
3. Kaderstelling Informatievoorziening & Uitvoering (KI&U) stelt kaders voor de financiële processen en houdt toezicht op het functioneren van het financiële stelsel. Is verantwoordelijk voor de begrotingsadministratie en het departementale jaarverslag.
4. Arbeidszaken: voor sectoroverstijgende thema's en stelseltaken op het gebied van arbeidsvoorwaarden en sociale zekerheid, beloningsvraagstukken, pensioenen, arbeidsverhoudingen, arbeids-omstandigheden en arbeidsmarkt voor de OCW-sectoren (zie verderop Arbeidszaken).

FEZ werkt nauw samen met de financiële afdelingen van de beleidsdirecties, die primair verantwoordelijk zijn voor de uitwerking en uitvoering van financiële vraagstukken.

22 In bijlage 1 is er een overzicht van de zbo's opgenomen.

Verantwoordelijkheid bewindspersoon

De bewindspersonen van OCW zijn verantwoordelijk voor de begrotingen van het ministerie en voor een rechtmatig, ordelijk en controleerbaar financieel beheer. Ze zijn ook stelselverantwoordelijk voor de arbeidsvoorwaarden in de OCW-sectoren.

Belangrijkste instrumenten

Volgens de *Comptabiliteitswet* moet elk ministerie een directeur FEZ hebben. In de wet en het *besluit FEZ* staat ook wat de taken en bevoegdheden van de directeur zijn. FEZ moet onder andere advies geven op alle besluiten met financiële gevolgen en toezicht houden op de begrotingsuitvoering bij de directies. De directeur kan volgens de wet – na overleg met de secretaris-generaal (sg) – de minister van Financiën rechtstreeks informeren. Ook moet de directeur deelnemen aan het interdepartementale overleg over financieel-economische aangelegenheden, relevante departementale overleggen met de vakminister of -staatssecretaris en overleggen met de sg en directeuren-generaal (dg's) van het ministerie (bewindsliedenstaven, voorbesprekingen voor de ministerraad, de bestuursraad etc.).

FEZ werkt ook meer informeel, met een departements-breed netwerk, transparante besluitvorming en de open uitwisseling van informatie en overleg.

Arbeidszaken

De beleidsafdeling Arbeidszaken (AZ) werkt voor het hele departement, meestal voor sectoroverstijgende onderwerpen. AZ heeft een breed netwerk en heeft contact met kabinetssectoren en de onderwijssectoren. De afdeling adviseert en ontwikkelt beleid over de volgende zaken:

- Stelselvragen over vorming en sturing van arbeidsvoorwaarden.
- Pensioenbeleid, waaronder de invoering van de Wet toekomst pensioenen (WTP) in de OCW-sectoren.
- Arbeidsmarktbeleid: Wetsvoorstel strategisch personeelsbeleid, banenafspraak, tijdelijke contracten en zzp, arbeidsmarkttoelage en stagevergoedingen.
- Meer uren werken bevorderen: focus op 'meerurenbonus'-vormen, inzicht marginale druk en begeleiding van de kopgroep primair onderwijs.
- Sociale zekerheid: Participatiefonds, WW-cijfers, bovenwettelijke WW-regelingen en het postcovidbeleid.
- Advisering over jaarlijkse arbeidsvoorwaardenruimte (kabinetsbijdrage in de arbeidskostenontwikkeling).
- Arbeidsvoorwaarden en de beloning van leraren, duidelijkheid daarover, en de verhouding van de arbeidsvoorwaarden(ontwikkeling) tot de arbeidsmarkt.
- Arbeidsvoorwaarden van het onderwijs in Caribisch Nederland.
- Het overlegstelsel en verbetering van beloning in de kunstensector.
- Topinkomensbeleid, met de monitoring van topinkomens in de OCW-sectoren, handhaving en evaluatie van de Wet normering topinkomens (WNT).

Betrokken partijen:

- Alle directies en uitvoerende diensten van OCW
- Ministerie van Financiën (vooral DG Rijksbegroting)
- Ministerie van BZK
- Ministerie van SZW
- Ministerie van VWS
- Auditdienst Rijk
- Algemene Rekenkamer

Wetgeving en Juridische Zaken

Taken

Wetgeving en Juridische Zaken (WJZ) is verantwoordelijk voor de wetgeving en juridische zaken op het hele OCW-terrein. Het wetgevingsprogramma omvat zo'n 125 projecten.

De directie heeft de volgende taken:

- Met de beleidsdirecties zorgen voor de totstandkoming van wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen van het ministerie van OCW. De bewaking van de kwaliteit van wet- en regelgeving. Zorgen voor de goede toepassing van de formele stappen in het wetgevingsproces en voor de toepassing van de aanwijzingen voor de regelgeving.
- WJZ adviseert in spoedeisende gevallen over mogelijkheden om het wetgevingsproces te versnellen. WJZ beheert het planningssysteem voor de departementale wetgeving (behalve ministeriële regelingen).
- WJZ advisering van de ambtelijke en politieke leiding over deregulering en vereenvoudiging van regelgeving, bestuurlijk-juridische en staatsrechtelijke zaken, juridische advisering voor onderraden en ministerraden, de aansprakelijkheid voor convenanten, contracten, juridische aspecten van internationale afspraken en – met beleidsdirecties, inspectie en DUO – de aanpak van grote incidenten en juridische procedures daarover.
- WJZ toetst ministeriële regelingen, waaronder subsidieregelingen, convenanten, beleidsregels en kleine koninklijke besluiten – voor zover niet door WJZ verzorgd - en zorgt voor doorgeleiding naar de Staatscourant.
- WJZ toetst voorgenomen OCW-beleid en regelgeving aan internationale en EU-regelgeving. WJZ toetst ook de staatssteunanalyses die bij elke subsidie moeten worden gemaakt.
- WJZ voert de regie op de afhandeling van de Woo-verzoeken van het departement en alle dienstonderdelen. WJZ is verantwoordelijk voor de implementatie van de *Wet open overheid* en adviseert over de informatieverstrekking aan de Tweede Kamer op grond van artikel 68 van de Grondwet.
- WJZ stimuleert de wetenschappelijk beoefening van het onderwijsrecht en heeft veel expertise over artikel 23 van de Grondwet.
- WJZ stimuleert de kwaliteit van het juridische handelen van het departement.

Afdelingen

WJZ bestaat uit 4 afdelingen:

1. Afdeling Primair en voortgezet onderwijs
2. Afdeling Hoger onderwijs, beroepsonderwijs en studiefinanciering
3. Afdeling Advies, Cultuur en Wetenschap
4. Stafbureau

Verantwoordelijkheden bewindspersonen

Door de in artikel 23 van de Grondwet vastgelegde vrijheid van onderwijs en de gelijke behandeling van openbaar en bijzonder onderwijs, moeten de meeste overheidsinterventies voor onderwijs wettelijk worden geregeld (de deugdelijkheidseisen). Ook het duaal bestel (de plicht van de gemeente om altijd te voorzien in openbaar onderwijs) is een belangrijk aspect van artikel 23. Uiteindelijk is het altijd de wetgever (regering en parlement) die de grenzen en de interpretatie van artikel 23 bepaalt.

In alle OCW-sectoren gelden internationale verplichtingen. Voorbeelden zijn het *Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens* (EVRM), het *Gehandicaptenverdrag*, het *Verdrag voor het Kind* en het Internationaal *Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten* (IVESC). Het IVESC is van belang voor financiële bijdragen voor onderwijs.

Ook EU-regelgeving kan invloed hebben, hoewel Brussel beperkte bevoegdheden heeft voor onderwijs. Zeker de mediawetgeving wordt sterk beïnvloed door Europa en ook bij de *Wet op de studiefinanciering* moet de Europese dimensie goed in het oog worden gehouden.

Verder gelden de volgende vereisten voor wet- en regelgeving:

- Er moet rekening worden gehouden met de procedures voor de totstandkoming van wet- en regelgeving (openbare internetconsultatie, advisering door Raad van State en behandeling in Tweede en Eerste Kamer). Daardoor duurt het gemiddeld twee jaar voordat een wet in het Staatsblad staat.
- Er moet rekening gehouden worden met principes als vrijheid van meningsuiting, gelijke behandeling in gelijke gevallen, rechtszekerheid van burgers en instellingen, een *level playing field*, bescherming van persoonsgegevens, eigendomsrecht en andere beginselen van behoorlijk bestuur.
- Er moet rekening gehouden worden met de principes van goede wetgeving: nut en noodzaak van wetgeving moet worden onderbouwd, er moet een goede reden voor een overheidsinterventie zijn, uitvoerings- en handhavingsgevolgen moeten zijn doordacht en minder vergaande alternatieven moeten zijn afgewogen.
- Sturings- en governanceprincipes moeten consistent zijn.
- Bij de inzet van subsidies moet rekening gehouden worden met staatssteunaspecten en met de afbakening ten opzichte van de inkoop van producten en diensten.

Belangrijkste instrumenten

De belangrijkste OCW-wetten zijn:

- De sectorale onderwijswetten: *Wet op het primair onderwijs* (WPO); *Wet op de expertisecentra* (WEC); *Wet op het voortgezet onderwijs* (WVO); *Wet educatie en beroepsonderwijs* (WEB); *Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek* (WHW);
- De *Wet op het onderwijstoezicht* (WOT);
- De *Leerplichtwet 1969*;
- De *Wet College voor toetsen en examens*;
- De *Wet referentieniveaus taal en rekenen*;
- De wetten voor Caribisch Nederland;
- De *Wet op de studiefinanciering*;
- De *Mediawet 2008*;
- De *Archiefwet 1995*;
- De *Erfgoedwet*;
- De *Wet op het specifiek cultuurbeleid*;
- *Wet op de archeologische monumentenzorg*;
- *Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen*;
- *Wet register onderwijsdeelnemers*.

Betrokken partijen

- Raad van State
- Onderwijsraad
- Adviescollege toetsing regeldruk (ATR)
- Bijzonder hoogleraren onderwijsrecht
- Autoriteit Persoonsgegevens



Kennis en Strategie

Taken

De directie Kennis en Strategie in oprichting is de centrale strategische adviseur van de ambtelijke en politieke top en draagt OCW-breed bij aan beleid dat toekomstbestendig, opgavegericht en *evidence informed* is. De directie adviseert gevraagd en ongevraagd de ambtelijke en politieke top en de beleidsdirecties bij beleidsvorming voor de domeinen kennis, strategie, data, informatisering, en projectmatig en programmatisch werken.

De directie maakt analyses en verkenningen, ontsluit nationaal en internationaal onderzoek, data en beleidsinformatie. De directie verbindt strategische vragen met beleidsopgaven en bevordert via de Projectenpool goed projectmatig en programmatisch werken binnen OCW. De directie werkt sectoroverstijgend, innovatief en interdisciplinair. In de KennisWijzer staat een overzicht van het aanbod van diensten.

Strategische functie en kennisgedreven beleid

De directie werkt voor heel OCW aan het versterken van het strategisch vermogen en het bevorderen van evidence-informedbeleid. Kennis agendeert vraagstukken en verbindt kennis met beleid voor een meer strategische beleidscyclus.

Kennis en Strategie in oprichting verzamelt en verspreidt inzichten over maatschappelijke ontwikkelingen en trends, en bevordert de samenhang in beleid. Ze doet dat onder andere via het OESO-account en contacten met experts bij het Centraal Planbureau (CPB), Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Onderwijsraad (OR) en Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO).

De directie werkt met inzichten uit uiteenlopende disciplines en heeft die ook zelf in huis (onderwijskunde, gedragsinzichten, bestuurskunde). Ze heeft expertise vanuit een economische invalshoek en is verantwoordelijk voor de (economische) advisering voor de onderraden en ministerraad, en voor de inbreng van OCW in interdepartementale overleggen, zoals de Centraal Economische Commissie (CEC). De directie is ook verantwoordelijk voor de coördinatie van de kennispijler van het Nationaal Groeifonds.

Coördinatie relatie beleid-toezicht

De Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed hebben regelmatig contact met de beleidsdirecties over ontwikkelingen in de betrokken sectoren. Kennis en Strategie coördineert de samenwerking tussen het beleidsdepartement en de inspecties. Ze bevordert het gesprek over sectoroverstijgende zaken, zoals de relatie tussen toezicht en beleid en de Wet op de rijksinspecties (WORI).

Meer doen met data (datagedreven beleid)

Kennis en Strategie i.o. is het centrum voor beleidsinformatie binnen OCW. De directie zorgt ervoor dat data beter benut worden in de beleidscyclus. Daarvoor werkt ze ook aan de onderliggende voorwaarden voor beheer en gebruik van data en bereidt ze de positionering van een *chief data officer* voor, onder leiding van de *chief information officer* (CIO). Ze stimuleert het gebruik van data door de directies. Daarbij worden nieuwe technieken ingezet binnen een datalab.

De directie monitort het stelsel, nationaal en internationaal, voor het formuleren en volgen van beleidsdoelen en voor de begroting. Daarvoor stelt ze jaarlijks ramingen op van leerlingen en studenten. De ramingen vormen de basis van de begroting voor het onderwijs. Ook bieden ze informatie over de arbeidsmarkt voor leraren. Het OCW-account voor CBS is ook bij Kennis en Strategie i.o. ingericht.

De statistische beleidsinformatie publiceert de directie op de website OCWincijfers.nl.

Digitaal leiderschap en CIO-office

De directeur van Kennis en Strategie i.o. is op dit moment nog de CIO van OCW die daarvoor samenwerkt met de CIO's van de dienstonderdelen van OCW. De CIO OCW adviseert en oordeelt over grote ICT-trajecten. Over grote ICT-projecten wordt rijksbreed gepubliceerd en vindt publieke verantwoording plaats. Ook stelt de CIO OCW-kaders om effectief sturing te geven aan de digitale transformatie.

Daarnaast organiseert Kennis en Strategie i.o. het gesprek over sectoroverstijgend beleid voor informatisering en digitalisering, met beleidsdirecties en vertegenwoordigers van het onderwijs. Bestuurders van de sectorraden van alle onderwijssectoren en sectororganisaties SURF en Kennisnet overleggen 3 keer per jaar met de bestuursraad over sectoroverstijgende aspecten van digitalisering. Voorbeelden daarvan zijn privacy, cybersecurity, informatie-uitwisseling en goed databeheer. Kennis en Strategie i.o. is de secretaris van het overleg.

Met de directie FEZ ondersteunt de CIO OCW de SG als eigenaar van het agentschap DUO. De kern van die rol bestaat uit toezicht op het uitvoeringsbeleid van DUO, met als thema's de verantwoordelijkheid voor het sturingsmodel en de continuïteit van DUO op langere termijn.

POOL

Bij de POOL kun je terecht voor professionaliteit en vernieuwing voor programmatisch en projectmatig werken. De afdeling bestaat uit de Projectenpool, die voor grote projecten of programma's een programma- of projectleider levert. De Projectenpool kan ook project- en programmaleiders leveren en adviseren. Om ervoor te zorgen dat OCW wendbaar kan inspelen op grote opgaven, host de POOL daarnaast OCW-brede programma's.
Op dit moment zijn dat OCW Open, het *programma tegen Discriminatie en Racisme*, het *programma voor Klimaat en Energie* en de Realisatie-Eenheid Leraren.

Betrokken partijen

- Onderwijsraad
- CBS
- CPB
- SCP
- Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO)
- Kennisnet
- OESO/OECD
- SER
- WRR
- CBS
- IEA
- Europese Commissie



Communicatie

Missie

De directie Communicatie zet zich in voor een slim, vaardig en creatief Nederland, waarin iedereen zichzelf mag zijn. Ons doel is om al die miljoenen Nederlanders van dienst te zijn die rekenen op goed onderwijs, geraakt willen worden door boeiende cultuur en gebaat zijn bij robuuste wetenschap en een divers medialandschap.

De communicatie-collega's staan in nauw contact met de samenleving. Ze analyseren en duiden wat er binnen en buiten het OCW-werkveld speelt. Dat vertalen ze naar een passende, inclusieve communicatie-aanpak, een stakeholderanalyse of een (sociale)mediastrategie. Dat gebeurt in nauwe samenwerking met de beleidscollega's. De actualiteit wordt daarbij verbonden aan de thema's voor de langere termijn. De directie Communicatie ontwikkelt crossmediale content die aansluit bij de belevingswereld van al onze doelgroepen, ook van de voor de overheid minder makkelijk bereikbare.

Indeling

De collega's van communicatie werken vanuit hun eigen afdeling en specialisme nauw samen in multi-disciplinaire teams, waaronder een corporate team. De beleidsprioriteiten staan voor iedereen centraal.
De directie richt zich primair op het bestuursdepartement, maar werkt ook samen met de communicatieafdelingen van de andere organisatieonderdelen en de inspecties.

Het managementteam van de directie bestaat uit een directeur en vier MT-leden. Naast hun leidinggevende taken binnen het ministerie van OCW hebben zij frequent contact met collega's van andere departementen en rijksbrede organen als de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) en de Voorlichtingsraad (VoRa).

De directie Communicatie heeft de volgende drie afdelingen en een ondersteunend stafbureau:

1. *Afdeling Communicatieadvies & Omgevingskennis.*

De afdeling zorgt voor heldere communicatie naar belanghebbenden van OCW, intern en extern.
Ze is verantwoordelijk voor het strategische communicatiebeleid en het continu monitoren en analyseren van de omgeving van het ministerie.

Communicatieadviseurs zijn verantwoordelijk voor effectief communicatiebeleid. Ze geven strategische adviezen als ingewikkelde beleidstrajecten helder uitgelegd moeten worden aan de OCW-doelgroepen en de rest van de samenleving. Ze adviseren hoe je gedragen beleid maakt en stemmen af met andere departementen als dat nodig is. Hun doelen zijn goede informatievoorziening, het bevorderen van draagvlak en het aanzetten tot actie. Met interne communicatie zorgen ze ervoor dat alle OCW-collega's op de hoogte zijn van de interne ontwikkelingen.

De collega's van Omgevingskennis signaleren dagelijks hoe online en offline wordt gesproken en geschreven over de OCW-terreinen. De afdeling volgt de media en onze doelgroepen, monitort standpunten van betrokkenen en signaleert en analyseert trends in de beleving van OCW-thema's. Het team maakt dagelijkse *Persactua*, die duiding en context bieden van nieuws op de OCW-terreinen. In de *OCW Nieuwsapp*, de departementale nieuwsvoorziening verzorgd door Omgevingskennis, staan recente Persactua's, media-analyses, nieuwsartikelen en rvt-items over de OCW-beleidsterreinen. Onderzoekers zorgen voor de onderbouwing van communicatie-adviezen, met toegepast communicatieonderzoek.

2. *Afdeling Woordvoering, speeches, publieke optredens*

De afdeling is verantwoordelijk voor mediacontacten, speeches en publieke optredens van bewindspersonen en (top)ambtenaren.

Woordvoerders managen de actualiteit en verbinden die aan de langetermijndoelen. Ze informeren denmedia pro- en reactief over beleid en plannen van bewindspersonen. Ze beantwoorden vragen van journalisten, begeleiden interviews en adviseren beleidsdirecties over de media-kansen van het beleid. Ook begeleiden ze bewinds-personen in het parlement en op werkbezoek.

Speechschrijvers zijn de verhalenmakers van het departement. Zij schrijven authentieke speeches voor de bewindspersonen en de ambtelijke top van OCW en begeleiden de vertellers hierbij. Hun belangrijkste opdracht is om verhalen zoveel mogelijk impact te laten hebben.

Adviseurs publieke optredens zijn verantwoordelijk voor de externe optredens van de bewindspersonen. Zij organiseren bijeenkomsten om te luisteren naar de mensen in ons werkveld en om het OCW-verhaal te vertellen. Zij regelen de voorbereiding, uitvoering, begeleiding en evaluatie van ieder optreden. Ook begeleiden ze bewindspersonen op werkbezoek.

3. *Online redactie*

De online redactie is verantwoordelijk voor online advies en plaatst content over de OCW-beleidsterreinen en de prioriteiten van de bewindspersonen op onder andere Facebook, Instagram, LinkedIn en Twitter.

Contentmakers verbeelden aansprekend wat we willen vertellen aan de buitenwereld. Ze denken in beelden, zijn handig met camera en film en maken infographics, visuals en story's.

Redacteuren richten zich op (beleids)verhalen die buiten en binnen het departement verteld en gedeeld moeten worden. Ze interviewen bijvoorbeeld docenten of kunstenaars over hun werk of collega's van beleidsdirecties. Ook maken ze interviews en artikelen die verschijnen op ons Rijksportaal om collega's te informeren over wat er binnen OCW speelt.

Online adviseurs zorgen ervoor dat de uitingen op sociale media en campagnes zo effectief mogelijk zijn. Ze weten wat online goed werkt en vertalen dat naar gevraagde en ongevraagde adviezen.

Medewerkers *webcare* monitoren wie op sociale media contact zoeken met het ministerie van OCW of de bewindspersonen, schakelen met de woordvoerders en reageren namens het departement op de online corporate kanalen.

Bestuursondersteuning en Advies

Missie

De directie Bestuursondersteuning en Advies (BOA) zorgt voor professionele en flexibele ondersteuning en advisering van de politieke en ambtelijke top. Dat doet BOA door goede informatiedeling en door verbinding te bevorderen tussen de politieke en ambtelijke top en de organisatie. BOA werkt zorgvuldig, proactief en collegiaal en is organisatie- en omgevingssensitief.

Taken

Een greep uit de taken waar de directie BOA zorg voor draagt: ondersteunen bij overleggen op het departement en tijdens debatten in de Kamer, brieven beantwoorden van burgers, adviseren voor interdepartementale overleggen (waaronder de ministerraad) en waken over veiligheid en privacy.

Onderdelen

Team advies

Team advies zorgt voor de politiek-bestuurlijke advisering aan de bewindspersonen en de ambtelijke leiding. De adviseurs hebben een schakelfunctie tussen de politieke en ambtelijke top en de rest van OCW. Ze bewaken de samenhang en de continuïteit van de besluitvorming en bevorderen de samenwerking binnen het departement en contacten met het parlement. Ze leggen verbindingen en ondersteunen de leiding bij het sturen op samenhang. Zo bevorderen de adviseurs een transparante, navolgbare en weloverwogen besluitvorming door de leiding van het departement.

Afdeling Bestuursondersteuning

De afdeling Bestuursondersteuning zorgt voor de secretariële, protocollaire en logistieke ondersteuning van de politieke leiding, en de ontvangst, verzorging en begeleiding van gasten van de politieke en ambtelijke top. Daarbij organiseert en bewaakt ze de voortgang van parlementaire zaken en ondersteunt ze de bewindspersonen in het contact met ministerraad en parlement. Ook zorgt ze voor de organisatie en het secretariaat van de wekelijkse overleggen van de ambtelijke en politieke leiding. Bestuursondersteuning is daarnaast verantwoordelijk voor kabinetszaken, waaronder bestuurskosten en koninklijke onderscheidingen.

Afdeling Veiligheid en Burgervragen

Team Burgervragen beantwoordt complexere schriftelijke en sociale-mediavragen van burgers. Dat doet het team tijdig, begrijpelijk en helder. Doel is dat burgers voelen dat de overheid naar hen luistert en het vertrouwen in de overheid behouden blijft.

Het team geeft uitleg over beleid en wet- en regelgeving. Het probeert te helpen, door informatie te geven, mensen op het juiste spoor te zetten, te verwijzen naar instanties, of – als dat kan – hun probleem op te lossen. Door goed te luisteren naar de vragen, en ze snel en correct te beantwoorden, draagt Burgervragen bij aan de verbinding van OCW met de samenleving. Burgervragen herkent trends en maatschappelijke signalen, analyseert ze en brengt ze onder de aandacht van de beleidsdirecties, de ambtelijke top, bewindspersonen en de Tweede Kamer.

Team Veiligheid is het centrale punt voor (sociale) veiligheid, integriteit en crisismanagement. Het gaat om beveiliging van personen en gebouwen, bescherming van persoonsgegevens, informatiebeveiliging en beleidsvraagstukken over veiligheid, zoals sociale veiligheid op scholen, radicalisering en *cybersecurity*. De beveiligingsambtenaar, de functionaris gegevensbescherming, de *privacy officer* en de crisiscoördinator van OCW zitten in dit team. Team Veiligheid werkt samen met de adviseurs van BOA, beleidsdirecties en externe partijen als de Nationale Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV), de Rijksbeveiligingsambtenaar, de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), scholen en instellingen. Het team heeft wisselende rollen: regievoeren, toezichthouden, adviseren, ondersteunen en sturen. De afdeling bevordert het bewustzijn over veiligheidsvraagstukken binnen en buiten OCW.

Projectteam Parlementaire Enquête Corona

Het projectteam Parlementaire Enquête Corona zorgt binnen OCW voor de coördinatie van de voorbereiding op de aanstaande parlementaire enquête Corona en levert op een proactieve manier een bijdrage aan onderzoeken, evaluaties en aanbevelingen voor toekomstige crises. Het team vervult een netwerkfunctie binnen het departement, de dienstonderdelen en interdepartementaal, en onderhoudt een netwerk met collega's die een cruciale rol hadden tijdens de crisis.

Daarnaast zorgt dit team voor de voorbereiding van het departement op de vorderingsfase, de begeleiding van de beleidsdirecties daarin en de reconstructie van wat in de crisis op de beleidsterreinen gebeurde.

Tot slot is het projectteam Parlementaire Enquête Corona verantwoordelijk voor de begeleiding van en voor- en nazorg bij besloten voorgesprekken en openbare verhoren van (voormalige) collega's, en de politieke en ambtelijke top.

Organisatie en Bedrijfsvoering

Taken

De directie Organisatie en Bedrijfsvoering (O&B) adviseert de departementsleiding over de bedrijfsvoering. Veel besluiten worden voorbereid of genomen in het Strategisch Bedrijfsvoeringsoverleg OCW (SBO). Daarin komen alle grotere dienstonderdelen en de betrokken stafdirecties bijeen, onder leiding van een beleids-DG. Onder het SBO hangen domeintafels. Daarin werken de dienstonderdelen samen voor de domeinen: personeel en organisatie, ICT, facilitair management en huisvesting, inkoop en interne communicatie.

De directie verzorgt de bedrijfsvoering voor het bestuursdepartement en een deel van de kleinere dienstonderdelen (adviesraden, commissies en de Inspectie voor Overheidsinformatie en Erfgoed). De grote dienstonderdelen DUO, Inspectie van het Onderwijs, NA en RCE doen dat zelf. Het ministerie van OCW maakt veel gebruik van rijksbrede *shared service organisaties* (SSO's).
Het beleid voor bedrijfsvoering van departementen wordt in toenemende mate rijksbreed bepaald. De directie neemt deel aan de interdepartementale besluitvorming daarover.

Actueel

Op basis van het coalitieakkoord en de door het ministerie van BZK geformuleerde doorontwikkeling van de bedrijfsvoering binnen het Rijk, zal de bedrijfsvoering binnen OCW en de directie O&B anticiperen op de nieuwe (inter)departementale ambities, opdrachten en risico's. Voor de komende jaren is de strategische prioriteit: OCW Open als opvolging van (de kabinetsreactie op) de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag, met als thema's openbaarheid, informatiehuishouding en ambtelijk vakmanschap en vermogen.

Afdelingen

ICT en Informatiehuishouding (ICT/IH)
De afdeling ICT verzorgt de ICT-ondersteuning van medewerkers en houdt de informatiehuishouding van OCW op orde. In de I-raad bereidt de afdeling, samen met Kennis (CIO-office) en de andere dienstonderdelen, de besluitvorming van OCW voor en draagt ze bij aan interdepartementale besluitvorming.

Personeel en Organisatie (P&O)
De afdeling richt zich op het functioneren van de organisatie en haar medewerkers en adviseert de bestuursraad OCW en leidinggevenden daarover.
Bij interdepartementale tafels draagt zij bij aan de rijksbrede kaders voor organisatie en personeel. Op de domeintafel P&O draagt ze bij aan interdepartementale besluitvorming en bereidt ze besluitvorming van OCW voor. De komende jaren zet de afdeling zich in voor ambtelijk vakmanschap en vermogen. De afdeling helpt directies meer opgavegericht te werken.

Facilitair management, Huisvesting en Inkoop (FHI)
FHI is liaison voor de dienstverlening van vooral de rijksbrede shared serviceorganisaties (SSO's). De afdeling draagt in haar domeinen bij aan de besluitvorming van OCW en aan de interdepartementale kaderstelling in interdepartementale commissies. De afdeling ziet toe op huisvesting, facilitaire voorzieningen, vervoer en doelmatige en rechtmatige inkoop van goederen en diensten bij OCW.

Analyse en Service (A&S)
A&S verzorgt de operationele bedrijfsvoeringsprocessen die niet bij een SSO zijn ondergebracht: delen van personele, formatieve en financieel-administratieve processen. Daarnaast beheert en analyseert de afdeling de informatie voor adviezen van de directie.

Staf en Control (S&C)
S&C ondersteunt het Strategisch Bedrijfsvoeringsoverleg OCW, de domeintafel Interne communicatie OCW en het directiesecretarissenoverleg binnen het bestuursdepartement.



PROGRAMMA'S

Programma OCW Open

Achtergrond

Het programma OCW Open is in mei 2021 ingericht om bij te dragen aan het herstellen van het vertrouwen in de overheid. OCW Open draait om rechtvaardigheid en openheid, als kernwaarden voor het openbaar bestuur. In het programma landen de doelstellingen en actielijnen van verschillende verbetertrajecten voor de rijksoverheid. Meest aansprekend is wel het rapport *Ongekend onrecht*, van na de kinderopvangtoeslagaffaire. Ook voor het ministerie van OCW zijn lessen te trekken uit de toeslagenaffaire. Wij kunnen niet uitsluiten dat iets vergelijkbaars binnen de (rijks)overheid en ook bij OCW niet of nooit meer gebeurt.

	Datum	
1	15 juni 2020	Ongevraagd advies RvS over de ministeriële verantwoordelijkheid
2	15 januari 2021	Kabinetsreactie Ongekend Onrecht ('POK-brief')
3	22 februari 2021	Tijdelijke commissie uitvoeringsorganisaties (TCU)
4	5 maart 2021	Rapporten fase 1 en 2 'Werk aan Uitvoering' (WaU) en kabinetsreactie
5	31 maart 2021	Interdepartementaal programma Open op Orde

Opgave voor OCW

Wij moeten steeds kritisch kijken naar ons doen en laten. Los van de risico's van rigiditeit, uitsluiting, ongelijkheid, onbegrip, onduidelijkheid en vervreemding van het maatschappelijke belang en partners in het veld, ligt er een opgave om het vertrouwen van de burger in de overheid te vergroten. OCW pakt deze opgave op met het *Programma OCW Open*. Hoofddoel is dat OCW in 2026 aantoonbaar een betrouwbare overheidsinstantie is. OCW werkt open, in onderling vertrouwen, rechtvaardig en vanuit de bedoeling. Om dit doel te bereiken, zijn acht operationele doelen vastgesteld.

Een open en rechtvaardig OCW

OCW Open is gericht op een gezamenlijke inzet, waarbij ambtenaren onafhankelijk van politieke invloeden impact hebben op het werk. Als OCW-ambtenaren open zijn in hun handelen en de totstandkoming van besluiten, kan dat leiden tot begrip voor moeilijke keuzes. Openheid verplicht ons tot scherpe reflectie op ons werk en moet vervreemding van de burger helpen voorkomen. OCW Open richt zich dan ook op een (cultuur)verandering, waarbij het menselijk handelen van onze ambtenaren een belangrijke rol speelt.

De kern van ons werk is het ontwikkelen en uitvoeren van beleid dat aansluit op de behoeften en uitdagingen van de samenleving. Dat kan en moet beter, door de uitvoering en het werkveld actiever hierbij te betrekken. We bouwen checks in, zodat ons beleid voldoende doordacht is, getoetst wordt en niemand onbedoeld uitsluit. Bij de uitvoering van beleid moet er voldoende ruimte zijn voor zorgvuldige en individuele beoordeling, met oog voor maatwerk en empathie.

Een open en transparante bestuurscultuur vraagt - van zowel ambtenaren als politici – om een nieuwe manier van werken. Zo wil OCW Open de politiek-ambtelijke verhoudingen in het ministerie van OCW verbeteren en bestendigen. We willen open met elkaar in gesprek gaan over onze maatschappelijke opgaven. Met dialoogsessies, panelgesprekken en workshops stimuleren we gesprekken over onze manier van werken: met en voor de politiek. Dit draagt immers bij aan het vormen van een transparante en betrouwbare overheid.

Programma-opbouw, beheersing en monitoring

Het programma kent vier deelprogramma's:

1. *Werken aan Uitvoering* (WaU)
2. *Ambtelijk vakmanschap en vermogen* (AVV)
3. *Informatievoorziening* (IV)
4. *Informatiehuishouding* (IHH)

Daarnaast zijn er de actielijn *Politiek-ambtelijke verhoudingen* (PAV), de werkstromen informatiemanagement, financiën en communicatie, en de eigen bureauorganisatie. OCW Open monitort de voortgang van alle onderdelen.

OCW Open opereert in opdracht van de bestuursraad en de bestuursraadleden onderschrijven de noodzaak voor verandering. Als die verandering niet of vertraagd loskomt in de organisatie, dan is de bestuursraad, als opdrachtgever van OCW Open, het aangewezen orgaan om bij te sturen.

2024 en verder

Het programma OCW Open duurt tot eind 2026 en is verantwoordelijk voor de brede veranderopgave. In het jaar 2024 werken we verder aan de volgende stap van de veranderaanpak: *Dwingend veranderen in co-creatie*. Daarmee volgen we het advies van de ADR om de programma-hygiëne te verbeteren en minder vrijblijvend te sturen binnen de veranderstrategie. Dat gebeurt met de *VeranderWijzer*, een meetinstrument waarmee elke directie en elk team een eigen veranderambitie formuleert en daar eigenaar van is. Ook is er binnen OCW Open aandacht voor het meten van de maatschappelijke effecten. Dat doen we door input te leveren voor de *Communicatie Monitor* en door jaarlijks luistersessies in het land te organiseren. De komende tijd vraagt dat wij aandacht hebben voor en werken aan betere politiek-ambtelijke samenwerking, ambtelijk vakmanschap en vermogen.

Programma Klimaat en Energie

De sectoren van het ministerie van OCW spelen een belangrijke rol in het tegenaan en opvangen van klimaatverandering. Denk aan klimaatonderzoek, verduurzaming van scholen en monumenten, opleiding van vakmensen, bevordering van kennis over klimaat, voorkomen van groeiende genderongelijkheid of de rol die cultuur speelt in grote maatschappelijke transities. Het programma draagt bij aan het tegengaan van klimaatverandering en het voorbereiden op de gevolgen ervan, met een focus op de beleidsterreinen van OCW. Die opdracht ligt bij het programma *Klimaat & Energie*, onderdeel van de POOL van de directie Kennis.

Programmatische aanpak

Een programmatische aanpak is effectief om de klimaatopgave OCW-breed te coördineren en met de beleidsdirecties op te pakken. Het OCW-programma *Klimaat & Energie* maakt zich hard voor het versterken en versnellen van deze ambitie. Het programma vertegenwoordigt OCW in diverse gremia, ontwikkelt en adviseert over subsidieregelingen voor OCW-beleidsterreinen en legt verbinding tussen OCW-sectoren en netwerken van duurzaamheidsexpertise en kennis. Daarnaast adviseert het programma op ontwikkelingen in (Europese) klimaatwet- en regelgeving, onderhoudt het contact met de sectoren en bereidt het politieke verantwoording voor over de voortgang klimaatdoelen in de OCW-sectoren. Het Klimaat & Energie wordt aangestuurd met vanuit een regiemodel, waarbij het kernteam nauw samenwerkt met de beleidsdirecties.

Inhoudelijke aanpak

Het programma richt zich op vijf beleidsthema's:

1. Huisvesting: verduurzaming van onderwijsgebouwen, monumenten en culturele instellingen tot zo klimaatneutraal mogelijke gebouwen, met behoud van monumentale waarden.
2. Scholing: bevordering van duurzaamheid in het onderwijs, bevorderen en stimuleren van opleiden, om- of bijscholen voor de energietransitie.
3. Wetenschap: financiering van klimaatwetenschappen, verduurzaming van de wetenschap zelf en stimulering van het gebruik van wetenschappelijke kennis voor beleid.
4. Leefomgeving: bescherming en versterking van erfgoed tijdens de duurzaamheidtransitie op gebied van energie, water, klimaat, biodiversiteit en circulaire economie.
5. Mobiliteit: ondersteunen van de sector mobiel erfgoed, zoals stoomtreinen op de museumspoorlijnen en oldtimers, om het erfgoed in stand en in beweging te houden.

Daarnaast werkt het programma ook aan 3 overstijgende beleidsthema's:

1. Emancipatie & klimaatrechtvaardigheid: niemand blijft achter in de transitie naar een klimaat-bestendig Nederland. Het potentieel van meiden en vrouwen in de transitie beter benutten.
2. Internationaal & Europa: zorgen dat de thema's van onze sectoren bekend zijn in Brussel, Europese aanbevelingen laagdrempelig stimuleren en kennisdeling met andere lidstaten.
3. Verbeeldings- & ontwerpkracht: beter benutten van het innovatieve karakter van de sector om de impact van klimaatverandering zichtbaar te maken voor een groot publiek.

Samenhang intern en extern beleid

Met het programma Klimaat & Energie kan OCW ook (in)direct bijdragen aan het halen van een groot aantal Sustainable Development Goals (SDG's). Per beleidsterrein is bekend aan welke SDG's de inzet bijdraagt. Het programma is gericht op de beleids-ontwikkeling en uitvoering van de verduurzamingsopgave voor OCW-sectoren. Parallel aan het programma werkt de bedrijfsvoering aan eigen duurzaamheidsplannen. Het programma en bedrijfsvoering werken nauw samen in de uitvoering door bijvoorbeeld kennisdeling en gezamenlijke activiteiten.

Looptijd programma

Het programma Klimaat & Energie loopt drie jaar, tot december 2025. In 2023 is gestart met de ontwikkeling van het programma en de OCW-*Uitvoeringsagenda Klimaat & Energie*, met meer dan 70 acties. In 2024 start de tweede fase van het programma, waarin de focus ligt op stimuleren en versnellen. Dan bereidt het kernteam van het programma de borging voor van verantwoordelijkheden binnen de directies en stimuleert het de resultaatgerichtheid op de klimaatambitie van OCW. Aangezien de klimaatdoelen zich nationaal en internationaal richten op 2030, wordt gekeken naar een verlenging van het programma.

Nationaal Actieprogramma Aanpak Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld

Het kabinet werkt sinds het voorjaar 2022 onder centrale regie van de ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) aan het *Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld* (NAP). Het NAP werd in 2023 gepubliceerd en loopt tot eind 2025.

Hoofddoel van het NAP is het voorkomen en bestrijden van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (SGG&SG). Hiervoor is een cultuurverandering nodig. Daarnaast dienen de slachtoffers goede en toegankelijke hulpverlening te krijgen. Het programma bevat vijf actielijnen en heeft betrekking op alle sectoren in de maatschappij:

1. Er zijn gedeelde maatschappelijke waarden en normen over hoe we met elkaar willen omgaan in de samenleving.
2. Wet- en regelgeving weerspiegelen de (veranderende) maatschappelijke normen.
3. Organisaties hebben processen op orde voor preventie, signalering en opvolging.
4. Iedereen herkent SGG&SG en kan erop reageren.
5. Er is goede hulpverlening, die makkelijk vindbaar is.

In het NAP werken de ministeries van OCW en SZW nauw samen met de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Justitie en Veiligheid (JenV). Jaarlijks wordt in een voortgangsrapportage uitgelicht waar we staan en hoe we dat hebben bereikt.

Regeringscommissaris
Een belangrijke stap in de aanpak was de aanstelling van Mariette Hamer als regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld in april 2022. Zij is onafhankelijk en rapporteert aan de ministers van OCW en SZW. Haar opdracht bestaat uit twee delen:

1. Gevraagd en ongevraagd adviseren over de aanpak van SGG&SG.
2. Een boegbeeld zijn van het maatschappelijk gesprek dat moet leiden tot een cultuurverandering.

Zij vult deze opdracht in door het organiseren van thematische sessies en rondetafelgesprekken met experts en betrokkenen, het opstellen van adviezen en het stimuleren en faciliteren van het bedrijfsleven, regio's, de zorg, het onderwijs, de sport, de media- en cultuursector om allianties te vormen en in actie te komen. Ze wordt ondersteund door een bureau, dat qua bedrijfsvoering is ondergebracht bij het ministerie van OCW.

Rol OCW
Naast de centrale regie op het programma, staat OCW aan de lat voor de onderzoeksagenda, bewustwording, het stimuleren van het gesprek, mannenemancipatie en de rol van ouders en omstanders. Daarnaast werkt OCW aan acties binnen zijn eigen sectoren. Daar worden via opdrachten en subsidies interventies vormgegeven om maatschappelijke initiatieven te steunen, vernieuwing te stimuleren, brede publiekscommunicatie te ontwikkelen en deel te nemen aan de *Nationale Wetenschapsagenda*. Ook werkt OCW met gemeenten in het programma *Veilige Steden* aan betere veiligheid van vrouwen in de publieke ruimte.

Het NAP is geen onderdeel van het coalitieakkoord en was een reactie op maatschappelijke ontwikkelingen. In de voorjaarsnota 2022 is een bedrag van circa € 11 miljoen vrijgemaakt. Aanvullend is uit de OCW-begroting voor 2023 ten met 2025 € 2,5 miljoen per jaar beschikbaar gesteld. Daarnaast bestaat het NAP uit lopende programma's en trajecten die bijdragen aan de doelen ervan, maar niet direct uit het NAP worden gefinancierd. Voorbeelden zijn de curriculumherziening in het funderend onderwijs en de aanpak van sociale veiligheid in het hoger onderwijs.

Programma tegen discriminatie en racisme

Ontstaan Programma

Als reactie op de *Black Lives Matter*-demonstraties werd in januari 2021 een Catshuissesie georganiseerd met onder anderen de minister van OCW. Besproken werd dat er rijksbrede versterking nodig was om aanpak van discriminatie en racisme te versterken. Vanaf augustus 2021 werd het *Programma tegen Discriminatie en Racisme* (PD&R) van OCW in het leven geroepen. Het eerste jaar lag de focus op het samenbrengen van het programma en werden de beleidsagenda en werkgeversagenda gelanceerd, met daarin onze ambities.

Kern Programma

Bij PD&R werken we aan het verbinden, versterken en versnellen van onze aanpak van discriminatie en racisme. Dit doen we extern (de beleidsopgave), intern (de werkgeversopgave), rijksbreed (de interdepartementale opgave) en programmabreed (overkoepelend voor de hele opgave). We werken nauw samen met de directies en andere departementen. De aanpak blijft de verantwoordelijkheid van de directies.

Tussen 1 juli 2023 en 1 juli 2024 is PD&R ook verantwoordelijk voor het *Herdenkingsjaar Slavernijverleden*, met OCW als coördinerend ministerie en de minister van OCW als coördinerend minister. De bestuursraad is de opdrachtgever van het programma. De secretaris-generaal is de gedelegeerd opdrachtgever voor de werkgeversopgave en de directeur-generaal Cultuur en Media voor de beleidsopgave. Het programmateam bestaat uit 22 medewerkers.

Opgavegerichte aanpak

Programmabreed wordt ingezet op de juiste structuur om het thema verder te brengen, verbinding met andere programma's, en op inbedding van deze aanpak in processen. De werkgeversopgave zet zich in voor een inclusieve organisatiecultuur. Iedereen heeft hierin een rol: medewerkers, leidinggevenden en (ambtelijke) top. De beleidsopgave zet zich in om discriminatie en racisme op alle beleidsterreinen van het ministerie tegen te gaan: in onderwijs, cultuur, media en wetenschap. PD&R denkt strategisch mee over de verdere versterking van de interdepartementale samenwerking.



UITVOERINGSORGANISATIES, INSPECTIES EN ADVIESRADEN

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

Missie
Samen maken we onderwijs en ontwikkeling mogelijk. Je hele leven blijf je leren en ontwikkelen. Wat je ook beweegt, je kunt op ons rekenen. DUO heeft oog voor je situatie, luistert en denkt mee. We maken ruimte voor een leven lang ontwikkelen, voor anderen en voor onszelf. Samen, met de klant, steeds beter. Dat is onze bijdrage aan een slim, vaardig en creatief Nederland. Zo maken we samen onderwijs en ontwikkeling mogelijk.

Getallen
DUO heeft 2.700 fte aan intern personeel, verdeeld over de 2 hoofdlocaties in Groningen (hoofdkantoor) en Den Haag, 13 servicekantoren en -balies, 6 Nt2-examenlocaties en 6 inburgeringslocaties. DUO bekostigt met ruim € 41 miljard jaarlijks 7300 onderwijsinstellingen. Ruim 900.000 studenten krijgen € 5,1 miljard studiefinanciering en reisrecht. Er zijn 1,1 miljoen debiteuren met een schuld van € 36 miljard.
*cijfers van 2022

Taken
De wettelijke taken van DUO zijn ingedeeld in 5 hoofdproducten.

1. *Bekostiging*. Reguliere en aanvullende bekostiging en verantwoording van po, vo, bve en ho.
2. *Studiefinanciering*. Het verstrekken van studiefinanciering en reisrecht aan studenten (mbo en ho), beurs voor leraren, tegemoetkoming aan studenten en leerlingen, het administreren en innen van studieschulden, ov-kaartboetes en lesgeld.
3. *Examens*. Organiseren van de logistiek van centrale examens in het vo en het organiseren en afnemen van staatsexamens vo en Nt2. Ondersteunen en uitvoeren van digitale examens vo en mbo.
4. *Informatieproducten*. Verstrekken van beleids- en begrotingsinformatie aan bestuursdepartement, veldorganisaties, andere overheden, Inspectie van het Onderwijs, CBS, onderwijsinstellingen en het publiek.
5. *Registers*. Inwinnen, beheren en verstekken van gegevens voor onderwijsinstellingen, ketenpartners (Kennisnet, Surf en gemeenten), burgers, OCW, andere departementen en uitvoeringsorganisaties (COA, CBS, UWV en Belastingdienst). Erkennen van diploma's, beheer *Mijn Diploma's* en fungeren als Nationaal Europass Centrum in Nederland.

Taken voor andere departementen dan OCW
Voor SZW organiseert DUO op meerdere locaties inburgeringsexamens. Inburgeraars kunnen bij DUO geld lenen, waarmee DUO hun cursus betaalt. Voor kinderopvang beheert DUO een register met de instellingen en een register met de medewerkers, voor de screening van hun Verklaringen Omtrent het Gedrag (VOG).
Voor het ministerie van Financiën regelt DUO de logistiek rond de WFT-examens. Tot slot doet DUO het print- en couverteerwerk voor het CJIB.

Verantwoordelijkheid bewindspersoon voor DUO
DUO is een intern, verzelfstandigd, organisatieonderdeel van OCW. De ministeriële verantwoordelijkheid en het budgetrecht van de Tweede Kamer zijn volledig van toepassing. DUO wordt aangestuurd door een bestuur, dat bestaat uit de eindverantwoordelijke directeur-generaal (die ook lid is van de bestuursraad van OCW) en twee hoofddirecteuren.

Ontwikkeling
DUO is bezig met een transitie van uitvoeringsorganisatie naar publieke dienstverlener. Binnen de organisatie wordt hier op diverse sporen aan gewerkt. Het overheidsbrede programma *Werken aan Uitvoering* is hier één van. Voor DUO is dit een groot programma, waar op veel fronten gewerkt wordt aan verbetering van de dienstverlening, in lijn met de veranderende eisen van politiek en samenleving. Maatwerk en menselijke maat zijn centrale begrippen. Daarnaast wordt een grote slag gemaakt op het gebied van *compliancy*, onderhoud en vernieuwing van systemen en verbetering van de sturing. Dat is nodig om aan geldende kaders te voldoen, om betrouwbare dienstverlening te garanderen en voor adequate verantwoording.

Samenwerking
De samenwerking tussen politiek, departement, DUO en burger en veld is de afgelopen jaren sterk toegenomen. DUO vervult een verbindende rol tussen student, ouder, onderwijsinstelling enerzijds en met ministerie en politiek anderzijds. We hebben elkaar nodig voor beleid dat uitvoerbaar, doenlijk en rechtvaardig is. Een goed voorbeeld van wat die samenwerking oplevert is de soepele invoering van de basisbeurs.

DUO betrekt steeds meer klanten, onderwijsinstellingen, studenten, ouders en belangenorganisaties bij het uitvoeren en verbeteren van de dienstverlening. Naast een Raad van Advies kent DUO een Jongerenraad en een Raad van Reflectie. Er is nauw contact met studentenbonden en koepelorganisaties.

DUO werkt samen met Toeslagen, SVB en UWV aan een nieuw stelsel voor de kinderopvangtoeslag volgens een Greenfield-benadering.

Actuele dossiers

Sinds de toeslagenaffaire is duidelijk dat er iets anders van de overheid wordt gevraagd. De uitvoering ligt onder een vergrootglas bij politiek, burgers en media. DUO stond de afgelopen periode met meerdere onderwerpen in de aandacht van Tweede Kamer en media. Actuele dossiers zijn:

- Controle op de uitwonendenbeurs, onderzoek rond indirecte discriminatie.
- Vernieuwing van de bekostigingssystemen in het programma *Doorontwikkelen Applicatielandschap Bekostiging*.
- Compensatie van de pechgeneratie voor het leenstelsel studiefinanciering.
- Een nieuw financieringsinstrument voor de bekostiging van onderwijsinstellingen.

Jaarlijks terugkomende publicaties

Het *Jaarbericht* van DUO is geschreven voor de burger en legt verantwoording af aan de samenleving. DUO levert daarnaast jaarlijks een *Stand van DUO* op en werkt mee aan de oplevering van een jaarlijkse *Staat van de Uitvoering*, waarin knelpunten in de uitvoering onder de aandacht worden gebracht van de politiek.

Jaarbericht 2023
Stand van DUO 2023
Staat van de Uitvoering 2022

Nationaal Archief (NA)

Missie

De missie van het Nationaal Archief is ieders recht op informatie te dienen en inzicht te geven in het verleden van ons land en ieders persoonlijke verleden.
Het Nationaal Archief zet zich in voor een sterk archiefbestel, een afgewogen beleid voor archiefwaardering en selectie, optimale zorg voor en toegang tot de nationale archiefcollectie in Den Haag door deze onsite en online te presenteren.

Taken

Het Nationaal Archief bewaart de archieven van de landelijke overheidsorganen en houdt ze toegankelijk. Het Nationaal Archief beheert ook archieven van maatschappelijke organisaties en personen die van nationaal belang zijn of waren. Het archief heeft dus een belangrijke publieks- en kennisfunctie.

Het NA heeft als wettelijke taken onder andere het adviseren van de minister over archiefbeleid en -wetgeving. Daarnaast is het NA kenniscentrum voor digitalisering, conservering en beheer van archieven als gedocumenteerde verschijningsvormen van het cultureel erfgoed. In de afgelopen jaren is de aandacht voor papieren archiefvorming en -beheer uitgebreid naar digitale archiefvorming en -beheer.

Het NA werkt samen met de 11 Regionale Historische Centra (RHC's), die ook rijksarchieven beheren, en met nationale en internationale instellingen, binnen en buiten de archiefsector. Daarnaast is het Nationaal Archief een knooppunt in het Netwerk Digitaal Erfgoed. Het NA is een toonaangevende kennispartner voor overheden en andere archiefinstellingen in Nederland voor kennis en advies over duurzaam toegankelijkheid van overheidsinformatie.

Het Nationaal Archief is een agentschap van het ministerie van OCW, en valt onder het directoraat-generaal Cultuur en Media. De ministeriële verantwoordelijkheid en het budgetrecht van de Tweede Kamer zijn volledig van toepassing.

Algemene rijksarchivaris

De algemene rijksarchivaris, Afelonne Doek, staat aan het hoofd van het Nationaal Archief. Ze is de beheerder van de algemene rijksarchiefbewaarplaats, adviseert de minister over het archiefbeleid en zorgt voor eenheid in de waardering en selectie van overheidsarchieven. Ze voert strategisch informatieoverleg met alle departementen. Ze zet zich in voor de duurzame toegankelijkheid van archieven van de overheid. Ze is betrokken bij het opstellen van de selectielijsten, waarmee informatie wordt geselecteerd voor bewaring of vernietiging. Te bewaren informatie wordt op termijn overgebracht naar een archiefbewaarplaats. Voor de centrale overheid is dat het Nationaal Archief.

Wet- en regelgeving

De *Archiefwet*, het *Archiefbesluit* en de *Archiefregeling* zijn de kaders. Ze gelden voor Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en publiekrechtelijke organisaties.
De Archiefwet heeft raakvlakken met de *Wet open overheid* (Woo), de *Algemene verordening gegevensbescherming* (AVG) en de *Wet hergebruik overheidsinformatie*.

Het NA staat in 2024 met € 56 miljoen op de OCW-begroting. De rijksbijdrage aan de Regionale Historische Centra is € 29 miljoen.

Belangrijkste ontwikkelingen

Versterking informatiehuishouding
Het Nationaal Archief heeft een rol in de versterking van de informatiehuishouding van het Rijk, vooral in de advisering van en ondersteuning aan de centrale overheid (departementen, uitvoeringsorganisaties, zbo's en Hoge Colleges van Staat). Daarnaast worden er kennisproducten en -diensten ontwikkeld. Het Nationaal Archief heeft hiermee een actieve rol in de processen voor overbrenging van archieven naar een archiefbewaarplaats, wat de duurzame toegankelijkheid en openbaarheid van archieven moet bevorderen.

Vernieuwing Archiefwet
Er is een voorstel voor een herziening van de Archiefwet en archiefregelgeving in voorbereiding, onder meer om de wet aan te passen aan digitaal informatiebeheer. In voorbereiding daarvan worden processen binnen het NA herijkt. Het betreft onder meer het inzage-regime, de advisering over besluiten voor het beperken van openbaarheid van archieven, ontheffingen van de overbrengingsplicht, de procedure voor de vaststelling van selectielijsten, aangepaste advisering aan archiefvormers over digitale en analoge duurzaamheid, en uitbreiding van het toezicht door de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (Inspectie-OE) op de collectie. Het Nationaal Archief vertaalt de regelgeving naar de uitvoeringspraktijk.

Veranderende relatie met RHC's
De Regionale Historisch Centra (RHC's) zijn bewaarplaatsen voor archieven van het Rijk en decentrale overheden. Het zijn gemeenschappelijke regelingen met gemeenten, soms provincie en waterschappen. Het ministerie van OCW heeft een traject in gang gezet om het Rijk na de inwerkingtreding van de herziene Archiefwet uit de gemeenschappelijke regelingen te laten treden.

Inclusiviteit
Het Nationaal Archief is er voor iedereen. Het besteedt daarom veel aandacht aan inclusiviteit bij archieven, in partnerschappen met externe partijen en bij het interesseren van nieuwe doelgroepen.

Betrokken partijen

- Overheden: het ministerie van BZK (verantwoordelijk voor informatiehuishouding Rijk), rijksoverheid, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en Unie van Waterschappen (UvW)
- Regionale Historische Centra
- Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed
- Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland (KVAN)
- Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Het belang van erfgoed

De zorg voor cultureel erfgoed wordt sterk beïnvloed door maatschappelijke ontwikkelingen als klimaatverandering, verstedelijking, digitalisering en diversiteit. Te midden van de razendsnelle veranderingen toont de maatschappij veel liefde, trots en betrokkenheid als het gaat om musea, gewoonten en tradities, archeologische vondsten, landschappen en monumenten. Erfgoed vormt onze identiteit, verbindt lokale gemeenschappen en vertelt het verhaal van de ontwikkeling van Nederland.

Verschillende studies tonen ook het grote economische belang aan van erfgoed en de bijdrage ervan aan het bruto binnenlands product (BBP). Het is een vestigingsfactor voor internationale bedrijven, een bepaler van grond- en vastgoedprijzen en een motor van cultuurtoerisme.

Ook liggen in het erfgoed historische oplossingen voor actuele opgaven verborgen: van natuurlijke isolatiemethoden tot slimme manieren om wateroverlast te vermijden.

Tot slot is ons erfgoed een sociaal bindmiddel. Veel mensen zetten zich – al dan niet vrijwillig - in voor behoud en gebruik van erfgoed. Zonder burgerinitiatief zou Nederland niet zo rijk aan erfgoed zijn.

Taken

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is zowel rijksuitvoeringsorganisatie als rijkskennisinstelling. De dienst voert de Erfgoedwet, de Omgevingswet en het erfgoedbeleid van het ministerie van OCW uit, veelal gebaseerd op verplichtingen uit internationale verdragen. Daarnaast voert de RCE (subsidie)regelingen uit voor het in stand houden van archeologische, gebouwde en groene rijksmonumenten en voor het ondersteunen van herbestemming en verduurzaming van historische gebouwen (totaalbedrag ongeveer 150 miljoen euro op jaarbasis).

De RCE beheert de rijkscollectie (kunstvoorwerpen) en het monumentenregister, ontwikkelt kennis en verzamelt en ontsluit informatie. De dienst geeft adviezen aan eigenaren, gemeenten en erfgoedorganisaties over monumenten, (maritieme) archeologie, landschap en roerend erfgoed. De RCE werkt samen met overheden, eigenaren, vrijwilligers, andere erfgoedorganisaties, kennisinstellingen, marktpartijen en uitvoerende branches.

Vestigingen

De RCE heeft ongeveer 400 medewerkers (375 fte). In Amersfoort is de hoofdvestiging, met centrale faciliteiten als een auditorium, een digitale studio en een openbare vakbibliotheek. Andere onderdelen zijn:

- Het Rijkserfgoedlaboratorium in Amsterdam doet materiaaltechnisch onderzoek aan erfgoedobjecten, voor behoud en kennis. Het is partner in het samenwerkingsverband *Netherlands Institute for Conservation, Art and Science* (NICAS).
- Het CollectieCentrum Nederland is het grootste en duurzaamste depot van Nederland. Het bewaart objecten uit de rijkscollecties die in beheer zijn bij de RCE, het Rijksmuseum, Paleis Het Loo en het Nederlands Openluchtmuseum.
- De Stichting Erfgoedpark Batavialand beheert in Lelystad de maritieme archeologische rijkscollectie. De stichting is aangewezen als nationaal scheepsarcheologisch depot.

Samenwerking en dienstverlening

De RCE werkt samen met andere departementen, provincies en gemeenten. Gemeenten hebben een eerstelijns verantwoordelijkheid in de erfgoedzorg en zijn belangrijke uitvoerders van de Erfgoedwet en Omgevingswet. De RCE steunt hen met advies, kennis en voorzieningen. De RCE ondersteunt ook particuliere eigenaren en beheerders van erfgoed met specialistische kennis. Daarbij hanteert de dienst een open en transparante werkwijze, waarbinnen samenwerking met het veld en participatie van betrokkenen uitgangspunt is. Er is nadrukkelijk ruimte voor verschillende visies en meningen over wat erfgoed is en hoe het doorgegeven zou moeten worden aan volgende generaties.

Verbinding

De dienst werkt nauw samen met de directie Erfgoed en Kunsten bij het ontwikkelen van nieuw beleid en geeft sturing aan meerjarige kennis- en innovatieprogramma's. De programma's verbinden beleid, wetenschap en praktijk met innovatieve werkvormen, praktische hulpmiddelen en voorbeeldprojecten voor de dagelijkse praktijk. De online *Erfgoedmonitor* en de *Landschapsmonitor* van de rijksdienst bevatten belangrijke informatie voor iedereen die bij de erfgoedzorg betrokken is.

De adviseurs van de RCE wisselen kennis uit in persoonlijke contacten, via platforms, webinars en brochures. Ze geven advies over zaken als museale collectieprofielen en herbestemming van grote monumentale complexen. De kennis wordt ontwikkeld door specialisten die actief zijn in nationale en internationale expertisenetwerken en deels verbonden zijn aan universiteiten.

Kwaliteit en vakmanschap

De RCE, uitvoerders in de monumentenzorg en beheerders van roerende collecties hebben normen afgesproken voor materiaalgebruik, werkwijzen en competenties bij het uitvoeren van restauraties. In de archeologie bestaan ook zulke normen en is de RCE zelf een gecertificeerde instelling. De RCE adviseert erfgoedopleidingen over curricula en over het professionaliseren van vakmanschap.

Informatievoorziening

De RCE levert via digitale kanalen en online platforms data en kennis aan interne en externe afnemers. De RCE kan aanvragen digitaal ontvangen en afhandelen voor subsidies, vergunningen en adviezen van burgers, erfgoedinstellingen en overheidsorganisaties.

Meer informatie staat op de website van de RCE.
In de Erfgoedmonitor staan feiten en cijfers en er is een overzicht van bronnen en kaarten.

Inspectie van het Onderwijs

Missie

De missie van de Inspectie van het Onderwijs is effectief toezicht, voor beter onderwijs. Er moet op vertrouwd kunnen worden dat het onderwijs op de circa 8.000 scholen en instellingen goed is. Het gaat daarbij om alle instellingen (publiek en privaat) en onderwijsniveaus (van basisonderwijs tot en met hoger onderwijs), en om de verbindingen tussen die niveaus.

Taken

De inspectie waarborgt en stimuleert de kwaliteit van het onderwijs. Dat doet ze op eigen gezag uit, de taken zijn namelijk door de wetgever aan de inspectie toegekend. Daarbij zijn de besturen het eerste aangrijpingspunt. Toezicht op scholen neemt daarnaast een belangrijke plek in. Met stelseltoezicht maakt de inspectie inzichtelijk welke breder spelende problemen aandacht behoeven en draagt zij gericht bij aan oplossingen.

Het toezicht op het onderwijs is geregeld in de *Wet op het onderwijstoezicht* (WOT). De inspectie beoordeelt, bevordert en rapporteert over het volgende:

- de naleving van de onderwijswetten;
- de onderwijskwaliteit in funderend en middelbaar beroepsonderwijs;
- de kwaliteit van het stelsel voor hoger onderwijs, inclusief accreditatie;
- de financiële rechtmatigheid van bestedingen en het financieel beheer bij de bekostigde instellingen;
- de doelmatigheid en de financiële continuïteit van bekostigde instellingen.

Andere taken van de inspectie zijn: toezicht op de samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs, op de kwaliteit van de educatie op vroeg- en voorscholen, en het onder de minister van SZW en OCW vallende interbestuurlijk toezicht op gemeentelijk taken voor onderwijs en kinderopvang. Ouders, leerlingen en docenten kunnen bij vertrouwensinspecteurs van de inspectie terecht bij seksuele intimidatie en misbruik, psychisch en fysiek geweld, discriminatie en radicalisering.

Onderzoekskaders

De inspectie werkt met onderzoekskaders voor de onderwijssectoren. De inspectie overlegt hierover met het georganiseerde onderwijsveld en draagt de kaders aan de minister voor, die ze vaststelt. In de laatste wijziging van de onderzoekskaders (op 1 augustus 2023) is de standaard Basisvaardigheden toegevoegd, om het onderwerp een duidelijker en centraler onderdeel van het toezicht te maken. De inspectie werkt momenteel aan onderzoekskaders die in principe op 1 augustus 2027 zullen ingaan. Tussentijds worden de kaders jaarlijks aangepast, op basis van wijzigende regelgeving.

Versterking toezicht

De inspectie werkt aan de versterking van haar toezicht, met een integrale, adaptieve en opgavegerichte aanpak. Integraal, omdat het gaat om de samenhang van de niveaus waar de inspectie toezicht op houdt: de scholen en opleidingen, de besturen en het stelsel. Adaptief door snelle aanpassing aan wat nodig is, om effectief te kunnen zijn met het toezicht. Opgavegericht door te focussen op waar het bij de kwaliteit van het onderwijs vooral om gaat. Dat betreft ook de sociale veiligheid.

De versterking van het toezicht, met meer aandacht voor het onderwijs op scholen en opleidingen, kwam in een stroomversnelling door maatregelen uit het coalitieakkoord van het kabinet-Rutte IV, en leidt tot een groei met circa 185 fte aan het eind van 2024. De inspectie had begin 2024 zo'n 700 fte.

Onderzoek bij besturen, scholen en opleidingen

De inspectie maakt jaarlijks een risicoanalyse van alle besturen van scholen en opleidingen. Bij risico's kan de inspectie onderzoek ter plaatse doen. Elke 4 jaar doet de inspectie onderzoek bij elk bestuur. Ze onderzoekt dan ook een deel van de scholen of opleidingen van dat bestuur. De inspectie verifieert de sturing op kwaliteit, financieel beheer en risico's. Ze onderzoekt risicoscholen en -opleidingen en doet bij een steekproef van scholen en opleidingen ook kwaliteitsonderzoek.

Door scherper naar risico's te kijken en door de streekproefkwaliteitsonderzoeken die sinds augustus 2023 worden gedaan, neemt het aantal onderzoeken bij scholen toe. In haar onderzoek heeft de inspectie uiteraard een controlerende taak. Daarnaast sluit zij ook aan bij de ambities van besturen, scholen en opleidingen, en doet ze aan stimulerend toezicht.

Het hoger onderwijs kent een accreditatiestelsel.
De Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) voert de accreditatie uit, de inspectie ziet toe op het stelsel. Verder doet de inspectie in het hoger onderwijs onderzoek naar de naleving van wet- en regelgeving.
Ze doet ook stelselonderzoek en kan bij ernstige signalen of incidenten onderzoek instellen (brandweerfunctie).

Bevordering doelmatigheid en effect door samenwerking tussen rijksinspecties

De inspectie werkt samen met andere rijksinspecties in de Inspectieraad. In het sociaal domein werkt ze samen met de inspecties Gezondheidszorg en Jeugd, Justitie en Veiligheid en Sociale Zaken en Werkgelegenheid, in het Samenwerkend Toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein (STJ/TSD).



Verantwoordelijkheid bewindspersoon

De minister is verantwoordelijk voor de taakuitoefening door de inspectie. De minister kan schriftelijke aanwijzingen geven, waarover de Staten-Generaal moet worden geïnformeerd. Binnen de ministeriële verantwoordelijkheid is de inspectie professioneel onafhankelijk in haar keuzes in het toezicht, en vooral in haar oordeelsvorming en oordelen. De minister geeft geen aanwijzingen voor oordelen van de inspectie over de ontwikkeling van het onderwijs, vooral van de kwaliteit. Dit staat ook in de WOT. De *Regeling Inspectie van het Onderwijs* regelt de relatie tussen inspectie en ministerie.

Belangrijkste instrumenten

De inspectie kan herstelopdrachten geven en scholen beoordelen als onvoldoende of zeer zwak. Als een school langer dan 1 jaar zeer zwak is, meldt de inspectie dat bij de minister. Die kan uiteindelijk de bekostiging deels of geheel inhouden. De inspectie kan ook zelf sancties opleggen, op basis van een door de minister gegeven mandaat. Als er maatregelen nodig zijn die buiten het mandaat van de inspectie vallen, zoals aanwijzingen, dan draagt ze de regie over interventies over aan het departement. De toezichtactiviteiten blijven onder regie en verantwoordelijkheid van de inspectie.

Periodieke publicaties

- De *Staat van het Onderwijs* (SvhO). De inspectie maakt jaarlijks het rapport van de minister aan de Staten-Generaal.
- Het *Jaarwerkplan* wordt opgesteld in overleg met beleid en goedgekeurd door de minister, na voorhang bij de Staten-Generaal.
- Het *Jaarverslag* is de verantwoording van de inspectie over haar werk. De inspectie stelt het vast, de minister biedt het aan het parlement aan.

Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

Missie
Een overheid die verantwoording kan afleggen. Erfgoed beschikbaar voor iedereen. Nu en in de toekomst.
Dat is onze missie. Wij zien toe op de toegankelijkheid van overheidsinformatie en op de zorgvuldige omgang met erfgoed. Wij kijken hoe de regels in de praktijk werken.

Taken
De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed houdt toezicht op:
- de informatiehuishouding van de rijksoverheid;
- het behoud en beheer van de rijkscollectie;
- het archeologiebestel;
- het monumentenstelsel, waaronder professionele organisaties voor monumentenbehoud;
- in- en uitvoer van cultuurgoederen, inclusief verlening van vergunningen;
- bescherming van aangewezen cultureel erfgoed.

Positie
De inspectie valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van OCW. De secretaris-generaal is eigenaar.
De inspectie voert haar taken onafhankelijk uit (zie de aanwijzingen van de minister-president). De basis van het toezicht zijn de Archiefwet 1995 en de Erfgoedwet, internationale verdragen en Europese regels.

Actualiteit
- Als reactie op de toeslagenaffaire is ruim € 800 miljoen vrijgemaakt voor de versterking van de informatiehuishouding bij de rijksoverheid en voor de intensivering van het toezicht erop. Voor de overheidsinformatie betekent dat sinds 2021 een stevige groei qua aantal inspecteurs en het mogelijk maken van intensiever inspecteren. Naast thema-inspecties, zoals naar de hotspot COVID-19, chatapps en adoptiedossiers, voert de inspectie ook organisatiegerichte onderzoeken uit. Die aanpak levert de inspectie in 2027-2028 een algemeen beeld op van de stand van zaken van de informatiehuishouding rijksbreed en van het niveau van de individuele organisaties.
- Met de verschillende conflicten in de wereld heeft de inspectie bijzondere aandacht voor de illegale invoer van cultuurgoederen uit gebieden als Oekraïne en Syrië.
- De inspectie is bezig alle beheerders van de rijkscollectie integraal te beoordelen. In de afgelopen jaren zijn de ministeries en Hoge Colleges van Staat bezocht. Vanaf 2024 worden de rijksmusea beoordeeld.

De inspectie stuurt haar 2-jaarlijkse werkprogramma, haar jaarverslag en themarapporten aan de minister van OCW, die ze aanbiedt aan de Tweede Kamer.

Het werkprogramma 2023-2024 heeft de volgende onderwerpen:
- blijvende toegankelijkheid en beschikbaarheid van overheidsinformatie;
- blijvende toegankelijkheid en beschikbaarheid van archeologische vondsten (ook onder water) en documentatie;
- certificering op de kwaliteit van archeologisch onderzoek;
- blijvende toegankelijkheid en beschikbaarheid van rijkscollecties en registraties;
- bestrijding van de illegale internationale handel in cultuurgoederen.

De werkzaamheden van de inspectie bestaan uit:
- Inspecties ter plaatse en erover rapporteren.
- Signaleren van risico's voor het publiek belang.
- 2-jaarlijkse digitale uitvraag bij alle partijen die onder toezicht staan, die resulteert in de monitor.
- Verlenen van vergunningen voor de uitvoer van cultuurgoederen.
- Ondersteunen van landen bij het terugvorderen van illegaal uitgevoerde cultuurgoederen, waaronder het veilig stellen van die cultuurgoederen.
- Strafrechtelijk optreden bij ernstige of onherstelbare overtredingen. Hiervoor heeft de inspectie bijzondere opsporingsambtenaren (boa's) in dienst.

Rijksinspecties
De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed is een van de 11 rijksinspecties binnen de Inspectieraad. De inspecties werkent aan professionalisering van toezicht door het gezamenlijk opleiden van inspecteurs en uitwisseling van goede voorbeelden.

Onafhankelijkheid
Voor de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed is het essentieel dat zij haar toezichthoudende taken onafhankelijk kan uitvoeren. De inspectie verwelkomt daarom de Wet op de rijksinspecties (Wori). De Wori is een kaderwet voor alle rijksinspecties, die de onafhankelijkheid van toezichthouders waarborgt. De *Aanwijzingen inzake de rijksinspecties* (en de evaluatie ervan) vormen de basis voor het wetsvoorstel. Het wetsvoorstel bevindt zich in de conceptfase, die wordt uitgevoerd door het ministerie van BZK.

Onderwijsraad

De Onderwijsraad geeft al meer dan honderd jaar advies over onderwijsbeleid en -wetgeving aan de regering, de Eerste en Tweede Kamer en soms ook aan gemeenten. Gevraagd en uit eigen beweging.

Taken

De raad kijkt naar de werking van het hele onderwijsstelsel en blikt daarbij zowel terug als ver vooruit. De focus ligt op de langere termijn. De raad agendeert, identificeert problemen en schetst perspectief met een verkenning of een advies. De raad let op kwaliteit, toegankelijkheid, doelmatigheid, keuzevrijheid, pluriformiteit, sociale samenhang, inclusie en democratie. Vanuit die waarden doet de raad aanbevelingen om de werking van het stelsel te verbeteren en goed onderwijs voor iedereen mogelijk te maken.

De adviezen en verkenningen gaan over alle vormen van onderwijs voor kinderen, jongeren en volwassenen: van voorschoolse voorzieningen tot aan postuniversitair onderwijs en een leven lang ontwikkelen. Hoe kan onderwijs bijdragen aan de ontwikkeling van individu en samenleving? Wie zijn daarbij aan zet? Wat is de rol van overheden? Wat is de verantwoordelijkheid van besturen, schoolleiders en leraren? Wanneer zijn organisaties en professionals rondom de school aan zet? Wat is de rol van leerlingen, studenten en hun ouders?

Positie

De raad is onafhankelijk. De adviezen worden gevoed door kennis en ervaring uit de onderwijspraktijk, de praktijk van onderwijswetgeving en -beleid, en zijn gebaseerd op wetenschappelijke kennis en inzichten. Speciale vermelding verdient de JongerenOnderwijsraad. Daarin delen leerlingen en studenten van diverse leeftijden en schooltypen hun ervaringen en ideeën, en denken ze mee over de onderwerpen waarover de raad adviseert.

Voor de adviezen gebruikt de raad ook de expertise van andere adviesorganen en planbureaus. Omgekeerd deelt de raad zijn expertise met anderen. Soms wordt gezamenlijk advies uitgebracht. Als één van de grondleggers van Eunec, het internationaal verband van onderwijsraden, wisselt de raad ook kennis en expertise uit met andere adviescolleges in Europa en daarbuiten.

Samenstelling

De Onderwijsraad bestaat uit 10 tot 12 leden. Ze zijn onafhankelijk en vertegenwoordigen geen belangengroepen. De leden van de raad worden benoemd vanwege hun wetenschappelijke kennis, praktijkervaring in het onderwijs en maatschappelijke bijdrage, in combinatie met hun visie op het onderwijs. De brede expertise zorgt ervoor dat er altijd vanuit meerdere – bijvoorbeeld onderwijskundige, economische, juridische en internationale – invalshoeken naar een onderwerp wordt gekeken.

Sommige adviesonderwerpen vragen om specifieke kennis en expertise. In die gevallen maakt de raad bij de voorbereiding van het advies gebruik van de deskundigheid van 1 of 2 externe commissieleden.

Werkwijze

De Onderwijsraad adviseert regering en parlement op basis van een werkprogramma. Hiervoor kunnen de minister en het parlement adviesvragen aandragen. Buiten het werkprogramma kunnen de adviesvragers altijd aanvullende vragen stellen. Het kan daarbij ook gaan om wetgevingsadviezen.

De raad heeft de wettelijke taak te adviseren op wetsvoorstellen. Voor advisering in aanmerking komen voorstellen die een wezenlijke verandering betekenen op het vlak van governance, sturing, toezicht en bekostiging, die raken aan artikel 23 van de Grondwet of grote implicaties hebben voor de onderwijspraktijk. De raad overlegt met het ministerie om welke wetsvoorstellen het gaat.

De belangrijkste producten van de raad zijn adviezen en verkenningen. Daarnaast treedt de raad naar buiten met bijdragen aan seminars, presentaties en toelichtingen op de adviezen en artikelen. Na het verschijnen van een advies moet de minister volgens de *Kaderwet adviescolleges* binnen 3 maanden in beide Kamers reageren op het advies.

College voor Toetsen en Examens

Taken

Diploma's in Nederland zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op landelijke, centrale examens. Het is dan ook belangrijk dat vervolgopleidingen en werkgevers erop kunnen vertrouwen dat die centrale examens en toetsen betrouwbaar zijn. Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) zorgt daarvoor. Het CvTE is een zelfstandig bestuursorgaan (zbo), dat valt onder ministeriële verantwoordelijkheid van de minister van OCW.

De centrale examens en toetsen die onder de wettelijke taak van het CvTE vallen, zijn:

- Erkennen en bewaken van de kwaliteit van de doorstroomtoets (DST) en leerlingvolgsystemen (LVS) in het primair onderwijs, en verantwoordelijkheid voor de normering van de DST.
- Centrale examens in het voortgezet onderwijs.
- Staatsexamens in het voortgezet onderwijs.
- Centrale examens Nederlandse taal en Engels in het mbo.
- Staatsexamen Nederlands als tweede taal (Nt2);

Daarnaast speelt het CvTE een rol bij de centrale examens in het Caribisch gebied.

De minister stelt het examenprogramma vast per vak en per schooltype. In de examenprogramma's staat op hoofdlijnen wat leerlingen moeten kennen en kunnen. Het CvTE beschrijft voor de centrale examens vo en mbo de examenstof in syllabi en stelt de examens en de normering vast. Bij de staatsexamens vo en Nt2 is het CvTE ook verantwoordelijk voor afname en diplomering, waarbij DUO de uitvoering verzorgt.

Voor de doorstroomtoets is het CvTE ook verantwoordelijk voor het bewaken van de vergelijkbaarheid van de doorstroomtoetsresultaten (de normering).

Aantallen

Datum	
primair onderwijs	77.558 kandidaten in 2023 (laatste centrale eindtoets)
voortgezet onderwijs	173.574 kandidaten in 2023
staatsexamens vo	6.638 kandidaten in 2023
mbo	160.455 kandidaten in 2022/2023
staatsexamen NT2	36.779 afnames (2023)

Ontwikkelingen

Doorstroomtoets primair onderwijs
In het vorige stelsel, tot en met het schooljaar 2022-2023, was het CvTE verantwoordelijk voor 1 van de 5 eindtoetsen voor leerlingen van groep 8, namelijk de centrale eindtoets. Vanaf het schooljaar 2023-2024 is het stelsel gewijzigd en is er geen centrale eindtoets meer.

Het CvTE is de kwaliteitsbewaker en daarmee verantwoordelijk voor de toelating tot het stelsel van doorstroomtoetsen. Daarnaast is het CvTE verantwoordelijk voor de normering van alle doorstroomtoetsen die aanbieders aan scholen aanbieden.
Ook beoordeelt het CvTE de kwaliteit van toetsen uit leerlingvolgsystemen.

Actualisatie examenprogramma's
Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) werkt in opdracht van OCW aan de actualisatie van de examenprogramma's in het vo. Het CvTE is betrokken via de OCW-ketenprojectgroep toetsing en examinering en adviseert over ontwerp- en uitvoeringsvragen. Het CvTE adviseert vakvernieuwingscommissies in het vernieuwingstraject over (centrale) examinering en zorgt voor de samenstelling van nieuwe syllabi.

Staatsexamens vo
Leerlingen van het voortgezet speciaal onderwijs (vso) en particuliere scholen, en kandidaten die zich individueel op het examen voorbereiden, kunnen niet deelnemen aan regulier onderwijs en examens afleggen. Ze kunnen staatsexamen doen. Een staatsexamendiploma is gelijkwaardig aan een diploma van een reguliere school in het voortgezet onderwijs en heeft dezelfde maatschappelijke waarde.

De afgelopen jaren groeit het aantal kandidaten dat deelneemt aan het staatsexamen sterk. Dat komt onder meer door een kwaliteitsverbetering in het vso. Tegelijkertijd ligt er meer nadruk op kansengelijkheid voor kandidaten die reguliere vo-examens afleggen en voor kandidaten van de staatsexamens. De staatsexamens staan door deze ontwikkelingen onder druk.

Het CvTE verkent langs de lijnen van de *verbeteragenda staatsexamens vo* hoe de organisatie van het staatsexamen kan worden verbeterd, met behoud van kwaliteit en continuïteit. Dat gebeurt met DUO, belangenbehartigers, scholen en kandidaten. Begin 2024 is een tweede voortgangsrapportage opgeleverd. Eind 2024 volgt een eindrapportage. In de eindrapportage schetst het CvTE het scenario dat het voor een duurzaam staatsexamen beoogt, aangevuld met voorwaarden en consequenties voor de uitvoering. Na beleidsmatige en politieke besluitvorming kan de invoering van de maatregelen beginnen.

Verhoogde eis taalvaardigheid inburgering bij staatsexamens Nt2
Via het staatsexamen Nederlands als tweede taal kunnen anderstaligen in Nederland een diploma of losse certificaten halen. Het examen heeft twee niveaus: B1 en B2, die zijn gebaseerd op het *Europese Referentiekader*. Met het diploma kunnen anderstaligen voldoen aan de taalvaardigheidseis van onderwijsinstellingen (mbo, hbo en wo) voor instromende studenten.

Sinds 2022 is de taalvaardigheidseis voor inburgering verhoogd van A2 naar B1. Het staatsexamen Nt2-niveau B1 wordt daardoor vaker afgenomen. Het CvTE werkt hiervoor nauw samen met het ministerie van SZW, waarbij DUO de uitvoering verzorgt.

Organisatie en werkwijze

Het CvTE bestaat uit een college en een bureau.
Het college bestaat uit een voorzitter en 6 leden.
Voor elk lid wordt een plaatsvervanger benoemd. De leden komen uit de sectoren waarin centrale examens en toetsen voorkomen of sectoren die een rol spelen, doordat ze leerlingen ontvangen die een centrale toets of een centraal examen hebben afgelegd. Het college zet de koers uit van het CvTE, stelt officiële wettelijke regelingen vast en kan de bewindslieden van OCW adviseren. Het college legt verantwoording af aan de bewindspersonen van OCW.

Het bureau ondersteunt het college bij de uitvoering van zijn taken en wordt geleid door de secretaris-directeur. Daarnaast zijn er ruim 300 docenten, leerkrachten en vakdeskundigen die in deeltijd op detacheringsbasis voor het CvTE werken in verschillende vaststellings- of syllabuscommissies. De afname van de staatsexamens vo is mogelijk dankzij zo'n 2.000 mensen uit en om het onderwijs.

De inspectie voor het onderwijs houdt toezicht op het CvTE.

Publicaties

- Jaarverslag 2022 CvTE
- Verslag centrale examens vo 2023
- Examenverslag mbo 2022-2023
- Driejaarlijks onderzoek CvTE door de Inspectie van het Onderwijs
- Vijfjaarlijkse evaluatie zbo CvTE

Raad voor Cultuur

Missie
De Raad voor Cultuur wil hoogwaardige en inspirerende adviezen geven, die bijdragen aan een rijk cultureel leven, richting geven aan het cultuurbeleid en het culturele veld uitdagen en aanmoedigen.

Taken
De Raad voor Cultuur is het wettelijke adviesorgaan van regering en parlement voor kunst, erfgoed en media. De raad is onafhankelijk en adviseert over actuele beleidskwesties en subsidieaanvragen. Dit doet hij zowel gevraagd als ongevraagd.

De taken staan in de *Wet op het specifiek cultuurbeleid* en in de *Mediawet*. Over de adviesagenda overlegt de raad met de bewindspersoon voor cultuur en media. De raad adviseert eens in de 4 jaar over subsidies van culturele instellingen voor de basisinfrastructuur (bis) van rechtstreeks door het Rijk gefinancierde instellingen. In de tussenliggende periode monitort de raad de bis-instellingen.

Op grond van de Mediawet adviseert de raad over de omroeperkenningen en het concessiebeleidsplan van de Nederlandse Publieke Omroep (NPO). Verder adviseert de raad over de aanwijzing van professionele organisaties voor monumentenbehoud, de voordracht van *sites* voor het *Europees Erfgoedlabel*, de voordracht van immaterieel erfgoed bij Unesco en vergoedingen voor de exploitatie van auteursrechten.

Organisatie en werkwijze
De raad bestaat uit 8 leden. Aan de raad zijn circa 200 deskundige adviseurs verbonden. Ze komen uit het hele land en zijn actief in en rond het cultuur- en mediaveld. Adviseurs dragen bij aan het werk van de raad via commissies (beleidsadvisering, uitvoeringsadviezen of monitoring), designteams, of via het Jongerenplatform en JongeMakersPlatform. De raad wordt ondersteund door een bureau met 20-25 medewerkers, dat fungeert als knooppunt en regisseur van het netwerk. Regelmatig brengt de raad bezoeken aan de cultuurregio's, om te voelen wat er leeft en speelt, en om het gesprek aan te gaan met makers en bestuurders.

Verantwoordelijkheid bewindspersoon
Bewindspersonen kunnen de raad om advies vragen over vraagstukken in het cultuur- en mediadomein.

Publicaties
De raad brengt de volgende publicaties uit:
- Beleidsadviezen op het gebied van erfgoed (archeologie, monumenten en musea), media (bibliotheken, film, letteren, journalistiek en omroepen), podiumkunsten (dans, muziek, muziektheater en theater) en beeldende kunst, design en architectuur. Recente adviezen zijn *Toegang tot cultuur* en B*eweging in het bestel*, over het cultuurbestel van 2029 en verder, *Cultuur natuurlijk over duurzaamheid, Digitalisering als kans* en *Over de grens*, over grensoverschrijdend gedrag in de cultuur- en mediasector. Elke 4 jaar brengt de raad een stelseladvies uit.
- Subsidieadviezen die beleidsplannen en het functioneren van culturele instellingen beoordelen. In de eerste helft van 2024 adviseert de Raad over de invulling van de *Basisinfrastructuur 2025-2028*.
- Verkenningen of sectoranalyses waarin de raad de stand van zaken in een sector doorlicht of een maatschappelijk thema dat van belang is voor toekomstig cultuurbeleid.
- Uitvoeringsadviezen over wet- en regelgeving op het gebied van de media (NPO concessiebeleidsplan), monumenten, immaterieel erfgoed en auteursrechtenvergoedingen.

Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie

Taken

De Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) is de onafhankelijke strategische adviesraad van regering en parlement op het gebied van wetenschap, technologie en innovatie. De AWTI is een onafhankelijk adviescollege dat bij wet is ingesteld.

De AWTI brengt gevraagd en ongevraagd advies uit aan de regering en het parlement. Zijn onafhankelijke adviezen zijn strategisch van aard en gaan over de hoofdlijnen van wetenschaps-, technologie- en innovatiebeleid. De raad heeft bijzondere aandacht voor de verbinding tussen wetenschap, technologie en innovatie en de economische en maatschappelijke impact daarvan op de samenleving.

Samenstelling

De raad bestaat uit een voorzitter en maximaal 9 leden. De leden komen uit kennisinstellingen en het bedrijfsleven, en worden op persoonlijke titel benoemd. De raad wordt ondersteund door het bureau (12 medewerkers), onder leiding van de secretaris-directeur.

Werkwijze

De AWTI adviseert regering en parlement op basis van een jaarlijks werkprogramma. De keuze van advies-onderwerpen is een mix van adviezen waar regering of parlement om vragen, en van onderwerpen die de AWTI zelf naar voren brengt.

Naast de grotere adviezen uit het werkprogramma verschaft de raad informatie aan de regering en het parlement via briefadviezen op actuele onderwerpen en via *position papers* en *factsheets*. Ook werkt de raad incidenteel samen met andere adviesraden aan gezamenlijke producten en is er regelmatig contact met raden uit andere landen.

Verantwoordelijkheid bewindspersoon

In overleg met de minister van Economische Zaken en Klimaat draagt de minister van OCW de ministeriële verantwoordelijkheid voor de AWTI. Bewindspersonen kunnen de AWTI om advies vragen. Na het verschijnen van een advies moet de verantwoordelijke bewindspersoon er volgens de Kaderwet adviescolleges binnen drie maanden in beide Kamers op reageren.

Recente adviezen

- *In dienst van de toekomst. Van optimalisatie naar transformatie*. De ambities die Nederland heeft voor wonen, zorg, klimaat en landbouw zijn niet waar te maken binnen het huidige systeem. Het beleid voor innovatie moet zich richten op wat in de toekomst nodig is en niet langer het bestaande in stand houden.
- *Strategisch samenspel. Bundel de kracht van Nederland en de EU voor meer impact van onderzoek en innovatie*. De AWTI adviseert om het Europese en Nederlandse beleid voor onderzoek en innovatie beter op elkaar te laten aansluiten. Nederland kan dan effectiever optreden in Brussel en er sterker op sturen dat de gestimuleerde onderzoeks- en innovatieactiviteiten daadwerkelijk bijdragen aan de beleidsambities. Dat zal leiden tot versterking van excellent onderzoek en een grotere bijdrage aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen.
- *Duiden van de kwaliteiten van wetenschap*. Met deze brief gaat de AWTI in op het verzoek van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van de Tweede Kamer om inzichtelijk te maken hoe de kwaliteit van wetenschap vastgesteld kan worden.
- *Kennis in conflict. Veiligheid en vrijheid in balans*. Kennisveiligheid gaat over het beschermen of beveiligen van kennisontwikkeling en hoger onderwijs, in relatie tot internationale ontwikkelingen. Om kennisontwikkeling in Nederland veilig en van hoog niveau te houden, is het volgens de AWTI nodig om de effectiviteit van de aanpak voor kennis-veiligheid te verbeteren. Een lerende aanpak is nodig, met aandacht voor nuance en meer bewustwording.

Komende advisering

De AWTI heeft de volgende adviezen in voorbereiding:

- *Defensieonderzoek en -innovatie in Nederland*. De advies-vraag is hoe Nederland moet omgaan met defensie-gerelateerd onderzoek en innovatie, qua focus, organisatie en de verbinding tussen militair en civiel? Verwachte publicatie: zomer 2024.
- *Een transformatiegerichte beleidsmix*. Aansluitend op het advies *In dienst van de toekomst. Van optimalisatie naar transformatie* (december 2023) werkt de AWTI in een vervolgadvies aan een concrete uitwerking van een transformatiegerichte beleidsmix.

Verwachte publicatie: zomer 2024.

AWTI e-mailalert

Eenmaal per week attendeert de AWTI geïnteresseerden per e-mail op actuele documenten die relevant zijn voor het wetenschaps-, technologie- en innovatiebeleid, via de volgende link.

Nederlandse Unesco Commissie

Unesco is de organisatie van de Verenigde Naties voor onderwijs, wetenschap, cultuur en media (communicatie & informatie). Alle lidstaten hebben een nationale Unesco Commissie. De Unesco Commissie geeft onafhankelijk advies (aan het ministerie van OCW en andere ministeries) en zorgt voor inbreng op internationaal niveau. Daarnaast zorgt zij voor meer bekendheid en draagvlak van de programma's en het gedachtegoed van Unesco in Nederland, en organiseert het Unesco-netwerk in Nederland.

Elk OCW-werkterrein kan met Unesco te maken krijgen. Elke twee jaar maakt de commissie een werkprogramma met een aantal prioriteiten. De commissie bestaat uit 11 mensen, afkomstig van universiteiten en maatschappelijke en culturele organisaties. De commissie wordt ondersteund door een bureau met personeel van OCW.

Unesco in Nederland

Unesco is bekend van het werelderfgoed (13 in Nederland in 2023), maar er zijn ook Unesco-gebieden, -steden (*creative cities* en *learning cities*), -organisaties en -erfgoederen (zoals immaterieel erfgoed en belangwekkende archieven). Er zijn 70 Unesco-scholen. In totaal zijn er meer dan 150 organisaties in Nederland met een officiële Unesco-status. Ze worden gecoördineerd door de Unesco Commissie.

Nederland heeft een permanente vertegenwoordiging bij Unesco, met inbreng van deskundigen van het ministerie van OCW en de Unesco Commissie. Prioriteiten voor Nederland zijn cultuur (Nederland heeft zich gekandideerd voor het Werelderfgoedcomité van Unesco vanaf 2025), persvrijheid en mensenrechten (vrijheid van expressie voor wetenschappers, kunstenaars en journalisten).

Verantwoordelijkheid bewindspersoon

De Unesco Commissie is onafhankelijk. Het werkprogramma wordt goedgekeurd door de minister. Nieuwe commissieleden worden door de commissie voorgedragen, maar benoemd door de minister.

De meeste nieuwe voordrachten (voor werelderfgoed en immaterieel erfgoed) worden door de minister gedaan, namens Nederland. De komende jaren zal Nederland geen nieuw Werelderfgoed nomineren, met uitzondering voor erfgoed uit Caribische delen van het Koninkrijk. Wel worden er nominaties voorbereid voor immaterieel erfgoed.

Elke twee jaar is er de algemene conferentie van Unesco, waar de minister van OCW het *landenstatement* van Nederland voordraagt.



BIJLAGEN

Bijlage 1 - Overzicht zelfstandige bestuursorganen

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

De zbo's van OCW 2023

OCW heeft 20 zbo's en is verantwoordelijk voor adequate sturing van en toezicht op deze organisaties. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de bewindspersonen zijn toebedeeld aan de rollen van eigenaar en opdrachtgever. Binnen FEZ is er een team Eigenaarsadvisering zbo's. Eigenaarsadvisering vervult een regierol op het terrein van (strategische) advisering, toezicht, analyse en monitoring ten aanzien van alle eigenaarstaken betreffende de zbo's.

zbo's

(zelfstandig bestuursorgaan)

Een zbo voert een publieke taak uit. Zbo's hebben een bijzondere positie binnen de overheid. Ze hebben meerdere kenmerkende eigenschappen:

1. Ze oefenen openbaar gezag uit.
Dit houdt in dat een zbo iets kan gebieden of verbieden.

2. Zbo's zijn niet hiërarchisch ondergeschikt aan een minister.
De minister is verantwoordelijk voor het beleid dat een zbo uitvoert en voor het toezicht daarop.

DGFO
(Directoraat-Generaal Funderend Onderwijs)
ONDERWIJS

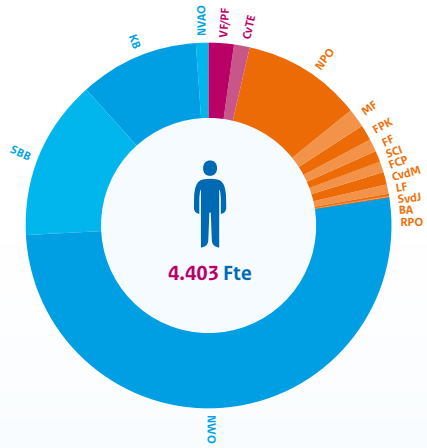
- Vervangingsfonds/Participatiefonds (VF/PF)
- College voor Toetsen en Examens (CvTE)

DGCM
(Directoraat-Generaal Cultuur en Media)
CULTUUR/MEDIA

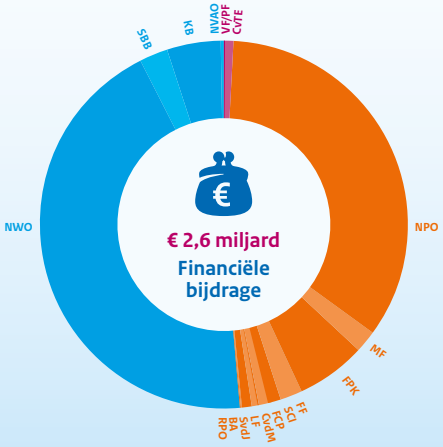
- Nederlandse Publieke Omroep (NPO)
- Mondriaanfonds (MF)
- Fonds Podiumkunsten (FPK)
- Filmfonds (FF)
- Stichting Creatieve Industrie (SCI)
- Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP)
- Commissariaat voor de Media (CvdM)
- Letterenfonds (LF)
- Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SvdJ)
- Bureau Architectenregister (BA)
- Regionale Publieke Omroep (RPO)

DGHBWE
(Directoraat-Generaal Hoger onderwijs, Beroepsonderwijs, Wetenschap en Emancipatie)
WETENSCHAP/ONDERWIJS

- Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)
- Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)
- Koninklijke Bibliotheek (KB)
- Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)
- Nationaal Agentschap Erasmus+ (NAE+)
- Nationaal Coördinatiepunt NLQF (NCP NLQF)



	Fte	FINANCIËLE BIJDRAGE (x1000)
VF/PF	100	5.605
CvTE	60	21.160
NPO	475	893.612
MF	64	51.260
FPK	60	159.324
FF	58	51.085
SCI	44	28.315
FCP	44	23.037
CvdM	44	5.976
LF	30	16.134
SvdJ	11	20.701
BA	6	1.212
RPO	5	1.954
NWO	2.275	1.151.886
SBB	623	68.446
KB	464	119.869
NVAO	40	5.939
Totaal	4.403	2.625.515



Team Eigenaars-advisering

De werkzaamheden hebben betrekking op onderwerpen die raken aan de continuïteit, doelmatigheid en kwaliteit van de organisatie, bedrijfsvoering, governance en dienstverlening. Voorbeelden hiervan zijn de processen voor onderhoud en vervanging (ICT), financieel beheer, personeelsbeheer en financieringsvraagstukken. Gegeven de brede continuïteitsrol faciliteert Eigenaarsadvisering een herkenbaar coördinatiepunt om alle eigenaarselementen te betrekken.

Heb je vragen of wil je in contact komen met Eigenaarsadvisering, neem dan contact op via

eigenaarsondersteuning@minocw.nl

Een zelfstandig bestuursorgaan (zbo) is een bestuursorgaan op het niveau van de centrale overheid dat niet hiërarchisch ondergeschikt is aan een minister. Aan OCW zijn op dit moment 20 zbo's verbonden.

Onderwijs

College voor Toetsen en Examens (CvTE)

Het CvTE is vanuit het ministerie van OCW gedelegeerd regievoerder over de examenketen (CvTE, stichting Cito en DUO). Ook onder de verantwoordelijkheden van het CvTE vallen:

- vo: het organiseren van de centrale examens en staatsexamens;
- po: het organiseren van de centrale doorstroomtoets;
- mbo: de centrale examens Nederlands en Engels;
- het organiseren van de staatsexamens Nederlands als tweede taal (NT2).

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)

De NVAO is een verdragsorganisatie naar Nederlands recht. De taken en werkwijze van de NVAO zijn in een verdrag met Vlaanderen en wetgeving vastgelegd. Haar hoofdtaak is het beoordelen en borgen van het niveau en de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. De NVAO vervult deze taken in internationaal perspectief en in de context van het *Europese Bolognaproces*.

Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)

De SBB draagt zorg voor:

- Ontwikkeling en onderhoud van een landelijke kwalificatiestructuur, voor de aansluiting tussen het aanbod van beroepsonderwijs en de maatschappelijke behoeften daaraan, mede in het licht van de arbeidsmarkt voor afgestudeerden en ontwikkelingen in internationaal verband. De SBB doet bijvoorbeeld voorstellen aan de minister van OCW voor de kwalificatiedossiers.
- Het bijdragen aan een doelmatige en doelgerichte inzet van overheidsgeld door het ontwikkelen van voorstellen over welke beroepsopleidingen voor bekostiging uit de Rijkskas in aanmerking komen.
- Het bevorderen van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming.
- het ontwikkelen en vaststellen van kwaliteitscriteria voor beroepspraktijkvormingsplaatsen en het minstens een keer per 4 jaar beoordelen van bedrijven en organisaties die de beroepspraktijkvorming verzorgen aan de hand van deze criteria. Het openbaar maken van een overzicht van bedrijven en organisaties die voldoen aan deze criteria.
- Het zoveel mogelijk zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende bedrijven en organisaties van voldoende kwaliteit die de beroepspraktijkvorming verzorgen.
- Onderzoek voor ondersteuning van bovenstaande taken.
- Aanvullende activiteiten voor de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Stichting Participatiefonds voor het Onderwijs (Pf), Stichting Vervangingsfonds en Bedrijfsgezondheidszorg voor het Onderwijs (Vf)

Voor het primair onderwijs zijn twee zbo's opgericht: het Pf en het Vf. Beide zbo's vormen samen een bestuursbureau: VfPf. VfPf adviseert en ondersteunt schoolbesturen in het versterken van hun verantwoordelijkheid om werknemers duurzaam inzetbaar te houden binnen de sector om verzuim en werkloosheid zo laag mogelijk te houden. Waar nodig vangt VfPf de financiële gevolgen van verzuim en werkloosheid op en begeleidt ze uitkeringsgerechtigden snel naar een passende nieuwe baan.

De wettelijke taken van het Pf zijn in 2022 uitgebreid en bestaan uit:

- Waarborgen bieden aan schoolbesturen voor de kosten van uitkeringen voor werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid.
- Voldoen van de kosten van uitkeringen aan de instanties die de uitkeringen verstrekken.
- Voeren van de administratie over de door UWV vastgestelde werkloosheidsuitkeringen.
- Ondersteunen van schoolbesturen bij het terugdringen van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid en voorkomen van werkloosheid.

Dit betekent dat VfPf zich focust op het behouden van personeel in het onderwijs, wat ook een doel is in de aanpak van het lerarentekort.

Wettelijk is bepaald dat de verplichte aansluiting bij Vf op wordt opgeheven. Het moment daarvoor is nog niet vastgesteld en moet met de sociale partners en het Vf worden bepaald. Tot dan houdt het Vf zich bezig met het vergoeden van de kosten van vervanging van ziek personeel in het po.

Vanuit de wettelijke taken van Vf en Pf beschikt VfPf over unieke kennis en cijfers van verzuim en werkloosheid in het po. Zowel op landelijk niveau, als regionaal en per bestuur. Analyses en rapportages van VfPf geven besturen inzicht in hoe ze ervoor staan en met welke signalen ze rekening moeten houden.

Nationaal Agentschap Erasmus+ (NAE+)

Het NAE+ ondersteunt de educatieve, professionele en persoonlijke ontwikkeling van deelnemers in onderwijs, training, jeugd en sport. Dat doet het in Europa, maar ook daarbuiten. Zo draagt het programma bij aan duurzame groei, werkgelegenheid, sociale cohesie en Europese identiteit.

Doelen in de programmaperiode 2021- 2027 zijn:

- Mensen uit alle lagen van de bevolking bereiken. Het *programma Erasmus+ 2021-2027* maakt het voor meer mensen eenvoudiger om deel te nemen.
- Sterkere betrekkingen met de rest van de wereld. De mobiliteit en samenwerking met andere landen worden nog meer gestimuleerd door een combinatie van fysieke en virtuele mobiliteit.
- Focus op bevordering van toekomstgerichte vakgebieden. Het versterkte programma zal meer aandacht besteden aan vakgebieden als hernieuwbare energie, klimaatverandering, milieutechnologie, kunstmatige intelligentie en design.
- Bevordering van Europese identiteit door middel van een buitenlandervaring. Jongeren en volwassenen krijgen de kans om het cultureel erfgoed en de diversiteit van Europa te ontdekken.
- jongeren in hun kracht zetten, niet alleen op school, maar ook daarbuiten.

Nationaal Coördinatiepunt NLQF (NCP-NLQF)

Wet NLQF, het Nederlands kwalificatie-raamwerk voor *een leven lang leren* (NLQF), staat begin 2024 geagendeerd voor plenaire behandeling in de Tweede Kamer. Als de wet wordt aangenomen, wordt de stichting CINOP Publiek als privaatrechtelijk zbo aangewezen voor de taken als nationaal coördinatiepunt voor het NLQF. Hieronder vallen de volgende verantwoordelijkheden:

- Het op aanvraag vaststellen van het NLQF-niveau van een non-formele opleiding.
- Beheer van een openbaar register van non-formele opleidingen waarvoor een NLQF-niveau is vastgesteld.
- Verstrekken van informatie over het NLQF en het Europees kwalificatiekader (EQF).
- Onderhoud en het beheer van het NLQF en bijdragen aan de ontwikkeling van het EQF.

Wetenschap

Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)

De NWO heeft tot taak het bevorderen van de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek, en het initiëren en stimuleren van nieuwe ontwikkelingen in wetenschappelijk onderzoek. NWO voert haar taak vooral uit door het toewijzen van geld. De organisatie bevordert de maatschappelijke overdracht van kennis uit door haar geïnitieerd en gestimuleerd onderzoek. NWO richt zich in hoofdzaak op het universitair onderzoek. Daarbij let zij op de coördinatie en bevordert ze die waar nodig.

Een aantal tijdelijke aansturingsorganen (regie-organen) is onderdeel van NWO. De belangrijkste zijn het regieorgaan SIA (Stichting Innovatie Alliantie) en NRO (Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek). SIA zet zich in voor meer en nog beter praktijkgericht onderzoek door hogescholen. NRO is ingesteld om de afstand te verkleinen tussen wetenschappelijk onderzoek en onderwijs en de onderwijspraktijk.

Koninklijke Bibliotheek (KB)

De Koninklijke Bibliotheek heeft volgende taken:

- Informatievoorziening op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, cultuur en samenleving, aan hoger onderwijs, wetenschappelijk onderzoek, openbaar bestuur en de uitoefening van beroep of bedrijf.
- Aansturen van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen door afstemming, coördinatie, educatie, informatie, reflectie, vertegenwoordiging en promotie.
- In stand houden van de landelijke digitale bibliotheek.
- Verzorgen van een bibliotheekvoorziening van werken voor personen met een handicap.
- Zorgen voor de nationale bibliotheekverzameling van geschreven, gedrukte en digitale publicaties.
- Bevorderen van de totstandkoming en instandhouding van nationale voorzieningen voor duurzaam behoud, beheer, ontsluiting en beschikbaarstelling van de nationale bibliotheekverzameling op haar werkterrein.
- Onderzoek voor voorbereiding en uitvoering van beleid op het in de wet genoemde terrein.
- Zorgen voor landelijke programma's voor conservering en digitalisering.
- Bijdragen aan de internationale infrastructuur voor de toegankelijkheid van digitale wetenschappelijke publicaties.
- Bevorderen van de afstemming met wetenschappelijke bibliotheken in en buiten Nederland.
- Bevorderen van samenwerking met archieven, musea en uitgeverijen.
- Bevorderen van de internationale samenwerking op haar werkterrein.

Commissariaat voor de Media

Het Commissariaat voor de Media ziet toe op naleving van de *Mediawet* en de daarop gebaseerde regels.
Het commissariaat garandeert daarmee een eerlijke toegang tot de media en bewaakt een onafhankelijk, toegankelijk, pluriform, veilig en divers media-aanbod.

Nederlandse Publieke Omroep (NPO)

De taken en bevoegdheden van de Stichting NPO zijn:

- Sturing en het bevorderen van samenwerking voor de uitvoering van de publieke media-opdracht.
- Coördinatie en ordening van media-aanbod op de kanalen van de landelijke publieke omroep.
- Bekostiging van de landelijke publieke media-instellingen.
- Zorgen voor een doelmatige inzet van middelen.

De *Kaderwet zelfstandig bestuursorganen* is niet op de NPO van toepassing, omdat zij daarvan is uitgezonderd in de Mediawet.

Stichting Regionale Publieke Omroep (RPO)

De RPO heeft de volgende taken:

- Bevorderen van samenwerking en coördinatie voor de uitvoering van de publieke mediaopdracht op regionaal niveau.
- Behartigen van zaken die van gemeenschappelijk belang zijn voor de regionale publieke mediadienst en de regionale publieke media-instellingen.
- Sluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten en het vaststellen van normen voor de honorering van freelancers, mede in naam van de regionale publieke media-instellingen.
- Bevorderen van een doelmatige inzet van geld voor de verzorging en verspreiding van het media-aanbod en het bevorderen van geïntegreerde financiële verslaglegging en verantwoording.
- Inrichten, in stand houden, beheren en exploiteren en regelen van het gebruik van organen, diensten en faciliteiten, waaronder studio's en distributie-infrastructuren, die nodig zijn voor de publieke mediaopdracht op regionaal niveau.
- Andere taken waarmee zij wettelijk wordt belast.

Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SVDJ)

Het SVDJ opereert op grond van de *Mediawet 2008*.
Het fonds draagt bij aan een gezonde journalistieke infrastructuur in Nederland. Activiteiten bestaan uit een wisselwerking tussen kennisdeling, begeleiding en subsidie. Het SVDJ kenmerkt zich als een overheids-organisatie, een onafhankelijke en neutrale verbinder in de sector met een blik op de lange termijn. Het SVDJ wordt gefinancierd door het ministerie van OCW.

Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek heeft de volgende doelen:

- Handhaven en bevorderen van de pluriformiteit van de pers, voor zover die van belang is voor informatie en opinievorming.
- Verlenen van financiële steun aan de pers.
- Onderzoek voor het functioneren van de pers.

Bureau Architectenregister (BA)

Het BA is een publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan dat de *Wet op de architectentitel* uitvoert en zorgt voor beheer van het architectenregister.

BA beschermt de architectentitel, maakt de waarde duidelijk, stimuleert samenwerking tussen partijen in het beroepenveld en creëert voor goede condities voor het succesvol doorlopen van de beroepservaring en leven lang leren. Als bevoegde autoriteit in EU-verband is het bureau het aanspreekpunt voor beroepsbeoefenaren die over de grens willen werken en is het overlegpartner van de bevoegde autoriteiten van andere EU-lidstaten.

BA voert de dagelijkse registerwerkzaamheden uit, waaronder in- en uitschrijvingen en het beoordelen van beroepskwalificaties. Daarnaast verstrekt BA telefonisch en schriftelijk informatie over de kwalificaties van ingeschrevenen. Er zijn zo'n 14.000 personen geregistreerd. Driekwart daarvan is architect. Interieurarchitecten, stedenbouwkundigen en tuin- en landschapsarchitecten vormen respectievelijk 13%, 6% en 5% van het register.

Fonds Podiumkunsten (FPK)

Het Fonds Podiumkunsten is het cultuurfonds voor de podiumkunsten in de volle breedte, van popmuziek tot teksttoneel en van circustheater tot musical.
Het Fonds ondersteunt namens de rijksoverheid alle vormen van professionele podiumkunst en heeft een grote verantwoordelijkheid in het stimuleren van dynamiek en vernieuwing binnen de podiumkunsten.

Het Fonds biedt meerjarige ondersteuning, diverse programmerings- en productiesubsidies, individuele bijdragen en programma's om nieuwe initiatieven te stimuleren. Ook organiseert het podiumkunstenprijzen en houdt het zich bezig met internationale promotie van de Nederlandse podiumkunsten.

Stichting Mondriaan Fonds (MF)

Het Mondriaan Fonds is het publieke stimuleringsfonds voor beeldende kunst en cultureel erfgoed. Het bevordert bijzondere en vernieuwende projecten en activiteiten van beeldend kunstenaars, bemiddelaars en instellingen die van belang zijn voor de beeldende kunst en cultureel erfgoed in Nederland en het Caribische deel van het Koninkrijk. Alle financiële bijdragen die het Mondriaan Fonds verstrekt, hebben tot doel de betekenisvolle ontwikkeling en zichtbaarheid van beeldende kunst en cultureel erfgoed uit Nederland te stimuleren, daar waar de markt dat niet of nog niet mogelijk maakt.

Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP)

Het Fonds voor Cultuurparticipatie is het rijkscultuurfonds van het ministerie van OCW. Het heeft de opdracht om cultuur toegankelijk maken voor iedereen. Het Fonds werkt multidisciplinair en richt zich op cultuurparticipatie, immaterieel erfgoed en cultuuronderwijs. De ambitie is bij te dragen aan gelijke kansen voor verschillende cultuurmakers, vormen van cultuur, manieren van maken en samenwerken.

Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie (SCI)

Het SCI is het rijkscultuurfonds voor vormgeving, architectuur en digitale cultuur. Het fonds heeft als missie om de rijke Nederlandse ontwerptraditie vanuit het culturele perspectief voort te zetten en te vernieuwen. Dat doen ze door experimenteren, onderzoeken en maken te stimuleren en goed opdrachtgeverschap te bevorderen. Het fonds geeft ruimte aan ontwerp, onderzoek, analyse, reflectie en debat. Het ondersteunt ontwerpers, makers en instellingen financieel en inhoudelijk. Ook stimuleert het fonds grensverkenningen voor interdisciplinaire samenwerking met andere culturele sectoren, maatschappelijke organisaties, technologie en wetenschap.

Stichting Nederlands Fonds voor de Film (FF)

Het Nederlands Filmfonds stimuleert de filmproductie in Nederland, met nadruk op kwaliteit, eigenzinnigheid en diversiteit, en bevordert een goed klimaat voor de Nederlandse filmcultuur. Daarvoor geeft het Fonds filmmakers financiële ondersteuning bij het ontwikkelen, realiseren en distribueren van films. Het fonds is betrokken bij de totstandkoming van onder meer lange speelfilms, documentaires, experimentele films, korte films en animatiefilms. Daarnaast heeft het fonds geld voor bijzondere activiteiten op het gebied van film, bijvoorbeeld filmfestivals.

Stichting Nederlands Letterenfonds (NLF)

Het Nederlands Letterenfonds draagt bij aan een belezen, intelligente en creatieve samenleving, waarin de rol van de letteren, schrijvers en vertalers wordt erkend en gewaardeerd. Dat doet het fonds voor het Nederlands, het Fries, het Papiaments en de Nederlandse Gebarentaal (NGt). Het letterenfonds is een privaatrechtelijke zbo.

Dit is een uitgave van
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Bezoekadres
De Hoftoren | Rijnstraat 50 | 2515 XP Den Haag

Postadres
Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag
Telefoon 070 412 34 56
www.rijksoverheid.nl

Juni 2024